

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YOKSULLUK VE EĞİTİM HARCAMALARI İLİŞKİSİ

FUNDA AYTEN TÖREDİ
MALİYE ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Seyfi YILDIZ

KIRIKKALE-2022

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YOKSULLUK VE EĞİTİM HARCAMALARI İLİŞKİSİ

FUNDA AYTEN TÖREDİ
MALİYE ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Seyfi YILDIZ

KIRIKKALE-2022

Funda Ayten TÖREDİ tarafından hazırlanan “YOKSULLUK VE EĞİTİM HARCAMALARI İLİŞKİSİ” adlı tez çalışması, aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞU ile Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Seyfi YILDIZ

İmza.....

Maliye A.B.D., Kırıkkale Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Başkan: Prof. Dr. Duran BÜLBÜL

İmza.....

Maliye A. B. D., Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Ayşegül DURUCAN

İmza.....

Maliye A. B.D., Kırıkkale Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Tez Savunma Tarihi: 07/07/2022

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum

.....

Unvanı Adı SOYADI

..... Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYANI

Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Funda Ayten TÖREDİ

07/07/2022

ÖZET

YOKSULLUK VE EĞİTİM HARCAMALARI İLİŞKİ

Kırıkkale Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Maliye Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Prof. Dr. Seyfi YILDIZ

Temmuz 2022, sayfa 93

Yoksulluk yalnızca ülkemizin karşılaştığı bir problem olmayıp hemen hemen bütün ülkelerin baş etmek için mücadeleler verdiği küresel bir olgudur. Her ne kadar ülkeden ülkeye hatta bölgeden bölgeye tanımı, yoksulluğun boyutu ve derecesi farklılık gösterse de ülkeler devamlı yoksullukla mücadele etmişler ve yoksulluğu en aza indirebilmek için politikalar geliştirmeye çalışmışlardır. Yoksulluğun evrensel bir tanımının olmaması yoksullukla mücadelede de farklı politikaların geliştirilmesine neden olmuştur. Ülkemiz açısından da önemli olan yoksulluk sorununa nelerin sebep olduğu ve bunların sonuçlarının neler olduğu Türkiye İstatistik Kurumu verilerinden yararlanarak incelenmiş; ayrıca kurumların yoksulluk ile mücadelede ne gibi politikaların uygulandığı ve bu politikaların etkinlikleri de çalışmada analiz edilmeye çalışılmıştır.

Yoksulluktan kişisel ya da toplumsal olarak kurtulmanın en önemli araçlarından bir tanesi de eğitimidir. Zaten bu çalışmanın amacı da, eğitim ile yoksulluk oranları arasındaki ilişkiyi eğitim harcamaları ile incelemeye çalışmaktır. Çalışmada Türkiye ağırlıklı olarak incelemeye çalışılmıştır. Yeterli seviyede eğitimin alınamaması, verimliliğin düşmesine, düşük verimlilikte yoksulluğun artmasına sebep olmaktadır. Dolayısıyla eğitim düzeyi artış gösterdikçe kazanılan gelirden artış gösterdiği için yoksulluk oranının azalacağı diğer bir deyişle yoksulluk ile eğitim seviyesi arasında ters yönlü bir ilişki olduğu gözlemlenmektedir. Ülkemizde eğitim durumu ortaya konularak eğitim harcamalarının yeterli düzeyde olup olmadığı OECD ülkeleri ile kıyaslanarak incelenmiştir. İncelemelerin sonucunda, son zamanlarda ülkemizde eğitim için yapılan harcamaların GSYH içerisindeki payı ve eğitim kurumlarına ayrılan kaynakların merkezi yönetim bütçe içerisindeki payının da arttığı görülmüş ancak öğrenci başına yapılan harcamalarda da olduğu gibi Türkiye OECD ülkeleri ile karşılaştırıldığında eğitim harcamaları açısından çoğu ülkelerin gerisinde kaldığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Yoksulluk, Yoksullukla Mücadele, Eğitim, Eğitim Harcamaları.

ABSTRACT

THE RELATIONSHIP OF POVERTY AND EDUCATIONAL EXPENDITURES

Kırıkkale University

Social Sciences Institute

Department of Finance, Master's Thesis

Supervisor: Prof. Dr. Seyfi YILDIZ

July 2022, 93 page

Poverty is not only a problem faced by our country, it is a global phenomenon that almost all countries struggle to cope with. Although the definition, size and degree of poverty differ from country to country and even from region to region, countries have always struggled with poverty and tried to develop policies to minimize poverty. The lack of a universal definition of poverty has led to the development of different policies in the fight against poverty. What causes the poverty problem, which is also important for our country, and what their consequences are, using the data of the Turkish Statistical Institute, what kind of policies the institutions have implemented in the fight against poverty and the effectiveness of these policies have been tried to be analyzed in the study.

One of the most important means of getting rid of poverty personally or socially is education. The aim of this study is to try to examine the relationship between education and poverty rates with education expenditures. In the study, Turkey has been mainly tried to be examined. Inadequate education leads to a decrease in productivity and an increase in poverty in low productivity. Therefore, it was concluded that as the level of education increases, the poverty rate will decrease as the income earned increases, in other words, there is an inverse relationship between poverty and education level. In our country, the level of education has been revealed, and whether the education expenditures are sufficient or not has been compared with OECD countries. As a result of the examinations, it has been seen that the share of the expenditures made for education in our country in GDP and the share of the resources allocated to educational institutions in the central government budget has increased recently, but as in the expenditures per student, it has been concluded that Turkey lags behind most countries in terms of education expenditures when compared to OECD countries.

Keywords: Poverty, Fight Against Poverty, Education, Education Expenditures.

TEŞEKKÜR

Tez çalışması süresince danışmanlığımı üstlenerek ve tez konusu seçiminde dahil olmak üzere çalışmanın yürütülmesinde bilgi, deneyim ve tecrübelerinden yararlandığım benimle değerli fikirlerini paylaşan ve takıldığım her konuda yardımcı olup yol gösteren, değerli hocam; Prof. Dr. Seyfi YILDIZ 'a teşekkürü borç biliyor ve şükranlarımı sunuyorum.

Ayrıca maddi ve manevi destekleri ve fedakarlıkları ile her daim yanımda olan ve bana güç veren annem Solmaz, babam Mehmet ve çalışmam boyunca beni yalnız bırakmayan kardeşim Fuat'a teşekkürlerimi sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ÇİZELGELER DİZİNİ	x
ŞEKİLLER DİZİNİ	xi
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	xii
GİRİŞ	1
1. YOKSULLUK VE EĞİTİM KAVRAMLARI.....	4
1.1. Yoksulluk Kavramı	4
1.2. Yoksulluk Türleri	6
1.2.1. Mutlak Yoksunluk.....	7
1.2.2. Görelî Yoksulluk.....	8
1.2.3. Objektif Yoksulluk.....	9
1.2.4. Subjektif (Öznel) Yoksulluk	10
1.2.5. İnsani Yoksulluk	10
1.2.6. Kırsal ve Kentsel Yoksulluk	11
1.2.7. Kronik Yoksulluk.....	12
1.2.8. Geçici Yoksulluk.....	13
1.3. Yoksulluğun Nedenleri ve Yoksulluğun Ölçülmesinde Kullanılan Endeksler.....	13
1.3.1. Yoksulluğun Nedenleri	13
1.3.1.1. Nüfus Baskısı.....	14
1.3.1.2. Göç	15
1.3.1.3. Eğitim	15
1.3.1.4. İşsizlik	16
1.3.1.5. Sağlık.....	19
1.3.1.6. Büyüme Ve Gelir Dağılımı	19
1.3.1.7. Sosyal Dışlanma	20
1.3.1.8. Ekonominin Neden Olduğu Diğer Sebepler.....	21
1.3.1.9. Diğer Nedenler	23
1.3.2. Yoksulluğun Ölçülmesinde Kullanılan Endeksler	24

1.3.2.1. Kafa Sayısı Endeksi.....	24
1.3.2.2. Yoksulluk Açığı Endeksi.....	25
1.3.2.3. Sen Endeksi	26
1.3.2.4. Foster-Greer-Thorbecke Endeksi	26
1.4. Eğitim Kavramı	27
1.5. Eğitimin Faydaları.....	27
2. TÜRKİYE'DE YOKSULLUKLA MÜCADELE VE EĞİTİM SİSTEMİNİN GELİŞİMİ	32
2.1. Türkiye'de Yoksullukla Mücadele.....	32
2.1.1. Yoksullukla Mücadele Yaklaşımları.....	32
2.1.1.1. Dolaylı Mücadele	32
2.1.1.2. Dolaysız (Doğrudan) Mücadele	33
2.1.1.3. Radikal Reform Yaklaşımı	34
2.1.2. Yoksullukla Mücadele Politikaları.....	34
2.1.2.1. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (AÇSHB)	35
2.1.2.1.1. Sosyal Yardım Programları.....	35
2.1.2.1.1.1. Aile Yardımları.....	38
2.1.2.1.1.2. Eğitim Yardımları.....	39
2.1.2.1.1.3. Sağlık Yardımları	41
2.1.2.1.1.4. Özel Amaçlı Yardımlar	42
2.1.2.1.1.5. Yaşlı ve Engelli Yardımları.....	43
2.1.2.2. Vakıflar Genel Müdürlüğü	43
2.1.2.3. Milli Eğitim Bakanlığı.....	43
2.1.2.4. Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK)	44
2.1.2.5. Yerel Yönetimler	45
2.1.2.6. Mikrokredi Uygulamaları.....	46
2.2. Türkiye'de Eğitim Sisteminin Gelişimi	47
2.2.1. Serbest Eğitim	48
2.2.2. Örgün Eğitim.....	48
2.2.3. Yaygın Eğitim	51
2.3. Eğitim Harcamaları ve Eğitim Seviyelerine Göre Yoksulluk	52
2.3.1. Eğitim Harcamaları	52
2.3.2. OECD Ülkelerinde Eğitim Harcamaları	57
2.3.3. Eğitim Seviyesine Göre Yoksulluk.....	62

3. EĞİTİM HARCAMALARI VE YOKSULLUK ARASINDAKİ İLİŞKİ.....	65
3.1. Eğitim ve İşsizlik Arasındaki İlişki.....	66
3.2. Eğitim - Gelir Dağılımı İlişkisi	67
3.3. Eğitim Seviyelerine Göre İstihdam Edilebilme Durumu	68
3.4. Bireylerin Eğitim Harcamaları ve Yoksulluk İlişkisi.....	70
3.5. Türkiye’de Eğitim Harcamalarının Gelişimi.....	72
SONUÇ	78
KAYNAKLAR	82
ÖZGEÇMİŞ.....	93

ÇİZELGELER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
1.1. Yoksulluğun Farklı Boyutları	5
1.2. Eğitim Durumuna Göre İşgücüne Katılma ve İşsizlik Oranları (15+ Yaş, %).....	18
1.3. Hanehalkı Kullanılabilir Fert Gelirine Göre Hesaplanan Yoksul Sayıları, Yoksulluk Oranı ve Yoksulluk Açığı (2011-2020)	25
2.1. Rakamlar İle Sosyal Yardım	36
2.2. Ana Gruplar Temelinde Sosyal Yardım Programları.....	37
2.3. 2019 Yılı Şartlı Eğitim Yardımları	40
2.4. Yükseköğretimde Okul, Öğrenci, Öğretmen ve Mezun Sayıları	50
2.5. Öğretim Yılına ve Okul Türlerine Göre Net Okullaşma Oranları	50
2.6. Türkiye’de Eğitim Harcamalarının Göstergeleri (2011-2020)	53
2.7. 2011-2020 Yılları Arasında Türkiye’de Eğitim Seviyelerine Göre Öğrenci Başına Yapılan Harcama Tutarı	56
2.8. OECD Ülkelerinde Yıllık Öğrenci Başına Eğitim Kurumları Tarafından Yapılan Harcamalar (2018,\$)	58
2.9. OECD Ülkelerinde Eğitim Harcamalarının GSYH İçindeki Payı (%)	59
2.10. OECD Ülkelerinde Eğitime Yapılan Kamu Harcamalarının GSYH İçindeki Payı (%).....	61
2.11. Eğitim Seviyelerine Göre Yoksulluk Sayıları ve Yoksulluk Oranı (%)	63
3.1. Türkiye’de 2011-2020 Yılları Arası Eğitim Bütçesi (TL)	73
3.2. Türkiye’de 2011-2020 Yılları Arası Eğitim Bütçesinin GSYH ve Merkezi Yönetim Bütçesine Oranı.....	74

ŞEKİLLER DİZİNİ

<u>ŞEKİL</u>	<u>Sayfa</u>
1.1. İnsani Gelişim Endeksi.....	11
1.2. Türkiye’de İşsizlik Oranları	17
1.3. Eğitim Seviyelerine Göre Yaş-Kazanç Profilleri	29
2.1. Yıllara Göre Eğitim Materyali Yardımı	39
2.2. Yıllara Göre Şartlı Eğitimin Yardımlarının Dağılımı	40
2.3. Türkiye’de Toplam Eğitim Harcaması (2011-2020).....	55
3.1. Eğitim Seviyelerine Göre İstihdam Oranları (%) (15+ yaş).....	68
3.2. Türkiye’de Eğitim Seviyesine Göre Yıllık Ortalama Gelirleri, (TL), 2020	70
3.3. MEB Bütçesinin ve Eğitim Bütçesinin 2011-2020 Yılları Arasındaki Değişimi	75

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AÇSHB	: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
GSYH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
GAP	: Güneydoğu Anadolu Projesi
GSS	: Genel Sağlık Sigortası
KDV	: Katma Değer Vergisi
KYK	: Yüksek Öğrenim ve Kredi Yurtlar Kurumu
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
ÖTV	: Özel Tüketim Vergisi
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
SYDF	: Sosyal Yardım ve Dayanışma Fonu
SYDV	: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TOKİ	: Toplu Konut İdaresi Başkanlığı
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu
YÖK	: Yükseköğretim Kurulu

GİRİŞ

Yoksulluk geçmişten günümüze bütün toplumlarda mevcut olan bir problemdir ve çözümü için farklı farklı yöntemlerin ve politikaların uygulandığı çok boyutlu sosyolojik bir olgudur. Çok boyutlu olması sebebiyle, yoksulluğun ne demek olduğu çalışılırken birçok tanım yapılmıştır. Fakat dünyada bilimsel olarak ilk tanımlamayı Seebom Roventree yapmıştır. Seebom Roventree yoksulluğu, kişilerin gelirlerinin yetersiz kalması sonucunda yaşamlarını devam ettirebilmeleri için gerekli olan temel ihtiyaçların asgari seviyede dahi karşılanamaması şeklinde tanımlamıştır. Yoksulluk kavramı tek bir boyutla ele alınamadığı için birden fazla tanımlama yapılmış olduğundan bu çalışmada da önemli olarak görülen tanımlamalara yer verilmiştir. Tüm bunlar göz önüne alındığında herkes için genel kabul görmüş bir yoksulluk tanımından bahsetmek mümkün olmamaktadır. Fakat genel anlam itibariyle baktığımızda yoksulluğu, gelir düzeyinin az olmasının yanı sıra sosyal imkanlara ulaşımın yeterli düzeyde olmaması durumu şeklinde tanımlayabiliriz.

Yoksulluk kavramı, Dünya Bankası ve Birleşmiş Milletler gibi kuruluşlarında gündemindedir ve dünyada da yoksulluğu en aza indirebilmek için faaliyette bulunan en önemli kurumlardandır. Dünya Bankasına göre yoksulluk, minimum hayat şartlarında yaşayamama, eğitim, sağlık gibi hizmetlerden yeterince faydalanamama, ileriki zamanlar için endişe ve korku duyma, güvenli içme suyuna ulaşamama gibi etkenlerden mahrum olma şeklinde tanımlanmaktadır. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programına göre de yoksulluk, yaşam boyu sağlık, kendine güven, saygınlık gibi bireyin gelişimi için mecburi olan olanaklardan yoksun kalmak şeklinde tanımlanmaktadır.

Tanımlardan da anlaşılacağı üzere yoksulluğu da ölçmenin pek çok ölçütü bulunmaktadır. Yoksulluğun tam bir tanımının olmamasından kaynaklı olarak mutlak, göreceli, objektif, subjektif, insani, kırsal-kentsel, kronik ve geçici yoksulluk türleri ortaya çıkmıştır. Yoksulluk türleri içerisinde öncelikli sırayı mutlak yoksulluk almaktadır. Çünkü Dünyada 7,8 milyar insan nüfusunun yaklaşık % 46'sı Dünya Bankasınca belirlenen günlük 2 ABD doları olan yoksulluk sınırının altında

yaşarken, bir milyar iki yüz milyon insan ise günlük 1 ABD doları olan açlık sınırının altında yaşamını sürdürmektedir. Yoksulluk hesaplanırken de birçok endeks kullanılmıştır. Yine birçok faktörde nüfus baskısı, göç, işsizlik, ekonomiden kaynaklı nedenler, eğitim seviyesinin düşüklüğü gibi sebeplerinde yoksulluğu artırdığı söylemek mümkündür. Yoksulluğu etkileyen birden fazla nedenin olması yoksullukla mücadele politikalarının da çeşitli olmasına sebep olmuştur. Yoksulluk ile mücadelede dolaylı, dolaysız ve radikal reform olmak üzere üç yaklaşım üzerine tartışılmaktadır. Bu yaklaşımlarda en çok dolaysız yaklaşım türü benimsenmiştir. Yoksulluk ile mücadele programlarında önemli olan temel nokta, toplumda adaleti sağlamaktır ve sosyal politika uygulamaları da yoksulluk ile mücadele kapsamında önemli bir yere sahiptir.

Son yıllarda yoksulluk ile mücadelede kullanılan araçlardan biriside eğitimidir. Çünkü yoksulluğun temelinde eğitimsizlik yer almaktadır. Eğitimi, insanın kendini geliştirmesi ve geleceğe kendini hazırlaması için gerekli olan davranış, bilgi ve beceriyi kazanması, topluma faydalı olacak biçimde kendini iyi bir şekilde yetiştirmesi olarak tanımlayabiliriz. Eğitim yarı kamusal mal ve hizmet kapsamındadır. Bu durumda hem bireyler hem de toplum beraber fayda sağlamaktadır. Hizmetten mahrum bırakma mümkün olmadığı için eğitim hizmetinin etkin bir biçimde yerine getirilememesi durumunda toplumsal maliyetlerde artış gösterecektir.

Ülkemizde serbest, örgün ve yaygın eğitim sistemleri görülmektedir. Fakat her ülkenin uyguladığı eğitim sistemi farklılığından dolayı eğitim için harcanan kaynakların verimliliği ve etkin kullanımı ile eğitim harcamalarının Gayri Safi Yurt İçi Hasıla içerisindeki payı farklılık göstermektedir. Bu sebeple ülkeler iyi birer eğitim sistemi oluşturmali ve daha fazla eğitim harcaması yaparak verimli yatırımlar yapmalı ve kaynakları daha etkin kullanmalıdır. Çalışma kapsamında da ülkeler arasında rahat bir şekilde karşılaştırma yapılabilsin diye çizelge ve şekiller ile birlikte eğitim harcamalarına ayrılan kaynaklar rakamsal olarak verilmiştir. Yapılan eğitim harcamaları kısa zamanda fayda sağlamayacaktır. Bunun için eğitime yönelik yapılacak politikaların dikkatli ve uzun vadeyi kapsayacak şekilde yapılması gerekir.

Eğitim planlanması yapılırken karşılaşılan en önemli problemlerden biriside eğitim için yapılacak harcamalarda finansmanın yetersiz olmasıdır. Hükümetlerin eğitim için ayırdığı bütçenin sınırlı olması sebebiyle, hanehalkı eğitim finansman

bakımından önemli hale gelmiştir. Kamu kesimince karşılanması gereken eğitim hizmetinin hanehalkı tarafından karşılanması da öğrenciler arasında eşitsizliğe yol açmaktadır. Çünkü yoksul bir aileye sahip olan öğrencinin yoksulluktan kurtulması ailesinin ne kadar eğitim harcaması yapacağına bağlıdır. Bu da hanehalkının geliri ile doğru orantılı olarak değişkenlik göstermektedir. Ülkemizde de kamu kesimince eğitim için ayrılan payın az olması ve hanehalkı tarafından eğitim harcamalarının kısıtlı olması yoksulluk ile mücadelede en temel zorluklardan biri olarak değerlendirilmektedir. Ülkemizde eğitim için ayrılan pay sürekli olarak artırılsa da OECD ülkelerine göre hala düşük düzeylerde kaldığı görülmektedir.

Günümüzde de yoksulluktan kurtulmanın en etkili yolu eğitim olarak görülmektedir. Eğitim ile yoksulluk arasındaki ilişki doğru yönlü işlememektedir. Çünkü yoksulluk fazlaştıkça eğitim olanaklarına ulaşım zorlaşmakta ya da azalmakta, eğitim seviyesi düştükçe de yoksulluk artmakta bu durum kendini tekrarlayarak kısır bir döngü şeklinde devam etmektedir.

Bu çalışmanın amacı, yoksulluk ile eğitim harcamaları arasında nasıl bir ilişki olduğu, eğitim getirilerinin yoksulluğu nasıl etkilediği ve eğitim seviyesi ile yoksulluk arasındaki verileri analiz etmektir.

Araştırma üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde yoksulluğun tanımı, türleri ve yoksulluğun ölçülmesinde kullanılan endekslerden bahsedilmiştir. Aynı zamanda yoksulluğa nelerin sebep olduğuna ve eğitim kavramı ile eğitimin fayları açıklanmıştır.

İkinci bölümde, yoksulluk ile mücadele yaklaşımları ile Türkiye’de eğitim sisteminin gelişimi hakkında bilgiler verilmiştir. Bununla birlikte Türkiye’de eğitim harcamalarının göstergeleri ve toplam eğitim harcaması, eğitim seviyelerine göre Türkiye ve OECD ülkelerinde öğrenci başına yapılan harcamalar ile OECD ülkelerinde eğitim harcamalarının GSYH içerisindeki yüzde payı ile beraber kamu harcamalarının GSYH içerisindeki yüzde payı değerlendirilip, eğitim durumuna göre yoksulluk sayıları ve yoksulluk oranları verilerek açıklanmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, eğitim harcamaları ve yoksulluk arasındaki ilişki incelenmeye çalışılmış ve elde edilen veriler değerlendirilerek çalışmanın sonuçları yorumlanmaya çalışılmıştır.

1. YOKSULLUK VE EĞİTİM KAVRAMLARI

1.1. Yoksulluk Kavramı

Yoksulluğun tanımını, Seebom Roventree ilk defa 1901 yılında bireylerin yaşamlarını idame ettirebilmek için gerekli olan barınma, giyecek, yiyecek gibi temel ihtiyaçların minimum düzeyde dahi karşılanamaması ve toplam gelirinde buna yetmemesi şeklinde tanımlanmıştır (Arpacıoğlu ve Yıldırım, 2011: 60). Ancak literatüre bakıldığında net bir yoksulluk kavramına rastlanılmamaktadır. Birçok kavram üzerinden yoksulluk tanımı yapılabilmektedir. Ancak en geniş tanımıyla yoksulluğu, fertlerin temel ihtiyaçlarını karşılayabilecek kadar yeterli kaynağa sahip olunamaması durumu şeklinde tanımlanabilmektedir (Kayalidere ve Şahin, 2014: 67). Sözlük anlamına bakıldığında yoksul kelimesi yaşam için gerekli şeylerden yoksun olma veya geçinmekte pek çok güçlük çeken kimse olarak tanımlanmaktadır. Bir insanın yaşamını idame ettirebilmek için gerekli olan temel ihtiyaçlar kişiye, topluma, mekâna ve zamana göre farklılık gösterebilmektedir. Dünyadaki bütün ülkelerde temel ihtiyaçlarını yeterince karşılayamayan ve çeşitli hizmetlere yeterince ulaşamayan belirli kitlelere seslerini duyuramayan birçok sayıda insan bulunmaktadır. Yoksulluk azgelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin temel problemlerinden biri olarak görülmektedir (Bayram, 2017: 5).

Yoksulluk kavramının tanımlanması hususunda siyasi tartışmaların ve bilimsel verilerin odak noktası olduğunu ve yoksulluğun ne olduğunu anlamının zor olduğunu Pete Alcock dile getirmiştir (Bayram, 2017: 4).

Sen ise, en geniş yoksulluk kavramını yapılabirlik kavramı ile açıklamaya çalışmış ve bu hususta yapılabirlik; açlık, sağlıksız koşullarda bulunma, eğitimsizlik, iyi barınamama şartları gibi bireylerin kesinlikle içinde bulunmayacağı ortamlardan kaçınma olarak tanımlamakta ve yapılabirlikten yoksunluk olarak yoksulluğu açıklamaktadır. Buna göre yoksulluğun farklı boyutları olduğunu ve sadece parasal ölçütler ile ölçülemeyeceğini parasal ihtiyaçlar dışında kalan şeylerinde yoksulluk tanımına katılması gerektiği sonucuna varılmıştır (Doğan, 2014: 7).

Yoksulluğun tanımı yapılırken dikkate alınması gereken bazı boyutlar Çizelge 1.1’de gösterilmiştir.

Çizelge 1. 1.Yoksulluğun Farklı Boyutları

Boyutlar	Açıklamalar
Maddi Yoksunluk	Birey ya da hanehalkının yeterli kazancının, şahsı tüketim düzeyinin ve kamusal mal ve hizmetlerin arz ve talebinin yetersiz olması,
Fiziki Zayıflık	İyi beslenememe, sağlıksız, aciz olma, sakatlık ve maluliyet durumu,
İzolasyon	Eğitim olanaklarından yararlanamama, okuma ve yazma bilmeme, kaynaklara ulaşmada güçlük, taşrada yaşamak ve ayrımcılık,
Güçsüzlük	Sürekli bir işe sahip olunamama, barınabileceği bir eve malik olamama, hayatını ve geçimini riske sokan olayların ve ekonomik, sosyal ve olağan şokların etkisinde kalma, içinde bulunulan olumsuz halin değiştirilememesi,
Katılımın Yeterli Olmaması	Yoksulluğun ne olduğunun açıklanması ve yoksulluğun azaltılması namına yapılan her türlü uygulamaların hazırlanması ve uygulanmasına katılamama, sesini belirli kitlelere duyuramama, belirli bir yaşam standardına ayak uyduramama,
Zamanın Yeterli Olmaması	Bireylerin ve hanehalkının zamanlarının hepsini yaşamlarını idame ettirebilmek için gerekli olan kazancı sağlamaları, kendilerini geliştirebilecek aktivitelere zaman ayıramamaları,
Çevre Kirliliği Ve Çevrenin Bozulması	Bu boyutun sonucunda bundan geçimini sağlayan bireylerin geçim sağlayan faktörün yok olması, açlık ve maddi imkânsızlıklar sebebiyle doğal kaynakların bilinçsizce tüketilmesi ve yok olması.

Kaynak: Aktan ve Vural, 2002a: 3-4.

Yoksulluğun tanımı yapılırken dikkat çeken önemli bir husus ise, yoksulluk kavramının salt ekonomik ölçütlere göre mi yoksa sosyal ve siyasal ölçütlere göre mi yapılacağıdır. Amarty Sen’in yaklaşımı bu hususta dikkat çekmektedir. Amarty Sen’in yaklaşıma göre, bireylerin sahip oldukları her türlü varlıklar ve toplumda var olan şartlar ile bireylerin yaşam kalitelerinden aldıkları doygunluk yoksulluğu tanımlayan ölçütlerden bazılarıdır. Böylelikle yoksulluk kavramı iktisadi vurgusundan çok sübjektif ve kültürel nitelikleriyle öne çıkmaktadır (Arpacıoğlu ve Yıldırım, 2011: 62).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) yoksulluk kavramı tanımını dar ve geniş anlamda olmak üzere iki şekilde yapmaktadır. Dar anlamda yoksulluk bireylerin yaşamlarını idame ettirebilmesi için gerekli olan yiyecek, içecek, barınma gibi temel ihtiyaçlara sahip olunamaması şeklinde tanımlamaktadır. Bireylerin yaşamlarını devam ettirebilmesini sağlayan temel ihtiyaçlara sahip olunmasının yanında yaşadığı çevreye ayak uyduramamasını da geniş anlamda yoksulluk olarak tanımlamaktadır. Dünya bankası ise yoksulluğu, çoğunlukla yoksulluk sınırı olarak belirtilen gelir düzeyinin aşağısında kalan bireyler şeklinde tanımlamaktadır (Ayhan, 2017:

4).Yoksulluk, 1990'lı yıllarda Dünya Bankası'na düzenlenen Kalkınma Raporunda ise daha çok parasal gelir açısından ele alınmıştır (Arpacıoğlu ve Yıldırım, 2011: 61). Yani yoksulluğu bireylerin yaşamlarını idame ettirebilmek için sahip olunması gereken belli başlı ihtiyaçları karşılayamama ya da minimum yaşam seviyesine ulaşamayan insanlar için kullanmıştır.

Birleşmiş Milletlerin yayınlamış olduğu Kalkınma Raporunda yoksulluk kavramı, insani gelişim için yalnızca gelir faktörü göz önünde bulundurularak değil aynı zamanda mecburi bazı fırsatlardan yoksun olma şeklinde açıklamıştır (Uzun, 2003: 157).

Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde daha çok görülen yoksulluk, gerek tanımı gerekse izlenen politikalar ve yoksulluğun ölçütlerinin tam olarak bilinmesi günümüzde en önemli konulardan birisidir. Yoksulluk sadece toplumların kendi içlerinde tanımlamaya çalıştıkları bir olgu olmasının yanında birden fazla uluslararası kuruluşlarda yoksulluğun ne olduğunu ve ölçülmesinde hangi kıstasların kullanılması gerektiğini saptamaya çalışmışlardır. Dünyada da yoksulluk ile mücadele kapsamında ülkelerin iktisadi ve sosyal yapıları göz önünde bulundurularak değişik tanımlar ortaya çıkmıştır. Burada da uluslararası kuruluşların yoksulluk ile mücadele kapsamında geliştirecekleri politika ve stratejilerin değerlendirilmesi hususunda yoksulluk kavramının ne olduğunun tam olarak belirlenmesi, politikaların sonuca ulaştırılmasında önemlilik arz etmektedir (Özsoy, 2019: 7).

Bahsedilen yoksulluk kavramları sonucunda, toplumların yoksulluk seviyelerinin, yoksullar için yapılan karasız politikaların bu bireyler üzerindeki etkileri ve sonuçlarının birbiri ile kıyaslanarak politika ve stratejilerin amacına uygun bir biçimde geliştirilmesi ve varsa eksikliklerinin giderilmesi gerekmektedir. Zira yapılan bu politikaların toplum tarafından kabul görmesi yoksullukla mücadele politikalarının ne deneli başarılı olacağının da bir göstergesi olmakla beraber siyasi otoritenin de yoksulluk politikaları uygulamasına yardımcı olacaktır.

1.2. Yoksulluk Türleri

Yoksulluğun ne olduğunun tam olarak tanımının yapılamamasından dolayı literatürde birden fazla yoksulluk türü karşımıza çıkmakta ve bunlar içerik açısından barındırdığı ölçütlere göre; mutlak yoksulluk, göreceli yoksulluk, objektif yoksulluk,

sübjektif(öznel) yoksulluk, insani yoksulluk, kırsal ve kentsel yoksulluk, kronik yoksulluk, geçici (döngüsel) yoksulluk olmak üzere dokuz başlık altında incelenmiştir.

1.2.1. Mutlak Yoksulluk

Mutlak yoksulluk, bir bireyin veya hanehalkının hayatını devam ettirebilmesi için en temel ihtiyaçlarını karşılayabilmesidir. Bu kişilerin sayısı, genellikle belirli bir asgari gelir seviyesinin altında yaşamını sürdüren bireylerin sayısı ile hesaplanmaktadır (Öztürk ve Çetin, 2009: 2665). Bu yaklaşım kendi içinde birçok problem barındırmakla beraber, daha çok açlığı barındıran yeterli beslenemeyen Batı-dışı kesimlerin yoksulluk durumunu açıklamak için kullanılmaktadır. Mutlak yoksulluk yaklaşımı, gelir tüketim esasına dayanarak yoksul olmayan kişiler üzerinden değerlendirmeler yapmakta yani yoksulların görüşleri dikkate alınmamaktadır (Karakaş, 2010: 6- 7).

Mutlak yoksulluk gıda ve gıda dışı faktörlerle belirlenmektedir. Yalnızca gıda harcamalarını temel alan “mutlak açlık sınırının hesaplanması; minimum temel gıda maddesinden oluşan gıda sepetinin maliyetiyle” hesaplanır. Herkes için günlük kalori miktarı belirlenir ve bu kalorinin altında kalan kişiler yoksul olarak tanımlanırlar. Örneğin; 1990 yılında Dünya Bankasının çalışmasına göre, bir bireyin yaşamını idame ettirebilmesi için gerekli asgari “kalori miktarı olan 2400 kalorilik gıda sepetinin fiyatı mutlak yoksulluk sınırı olarak belirlenirken”, TÜİK’ in Ocak 2019 Açlık ve Yoksulluk Sınırı dönem raporuna göre yetişkin bir kişinin asgari harcaması gereken günlük kalori değeri yetişkin bir erkek için 2953, yetişkin bir kadın içinse 2658 kalori olarak belirlenmiştir. Ancak bu yöntemin önemli bir sorunu herkes için aynı kalori miktarlarının olmasıdır. Oysa kişiden kişiye kalori miktarları farklılık gösterebilmektedir. Alınması gereken kalori miktarı yaşa, cinsiyete ve çeşitli faktörlere göre değişiklik gösterebilmektedir. Bu sebeple de gıda ve gıda dışı harcamalar farklılık gösterebilmektedir (Arpacioğlu, 2012: 9-10).

Birleşmiş Milletler mutlak yoksulluk kavramındaki bireyler için gerekli olan temel ihtiyaçları aşağıda maddeler halinde şu şekilde açıklamaktadır:

Beslenme

- Vücut Kitle Endeksi 16'nın üzerinde olmalı.

Temiz İçme Suyu

- Temiz içme suyu 15 dakikalık yüreme mesafesinde olmalı ve yalnızca nehir ve göletlerden gelmemeli.

Temizlik

- Tuvaletler eve yakın olmalı ya da eve yakın genel tuvalet erişimi olmalı.

Sağlık

- Hamilelikte ve ciddi hastalık durumlarında tedavi olunabilmelidir.

Barınma

- Evlerin her odasında en fazla dört kişi barındırmalı, evlerin zemininde kil, çamur ve toz olmamalıdır.

Eğitim

- Herkes okula gidebilmeli ve Okuryazar olabilmelidir.

Bilgiye Erişim

- Herkes konutundan iletişim araçlarından birine ulaşabilmelidir.

Hizmete Erişim

- İnsanlar topluma sunulan eğitim, sağlık, sosyal, yasal, mali hizmetlerden yararlanmalıdır.

Kaynak: Kömürcü, 2014: 7.

Bu sayılan temel ihtiyaçlardan herhangi birinin eksik olması durumunda birey Birleşmiş Milletlere göre yoksul sayılmaktadır (Kömürcü, 2014: 7).

1.2.2. Göreli Yoksulluk

Bireyin kendi hayat seviyesini, kendi kazancından daha fazla gelir sağlayan kişiler ile kıyaslaması sonucu ortaya çıkan yoksulluk türü göreli yoksulluktur. Belli başlı ihtiyaçlarını yani asgari kalori ihtiyacını mutlak olarak karşılayabilen yalnız şahsi kaynakların azlığından dolayı toplumun genel refah düzeyinin yakalanamaması ve toplumdan sosyal olarak dışlanmış kişilerdir göreli yoksullar. Bu yoksulluk türü, kişinin toplumsal varlık olmasından yola çıkarak yoksulluğu eşit olmayan bir faktör olarak değerlendirir. Bu sebeple mutlak yoksulluğa göre, toplumda hiç yoksul kişi kalmasa bile ve göreli yoksullukta yoksulluk gelir faktörünü göz önüne aldığından dolayı toplumda her zaman yoksulluk olacaktır (İncedal, 2013: 21). Yani bu iki yoksulluk türü arasındaki ilişkide gelir dağılımı faktörü önemlilik arz etmektedir.

Gelir dağılımındaki adaletsizlikten ötürü kaynaklanan yoksulluk türü olarak da adlandırılan görelî yoksulluk daha çok gelişmiş ülkeler için kullanılırken az gelişmiş ülkeler içinse mutlak yoksulluk ölçütlerinin kullanılması daha uygun olacaktır (Yıldız, 2015: 10-11).

Görelî yoksullar, bireylerin yaşadıkları toplumda kabul edilen belli bir yaşam standardının altında yaşayanlar olduğu için ülkeden ülkeye de görelî yoksulluk değişen bir kavramdır. Ve görelî yoksulluk, hangi toplumda yaşanılıyorsa o toplumun yaşam şartlarına göre ölçüldüğü içinde toplumdan topluma göre de farklılık gösterebilmektedir (Gündoğan, 2008: 43).

2017 yılında ülkemizde görelî yoksulluğun eğitim seviyelerine göre yoksulluk oranlarındaki farklılıklar ele alınmış ve ülkemizde genel olarak okuma yazma bilmeyen % 12,6, okul bitiremeyenler ise yoksul nüfusun % 7,5 dir. İlkokul yaklaşık %19, ilköğretim %7, ortaokul ya da dengi bir okuldan %9,3'ü mezun olabilmektedir. Lise ve mesleki liselerden mezun olanlar ise nüfusun %6,5'ini oluşturmaktadır. Üniversite mezunu olan kesim yoksul nüfusun %0 ile %1'i arasında kalan nüfusu oluşturur. Yani yoksulluk ile en az karşılaşan gruptur. Özellikle ilköğretim, ortaokul ve dengi eğitim seviyesine sahip olan kişiler iş gücünün önemli bir kolunu oluşturduğu için ve eğitim seviyesine göre de ücretler belirlendiği için bu grupta yer alan nüfus görelî yoksulluğa maruz kalmaktadır. Buradan yola çıkarak söylenebilir ki eğitim seviyesinin yükseltilmesi yoksullukla karşı karşıya kalma riskini de azaltmaktadır (Evcim vd., 2020: 19-20).

1.2.3. Objektif Yoksulluk

Bu yoksulluk türü, yoksulluğun tanımlanmasında yoksulluğun neyden kaynaklandığını ve yoksulluktan kurtulabilmek için nelerin yapılması gerektiği hususunda daha önceden belirlenen normatif değerlendirmeler barındırır (Aktan ve Vural, 2002a: 6).

Bu yaklaşım diğer yaklaşım türlerine göre daha çok benimsenmiştir çünkü hanehalkının kazandığı yararları gözle görülür bir şekilde ortaya koymaktadır. Objektif yani diğer adıyla nesnel yoksulluk, bireylerin kendi analizleri sonucunda ortaya çıkan değil uzmanlar tarafından belli bir araştırmalar sonucunda oluşan bir yoksulluk türüdür. Bu ölçütlere göre de asgari hayat seviyesine bağlı olarak yoksulluğu tanımlamaktadır. Yalnız uzmanların üzerinde görüş birliğine vardığı

gerekli ihtiyaç esasına göre belirlenmiş mal ve hizmetlerin en az maliyeti ile yansıtıldığı için bu şekilde tanımlanmaya neden olmuştur (Şengür ve Taban, 2012: 63).

1.2.4. Subjektif (Öznel) Yoksulluk

Kişilerin kendi kıstas ve fikirlerine göre yoksulluk tanımı yapması öznel yoksulluğu tanımlamakta ve kişilerin yaşamlarını idame ettirebilmek için gerekli olan her türlü ihtiyaçlarını kendileri belirleyerek oluşturması gerekliliğini önemseyen bir yoksulluk türü olarak karşımıza çıkmaktadır (Günel, 2019: 52).

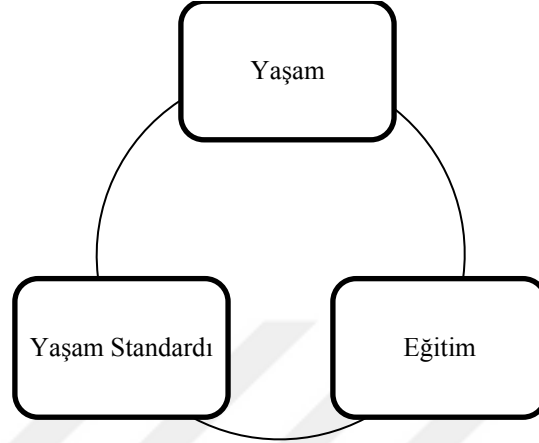
Bu yaklaşımda, kişilere anket çalışması uygulanmakta ve verilen cevaplar değerlendirilerek gelir ve refah düzeyleri belirlenmeye çalışılarak yoksulluk çizgisi belirlenmeye çalışılmaktadır (Süyen, 2019: 35). Subjektif yani öznel yaklaşımın iddiası kişilerin kendilerini nasıl hissettikleri ile ilgilidir yani kişi kendisini yoksul veya yoksun olarak görebilir bunu anlamanın tek yolu ise onların gelir düzeylerine bakmakla anlaşılabilir. Buna göre de yoksulluk çizgisinin altında kalanlar, kendini yoksul olarak gören kişiler yoksul olarak görmeyenlerde yoksulluk çizgisinin üstünde kalan kişilerdir (Zülfikar, 2010: 7).

Öznel yoksulluk, geleneksel olarak kullanılan yoksulluk tanımlamalarından farklıdır. Bu yaklaşım yoksulluk sınırının ne olduğunu yerine hanehalkının ve kişilerin yoksulluk sınırının üstünde yaşamlarını idame ettirebilmek için nelere ihtiyaçları olduğu üzerinde durmuştur. Bu sebep ile öznel yoksulluk daha basit ve daha az bilgiye ihtiyaç duymaktadır. Subjektif yoksulluk çizgisi olarak isimlendirilen objektif yoksulluk çizgisi bireylerin nasıl düşündüğünü ortaya koyar. Dolayısıyla bu yöntem yoksulluk bakımından daha demokratiktir. Bu yaklaşımda yoksulluk, uzmanlardan ziyade bireylerin gelir ve tüketim yeterliliklerini kendi algıları ile ölçülmektedir (Başaran ve Çetinkaya, 2013: 248).

1.2.5. İnsani Yoksulluk

İnsan ihtiyaçları sınırsızdır ve zaman ilerledikçe tercihlerde farklılaşmaktadır. Ancak gelişmişlik düzeyinin tüm aşamalarında üç temel ölçüt yer almaktadır bunlar bireylerin hayatlarını devam ettirebilmeleri için gerekli olan asgari yaşam standartlarına erişmek, sağlıklı yaşam ve bilgi edinmedir. Bu üç temel ölçüt yoksa diğer pek çok mevcut durum imkânsız olacaktır. Ancak insani gelişme bunlara pekte

bağlı değildir, ekonomik, sosyal, siyasal özgürlük, üretkenlik, fırsat eşitliği gibi pek çok istek ve tercihler kişiler için oldukça önemlidir. Bütün bu faktörler dikkate alınarak 1990 da Birleşmiş Milletler Kalkınma Programının İnsanı Gelişme Raporuyla ilk defa bu kavram ortaya atılmıştır. Bu rapora göre “insani yoksulluğu ölçmek için insani yoksulluk indeksi geliştirilmiştir” (Bayram, 2017: 8-9).

Şekil 1. 1. İnsani Gelişim Endeksi

Kaynak: Bayram, 2017: 9. Şekil tarafımızca oluşturulmuştur.

İnsani gelişme indeksi gelişmekte olan ülkeler için yukarıda şekilde belirtilen unsurlardan oluşmaktadır. 40 yaşın altında kalanların, okuma yazma bilmeyen kişilerin ve uygun bir yaşam standardı adı altında sağlık olanaklarından ve temiz içme suyundan yoksun olanların nüfusa oranı ile 5 yaşın altında ve yeterince beslenemeyen nüfusun oranından oluşmaktadır. Gelişmiş ülkelerdeyse, yaşam beklentisi 60 yaşın altında olanların oranı, eğitim için OECD tarafından belirlenen okuma yazma bilmeyenlerin oranı ve uygun bir yaşam koşulları adı altında yoksulluk sınırının altında kalanların oranı insani yoksulluk indeksinin ölçümünde kullanılan kıstaslardır (Bayram, 2017: 8-10).

Türkiye 2016 İnsani Gelişme raporuna göre yüksek insani gelişme grubunun içerisinde 0,767 insani gelişme endeksi ile 71.sırada yer aldığı görülmektedir.

1.2.6. Kırsal ve Kentsel Yoksulluk

Kırsal ve kentsel yoksulluk ayrımı yoksulluğun kendini gösterdiği coğrafi bölgelere göre gelişen bir kavramdır. Kırsal yoksulluk, genellikle tarım ve hayvancılıkla uğraşan küçük ölçekli ticaret ve sanayilerde çalışan, kendini ifade etmekte zorlanan

kesim olarak tanımlanabilir (Odabaşı, 2009: 16). Bu tanımdan yola çıkarak kırsal yoksulluk sorunun altında, kırsal kesimde yaşayan kişilerin temel ihtiyaçlarını oluşturan tarım ve hayvancılık kesiminde ortaya çıkan problemler ile bölgenin çok ve nispeten nitelikli olmayan iş gücünü sömürecek problemler ticaret ve sanayinin önündeki sorun olarak karşımıza çıkmaktadır (Kartal ve Demirhan, 2014: 144).

Kentsel yoksulluk ise, kentlerde ortaya çıkan belirli bir sosyo-ekonomik işleyiş ve kendine has bir yaşam tarzlarıyla bireylerin yerleşmelerinden oluşan bir yoksulluk türüdür. Kişilerin yaşamlarını idame ettirebilmek için ihtiyaç duyduğu kalori her yerde aynı olsa da kentsel yerleşim yerlerinde kırsal bölgelere göre farklılık göstermektedir. Bir nevi kentsel yoksulluğu, kente özgü özellikler gösteren yoksulluk olarak da tanımlanabilmektedir. Kentsel yoksullukta temel gereksinimlere ulaşabilmek için gelirin yetmemesinin yanında barınma, sosyal hizmet ve eğitim gibi hizmetlerden yeterince faydalanamama söz konusudur (Özel, 2015: 160-161).

Kırsal bölgelerden kente göç eden eğitimsiz ve iş bulamayan kesim kentsel yoksulluğu yaşamaktadır. Kente göç eden bu kesim bazı sektörlerde iş bulabilse de ekonomik, mekânsal ve siyasal olarak dışlanma yaşamaktadır (Güloğlu ve Es, 2011: 5-6).

1.2.7. Kronik Yoksulluk

Nesilden nesile geçen uzun süre devam ederek kalıcı hale gelen yoksulluk kronik yoksulluk olarak tanımlanır. Bu tanıma göre, yoksul bir ailede dünyaya gelen bir çocuğunda yoksul bir birey olarak yetişeceği ve bu bireylerin çocuklarının da yoksulluk içerisinde yaşama tehlikesinin olduğu anlamına gelir. Dolayısı ile kronik yoksullar kendilerine yoksulluktan kurtarmak için yardımcı olacak herhangi bir destek bulamamaları durumunda yoksul kalmaya devam edecek ve yardım edilmesi zor kişiler topluluğunu ifade edecektir (Uğur, 2016: 140).

Kronik yoksulluk, yoksulluğun zamanla değişiklik göstermemesidir. Kronik yoksulluk yalnızca gelir seviyesinin düşük olması demek değildir bireylerin yoksul olmaları durumu hemen hemen onların yaşamları boyunca sürebilen aç kalma, iyi beslenememe, yeterince eğitim alamama ve sağlık hizmetlerinden yararlanamama gibi sosyal dışlamayı da kapsayan çok faktörlü bir olgudur. Bu tür yoksulluğu yaşayan kişiler iki şekilde sınıflandırılabilirler, bunlardan birincisi, fiziksel veya mental sağlık engelleri sebebiyle uzun süredir iktisadi etkinliklere katılamayan kişiler

ikincisi ise, iktisadi olarak faal olan ancak çeşitli nedenler sebebiyle yoksulluk sınırının altında kalan yoksul kişilerdir (Zülfikar, 2010: 8).

Kronik yoksulluk hanehalkının ya da kişilerin birdenbire karşı karşıya geldiği bir durum olmamak ile birlikte bireyleri yoksullaştıran ve yoksulluk içinde kalmasını sağlayan iktisadi, sosyal ve çevresel gibi faktörlerin iyi analiz etmek gerekmektedir. Günümüzde kronik yoksulluğa neden olan sebepleri çözmeye ilişkin bilgiler oldukça azdır (Temiz, 2008: 72).

1.2.8. Geçici Yoksulluk

Geçici yoksulluk ya da kısa süreli yoksulluk olarak da adlandırılan bu yoksulluk türü, bireylerin hayat koşullarında ve refah seviyelerinde dönemsel ve kısa süreli olarak zaman içerisinde karşılaştıkları yoksulluk olarak tanımlanabilir. Zaman zaman yaşanan ya da yaşadığımız ekonomik krizler sonucunda meydana gelen geçici işsizlik, enflasyonun yükselmesi, doğal afetlerin yaşanması ve benzeri gibi faktörler sonucunda bireylerin kendi elinde olmayan sebepler geçici yoksulluk belirgin bir şekilde kendini göstermektedir (Aslan, 2016: 30).

Geçici yoksulluğun yaşandığı bir ülkede yoksulluğun azaltılabilmesi için yapılan iyileştirmelerde izlenen siyasi politikaların özellikle bireylerin var olan yoksulluklarını yönetebilmelerine yardımcı olabilmeleri için ve bireylerin yoksulluktan bir an önce kurtulmalarını sağlayacak şekle getirilmesinin sağlanması gereklidir (Uğur, 2016: 142).

1.3. Yoksulluğun Nedenleri ve Yoksulluğun Ölçülmesinde Kullanılan Endeksler

1.3.1. Yoksulluğun Nedenleri

Yoksulluk epey bir süredir insanlık tarihinde yer almaktadır. Bu sebeple yoksulluğun nedenlerinin araştırılması ve bunların bir çözüme kavuşturulması çok eskiye dayanmaktadır. Yoksulluğun çok sayıda tanımı olduğu gibi yoksulluğun nedenlerinin de birçok sebebi bulunmaktadır. Yoksulluğun nedenlerinin incelenmesinde genel olarak iki farklı görüş mevcuttur. Bunlardan birincisi, bireylerin kabiliyetleri, ne kadar tutumlu oldukları, sorumlulukları, kendi şahsi özellikleriyle bağlantı gösteren ve yoksulları yoksulluğa hem iten hem de sebep olarak gösteren bir görüştür. Diğer

görüş ise, yoksulları yoksulluğun dışında tutan yani sosyo-ekonomik politikalar, ücretlerin düşüklüğü, eğitimin yeterli düzeyde verilememesi ve iş olanaklarının sınırlı olması sebebiyle bireylere bağlı olmayan yapısal faktörlere dayalı daha çokta sosyal ve ekonomik sistemle ilişkili bir görüştür. Yoksulluğun nedenleri çok olmakla birlikte bu durum ülkeden ülkeye ve bölgelere göre de değişiklik göstermektedir. Öteki yandan yoksulluk kısa veya uzun süreli de olabilmektedir. Uzun süreli yoksulluk sosyal ve ekonomik sistemin yapısındaki ilişkilerle alakalıdır. Kısa süreli yoksulluk ise geçici işsizlik ve gelirdeki düşüşler gibi nedenlerden kaynaklıdır (Eroğlu, 2010: 20-21).

Yoksulluğa neden olan sebepleri doğru bir biçimde belirlemek aslında yoksulluğu önleyebilmek adına ve yoksullukla mücadele edebilmek için yapılacak ilk ve en önemli süreç olarak kabul edilir. Yoksulluk nedeni olarak görülen herhangi bir yoksulluk faktörü yanlış biçimde belirlendiğinde yoksulluğu en aza indirebilmek veya yoksulluğu ortadan kaldırmak için uygulanacak politikalara ayak uyduramayacağından istenilen sonuca ulaşılmasını zorlaştıracaktır (Sarısoy ve Koç, 2010: 329).

Yoksulluğun nedenlerine bakıldığında özellikle nüfus baskısı, göç, eğitim, işsizlik, sağlık, büyüme ve gelir dağılımı, sosyal dışlanma ve ekonominin neden olduğu diğer sebeplerden kaynaklandığı görülmektedir.

1.3.1.1. Nüfus Baskısı

Nüfus artışı veya nüfus baskı, bireylerin doğal kaynaklara ulaşması ile birlikte refah seviyesini yakından etkileyen bir faktördür. Nüfusun gereğinden fazla olması, bireylerin milli hâsıladan aldıkları payı azaltmakta ve artan nüfusun gereksinimlerinin karşılanmasını zorlaştırması ekonomideki büyümenin nüfus artış hızı ile beraber artış göstermemesi sonucunda yoksulluk engellenememektedir. Azgelişmiş ülkelerde nüfus artışı hızla yükselmekte buda bu tür ülkelerde yoksulluğa yol açmaktadır (Yılmaz, 2006: 33).

Nüfus işgücünün kaynağını oluşturmakta ve üretim faktörleri arasında sayılmakla beraber ülke ekonomisi içinde değerli bir faktördür. Ancak nüfusun artması ile beraber özellikle çalışma çağına ulaşmış nüfus ile iş gücü talebi arasındaki ilişki işgücü talebi lehine olmaması durumunda ortaya olumsuz sonuçlar çıkmaktadır. Nüfusta yaşanan hızlı artışlar ve işgücü talebinin yetersiz olması karşısında konut

ihtiyacı, eğitim sorunları, gecekondulaşma ve çarpık kentleşme gibi pek fazla sorunlar ile karşılaşmaktadır (Yalçın, 2008: 10). Nüfus baskısı yoksulluğu birçok yönden etkileyebilen nedenlerden birisidir. Az gelişmiş ülkelerde özellikle önemli bir neden olarak görülmektedir. Nüfusun hızlı artması kentlerdeki yaşamı olumsuz etkilemekle birlikte çevreye de zarar verebilmektedir. Yoksulluğun fazla olduğu ülkelerde bebek ölümlerinin fazla olması doğrudan doğum oranlarında artırmaktadır; buda nüfus artışına sebep olmakla birlikte yoksulluğun bir nedeni olarak görülmektedir (Türk ve Ünlü, 2016: 94).

1.3.1.2. Göç

Göçüde yoksulluğun diğer bir faktörü olarak söyleyebiliriz. Tarımda modernleşmenin başlamasıyla, verimliliğin azalmasıyla, “tarım topraklarının miras yoluyla” bölüştürülmesiyle ve diğer faktörlerinde etkileriyle köyden kentlere doğru bir göç yaşanmaktadır. Özellikle iş imkânlarının fazla olduğu bölgelerimizde örneğin; Marmara bölgesinde İstanbul, Kocaeli; Ege bölgesinde İzmir ve çevresi, Akdeniz de ise Antalya, Adana çevreleri gibi bölgeler daha fazla göç almaktadır. Buda bir nevi kayıt dışı istihdama yol açmaktadır. Çünkü kentsel alanlara göç eden kişiler niteliksiz iş gücü alanlarında çalışmakta bu durum ise bu alanda çalışanların yeterince gelir elde edememe sonucunu ortaya çıkarmaktadır (Aydın ve Güloğlu, 2012: 94).

Göç olgusu toplumun farklı yerlerinde yaşayan bireyler açısından da değişiklik göstermektedir. Kırdan kente doğru olan göçlerin yoksulluğa ne kadar neden olduğu konusunda iki ayrı görüş bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, göç veren kesimin gelir düzeylerinin az olması nedeniyle kentlere göçlerin yaşanması, ikincisi görüş ise, göçün faydasından çok zararları üzerine yoğunlaşmıştır. Azgelişmiş ülkelerde göç faktörü yoksulluğa sebep olmakla birlikte bundan en fazla etkilenenlerinde göçmenlerin olduğu görülmüştür (Süyen, 2019: 42).

1.3.1.3. Eğitim

Yoksulluk eğitimin az alınması, alınan eğitimin az olması az ücret ile az ücret kötü yaşam koşulları ile yakından ilişkili olmakla beraber kısır bir döngü şeklinde kendini tekrarlamaktadır. Yoksulluk ile eğitim arasındaki ilişkinin yalnızca döngüsel olarak değil yoksulluğu etkileyen pek çok sebebin olmasından dolayı da karma karışıktır (Karayılmazlar, 2006:214).

Eğitim seviyesi düştükçe kalitesiz işlerde çalan kişi düşük ücrete razı olma ve iyi olmayan yaşam şartları gibi pek çok sorun ile de karşılaşmaktadır. Eğitim almış olan kişiler ise, iş ile ilgili daha fazla bilgiye sahip olması ve işin ustalığını bilmesi sebebiyle iş bulma garantisine sahip olmaları daha kolay olmaktadır (Arslan, 2018: 25). Bu sebep ile eğitim beşeri sermayenin gelişmesine katkı sağlayarak ülke için gerekli olan kaliteli işgücünün artmasına da katkı sağlamaktadır (Yalçın, 2008: 15).

Cinsiyet olarak yoksulluk oranları incelendiğinde, çok bir farklılık görülmemekle birlikte çoğunlukla kadınlar erkeklere göre pek fazla avantajlı sayılmazlar. Çünkü kadınlar erkeklere göre daha az eğitim görmektedirler. Erken yaşta evlilik, haneye gelir sağlama, kız çocuklarını okula göndermeme zihniyetinde olanlar gibi etkenlerden dolayı yeterince eğitim alamamış kadınlar yoksullukla yüz yüze gelmektedir. Ülkemizde zorunlu eğitimin sekiz yıla çıkmasıyla birlikte eğitim düzeyi ve yaşam standartlarının da yükseldiği görülmektedir. Fakat yine de burada bir sorunla karşılaşmaktadır. Bu sorun ise işsizliktir. Çünkü ülkemizde üniversite mezunu olup da işsiz kalanların sayısı azımsanmayacak kadar fazladır (Açıkgöz ve Yusufoglu, 2012: 92-93).

Aileyi geçindirmek ile yükümlü olan kişinin eğitim durumu da yoksulluk ile yakından ilişkili faktör olmakla beraber aileyi geçindirmekle görevli kişinin eğitim seviyesi arttıkça yoksulluk oranının da düştüğü görülmektedir. Çocukların eğitim harcamalarını da ailelerince karşılandığı düşünüldüğünde, gelir seviyelerinin düşmesiyle çocukların da önemli bir fırsat eşitsizliği ile karşı karşıya kaldığı görülmektedir (İncedal, 2013: 40). Bütün kişiler eğitimde fırsat eşitliğine sahip olmalıdır. Yapılan araştırmalara bakıldığında eğitim seviyesi ile yoksulluk arasında ters orantı olduğu görülmüştür. Toplumda yaşayan tüm insanların bu sebeple minimal düzeyde dahi eğitim almaları zorunludur. Eğitimdeki eşitsizlik problemi özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde çok büyük sorun teşkil etmektedir (Arslan, 2018: 25).

1.3.1.4. İşsizlik

Yoksulluğun birden fazla tanımının olmasına rağmen tanımların temeline dayanan kişilerin gelir elde edememesi, kişilerin işgücü piyasaları ile düzenli bir ilişkisi olmamasından kaynaklanmaktadır. Genellikle yoksul kişilerin işgücü piyasaları ile iyi bir ilişkisi olmadıkları görülmekte, işsizlik ve eksik istihdam problemiyle

olmaktan çıkarılmasıyla haneye gelen kazancın yoksulluğu engelleyebilmesi için gerekli olan ihtiyaç testlerine dayalı sosyal yardım programları üzerinde durmaktadır. Makro düzlemdeki yaklaşım da ise, iktisadi büyüme, işgücü piyasaları ve sosyal refah politikalarıyla açıklanmaktadır (Erdoğan ve Kutlu, 2014: 71-72).

1.3.1.5. Sağlık

Dünya geneline bakıldığında sağlıklı olmamak da yoksulluğa sebep olmaktadır. Ülkeler arasında ülke genelinde ya da kişi, toplum, hanehalkı üzerinde yapılan araştırmalarda yoksul olan bireylerin sağlıksız olduklarına sağlıksız olan bireylerinde yoksulluğa sebep olduğuna dair aralarında ilişki bulmuşlardır (Şantaş, 2017: 571).

Yoksul kişilerde çocuk sayısının fazla olması, kazançlarının az olması nedeniyle devamlı tedavi olamayan yoksul ailelerin hastalıklarının ilerlemesi, sağlık hizmetlerine ulaşmanın sınırlı olması ve buna benzer nedenlerden dolayı yoksul kesim daha da yoksullaşmaktadır. Yeterince beslenememe, tedavi olanaklarından mahrum olma gibi sebeplerden dolayı bu kişilerin hasta olma olasılıkları daha fazladır ve bu kişiler hastalıklara karşı kendilerini korumada yetersiz kalmaktadır. Evinin geçimini sağlayan yoksul bir kişinin hastalanması gelir düzeyinin de azalmasına sebep olmaktadır (Türk ve Ünlü, 2016: 94). Kazandıkları gelirin çoğunluğunu temel gereksinimlerini gidermek için harcadıklarından gelirlerindeki ufak bir farklılık bile beslenmelerini ve dolayısı ile sağlık durumlarını etkilemektedir (Şantaş, 2017: 572). Tüm bunlar dikkate alındığında beslenme alışkanlıklarının bozulması, hastalıklarının artması, kazançlarının çoğunu tedavi olmak için harcamaları sonucunda gelirleri azalmakta bu da yoksulluğa neden olmaktadır.

1.3.1.6. Büyüme Ve Gelir Dağılımı

Büyüme, bir ülkedeki milli gelirin ülkedeki kişi başına düşen miktarın bir yıldan öteki yıla göre artış göstermesi şeklinde tanımlanabilir. Büyümenin yoksulluk üzerinde büyük etkisi vardır. Toplumdaki herkes için büyüme eşit olarak dağılmalıdır ki gelir dağılımı da adaletli olabilsin.

Yoksulluğun en az seviyeye indirmesinde ekonomik büyüme önemli bir etkidir. Yoksulluğun önemli bir boyutu ve sebebi de ekonomideki kaynakların yetersiz oluşudur. Milli gelirin eşitsizlik yaratmayacak şekilde büyümesi yoksulluğu önemli şekilde azaltmaktadır (Aktan ve Vural, 2002b: 2).

Yoksulluk az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler açısından ortalama gelir seviyesi, iktisadi büyüme ve gelir dağılımının eşitsizlik derecesiyle yakından ilişkilidir. Örneğin, eşitsizliğin fazla veya sürekli artış gösterdiği ülkelerde iktisadi büyüme yalnızca yoksulluğu daha aza indirmede etkili olmamakta eğitim, sağlık ve sosyal faktörlerinde yoksulluk üstünde önemli bir etkisi olduğu görülmektedir. Eşitsizliklerin piyasa ve iktisat politikasındaki büyüme üzerindeki etkisinin artış göstermesi yoksulluk probleminin büyümesine sebep olurken, yoksul konumundaki bireylerin büyümenin ortaya çıkardığı fırsatlardan eşit seviyede yahut gerektiği kadar faydalanamamaları da büyüme üzerinde olumsuz bir etki oluşturmaktadır. Büyümenin gelir dağılımı üzerindeki etkisinin yanında çalışma saatleri, işgücüne katılma oranı, ücret düzeyi veya dengesizliği, işsizlik gibi temel işgücü piyasa göstergelerinin büyüme faktöründen nasıl etkilendiği önem kazanmakta ve yoksullukla beraber değerlendirilmesi gerekli olan diğer sebeplerdir (Pire, 2011: 18).

İktisadi büyümeyi düşük seviyelerde yaşayan ülkelerde kişilerin kendilerinin ya da ailelerinin hayatlarında yoksul kalma korkusunu ortaya çıkarmış bu durum gelecek kuşakları da etkilemiştir (Yayla, 2018: 17). Bu sebeple gelir dağılımındaki adaletsizlik günümüzde ulusal ve küresel anlamda önemli bir problem olarak görülmekte ve bu durum ülkeler arasında büyük çaplı krizlerin yaşanmasına sebep olabilmektedir. Gelir dağılımı adaletsizliği yalnızca iktisadi bir problem değildir, aynı zamanda sosyal de bir problemdir. Bu sebep ile ülkeler içinde bulunan eşitsizlikleri önleyebilmek veya en aza indirebilmek için yeni politikalar oluşturarak gerekli olan çözümleri bulmak zorundadırlar (Üzümcü ve Korkat, 2014: 138).

İktisadi büyümenin yaşandığı, gelir dağılımı adaletsizliklerinin giderildiği, işsizliği en az seviyeye indirebilen ülkelerde yoksulluk dolaylıda olsa azalış göstermekte, iktisadi büyümeyle beraber kişilerin kazançlarında artış yaşanmakta ve böylelikle yoksul konumundaki bireylerinde kazançlarının artmaktadır.

1.3.1.7. Sosyal Dışlanma

Oldukça karışık bir kavram olan sosyal dışlama kavramı genel kabul görmüş tanımının bulunmamasının nedeni çok yeni bir kavram olmasıdır. Sosyal dışlanma kavramı açıklanmaya çalışılırken en fazla ekonomi boyutu üzerinde durulmakla beraber sosyal, kültürel ve politika boyutları üzerinde de durulmuştur (Şahin, 2009: 73). Özellikle sosyal bütünleşmenin karşıtı olarak incelendiğinde sosyal dışlamanın

birden fazla boyutunun olması insanların toplumla bütünleşmesi ve geleceklerini oluşturmalarında önlerine çıkan fırsatlara tamamen erişimi kısıtlayan temel ihtiyaçlarının giderilememesi, giderek toplumla ilişkisinin zayıflaması ve bundan dolayı diğer vatandaşlık haklarından da mahrum kalması gibi durumların ortaya çıkmasından ötürü sosyal dışlama birden fazla boyutu olan bir süreçtir. Yoksulluğun sosyal bir sorun haline gelmesinde yalnızca gelir dağılımındaki adaletin olmamasından kaynaklı değil toplumsal gereksinimlerin karşılanamamasından kaynaklı durumlardan ve farklı sosyal sorunlarda etkilemektedir (Yayla, 2018: 24).

Sosyal adalet ve dayanışma ile birlikte sosyal dışlama azaltılabilir özellikle engelli, yaşlı ve işsizler gibi sosyal dışlama riski bulunan kişilerin sosyal koruma altına alınması ile toplumun bir parçası olması amaçlanmaktadır (Şahin, 2009: 79). Sosyal dışlamaya maruz kalan kişilerin ya da grupların sosyo-ekonomik durumlarının iyileştirilmesi ve yaşam şartlarının iyileştirilerek ve toplum ile kaynaştırılarak sosyal hayatlarını düzenlemek devletin başlıca görevlerinden biridir (Erdoğan ve Yenigün, 2008: 24).

1.3.1.8. Ekonominin Neden Olduğu Diğer Sebepler

Buraya kadar sıralanan yoksulluk nedenlerinden başka farklı özellikler gösteren başka ekonomik nedenlerin varlığından da bahsedilebilir. Ekonominin sebep olduğu bu nedenler şu şekilde sıralanabilir:

-Ekonomik Krizler: Ekonomide birden bire veya beklenmedik bir şekilde ortaya çıkan olayların mikro ve makro açıdan ülke ekonomisini ciddi manada sarsacak sonuçlar ortaya çıkarması olarak tanımlanabilir. Ülkelerin özelliklerine göre ekonomik krizlerin etkileri de farklı şekillerde ortaya çıkabilmektedir. Üretimde hızlı bir daralma, fiyatlar genel düzeyinde beklenmedik bir azalış, iflaslar, işsizlik oranında ani artış, ücretlerde gerileme, finansal piyasalarda çöküş ve durgunluk ekonomik krizlerin temel nedenlerindendir (Aktan ve Şen, 2001: 4).

Ekonomik krizler içinde bulunulan dönemde ve sonrasında sosyal ve ekonomik alanda pek çok olumsuzluklara sebep olmaktadır. Ülkedeki işsiz ve çalışan kesimi ekonomik açıdan darboğaza sürüklediği gibi toplumda huzursuzluğa ve paniğe sebep olabilmektedir (Yalçın, 2008: 9).

Ekonomik krizlerden en fazla etkilenen yoksul ve yardıma muhtaç kişilerdir. Bu kişiler için ekonomik krizin etkileri daha yıkıcı olmaktadır. Kriz zamanlarında yoksul

bireylerin fazla birikmiş tasarruflarının olmamasından dolayı yaşam koşulları da bundan etkilenmektedir (Yılmaz, 2006: 25).

-Enflasyon: Fiyatlar genel seviyesindeki sürekli artış enflasyon olarak tanımlanmaktadır. Gelir seviyesi düşük olan kesim enflasyonist ortamda reel ücretlerinde düşmesiyle en fazla etkilenen kesimdir. Düşük gelirli kesimin en önemli kaynağını ücretler oluşturduğu için reel ücretlerdeki bu düşüşte yoksulluk ile yakın ilişkilidir. Fiyatlar genel seviyesindeki sürekli ve hissedilir artış karşısında hükümetlerin uyguladıkları politikalar yoksulluk seviyesini azaltmada önemli bir rol üstlenmektedir (Akçakaya, 2009: 24).

Beşeri sermaye enflasyonu önlemede etkili bir faktördür. Yoksul bireylerin eğitim seviyeleri diğer kişilere göre az olduğu için kendilerini fiyatlar genel seviyesindeki sürekli artışa yani enflasyona karşı koruyamamaktadırlar. Tahvil, hisse senedi ve benzeri gibi yatırım araçları gelir seviyesi yüksek olan kişiler tarafından alınabilmekte ve bu tür yatırım araçları da enflasyonu önleyebilmek için etkili koruma yolu olarak görülmektedir. Eğitim almamış, yoksul ve becerikli olmayan işçiler enflasyonu yoksul olmayan, eğitim almış ve vasıflı işçiler ile mukayese edildiğinde çok büyük problem olarak görmektedirler. Yoksulluğun artmasına ve gelir dağılımının bozulmasına sebep olan bir diğer faktörü de enflasyon vergisi olarak söyleyebiliriz. Enflasyon vergisini, elinde para bulunduranların enflasyondan ötürü satın alma güçlerinin azalması şeklinde tanımlayabiliriz. Ellerin de az parası bulunan yoksulluk seviyesinin altında kalan kişileri enflasyon vergisi etkilemese de yoksulluk seviyesinin üstünde kalan kişilerin tasarruflarının tamamını harcamak zorunda kaldıklarından yoksulluğun artmasına sebep olabilmektedir (Kabaş, 2009: 71).

-Vergideki Adaletsizlikler: Kamu hizmetlerini yerine getirmek ve kamusal ihtiyaçları finanse etmek amacıyla devlet vergi toplar. Vergi oranları, konusu, kapsamı, dolaylı ve dolaysız oluşu bireyler, firmalar ve toplum üzerinde çeşitli etkiler doğurmaktadır (İncedal, 2013: 37).

Vergi ödeyenlerin kazançlarındaki azalmadan dolayı kişilerin satın alma güçlerini, refah seviyelerini ve tüketim harcamalarını negatif yönde etkilemesi vergilerin yük olarak görülmesini sağlamaktadır. Dolayısı ile hükümetlerin izlediği maliye politikaları ile siyasi tercihleri sonucunda vergi yükünün kimlerin üzerinde kalacağı belli olmaktadır. Vergi adaletini sağlamada en az geçim indirimi, artan oranlı tarifeler, indirim, istisna, muafiyet gibi unsurların Gelir, Kurumlar Vergisi gibi

doğrudan kazanç üzerinden alınan dolaysız vergilerde bulunması ödeme gücü ile arasında bağlantı kurabilmesi açısından daha etkili sonuç ortaya koymaktadır. Harcama üzerinden alınan KDV, ÖTV gibi dolaylı vergilerin uygulandığı mal ve hizmetlerin vergi yükü düşük gelirliilerin üzerinde kalmaktadır. Gelir düzeyi az olan kesimin tüketim harcamalarının fazla olması nedeniyle alım güçleri azalacak bu sebeple düşük gelir sağlayan kesim daha da yoksullaşacaktır (Armağan, 2007: 239).

Emek arzı üzerindeki vergi yükünün fazla olması çalışanların heveslerinin kırılması, beşeri sermayenin etkili bir şekilde kullanılamaması gibi olumsuz sonuçlar ortaya çıkarabilmektedir. Nitelikli işgücü ve eğitim seviyesinin artması gibi faktörler bu olumsuzlukları ortan kaldıracabildiği gibi vergi yükünü de azaltmasıyla yoksul bireylere eğitim finansmanı gibi uygulamalar sağlaması vergi açısından beklenen etkilerdir (Ay ve Haydanlı, 2017: 148).

1.3.1.9. Diğer Nedenler

Yoksulluğun birden fazla tanımının olması sebebiyle, yoksulluğun nedenlerinin de içerisinde birden fazla sebebin olduğu görülmektedir. Nüfus baskısı, göç, eğitim, işsizlik, sağlık, büyüme ve gelir dağılımı, ekonomik krizler, enflasyon gibi nedenlerin yanında coğrafi nedenler, savaşlar, cinsiyet eşitsizliği gibi faktörlerde yoksulluğa sebep olabilmektedir.

Ülkelerin dünya üzerinde bulundukları bölge veya coğrafya yoksul ya da zengin olmalarında belirleyici bir faktördür. Dünyanın şekli, kıtaların ve denizlerin dağılımı, enlem, yer altı kaynaklarındaki farklılıklar her bölgede veya ülkede yeryüzü şekilleri, iklim, akarsu, toprak ve bitki örtüsü aynı olmadığından farklı coğrafi şartlara sahip olduğunun göstergesidir. Bu gibi farklılıklar da ülkelerin ya da bölgelerin refah ve yoksulluk seviyelerini doğrudan etkilemektedir. Bazı bölgeler iklim özelliklerinden dolayı daha az yatırım çektikleri için işsizlik artış göstermekte bu durum ise yoksul olan bireylerin belli bir bölgede toplanmasına sebep olmakla beraber zamanla bu gibi faktörlerden kurtulmak için göç etmektedirler. Dolayısı ile yoksulluk artış göstermekle beraber yerde değiştirmektedir (İncedal, 2013: 44-45).

Yoksulluğu etkileyen ya da ona sebep olan bir diğer faktörde ülkelerin içinde bulunduğu savaşlardır. Savaşın sebep olduğu yıkımlar ve kıtlık sorunu enflasyonun artmasına, istihdam ve gelir seviyenin belirgin bir şekilde azalmasına özellikle de gıda mallarının fiyatlarının artmasına sebebiyet vermektedir. Böylece

beslenme sorunu ortaya çıkmakta özellikle çocuklar ve savaşa maruz kalan halkın büyük bir çoğunluğu kötü beslenme ve diğer sebeplerden dolayı ölmektedir (Akçakaya, 2009: 25).

Bütün ülkelerde savunma harcamalarına bütçeden ayrılan pay oldukça fazladır. Özellikle savaş dönemlerinde askeri harcamaların yani savunma harcamalarının bütçeden ayrılan payı diğer zamanlara göre oldukça yüksektir. Savunma sanayi sektörü ucuz bir sektör olmadığı için bu pahalılık savaş ekonomisini de artırmaktadır. Bu durum devlet borçlarını artırması ile beraber diğer kamu harcamalarının devlet bütçesinden aldığı payında azalmasına sebep olmaktadır (Yalçın, 2008: 13).

Cinsiyet eşitsizliği özellikle ataerkil yapıya sahip ülkelerde daha sık görülmektedir. Günümüze kadar bakıldığında farklı toplumlarda farklı biçimlerde karşılaşılan bu sebep toplumda ve aile içerisinde kadınları daha geri planda bırakmaktadır. Dolayısıyla her açıdan ikinci plana atılan kadın ayrımcılığa da maruz bırakıldığı için yoksullukla daha çok yüzleşmek durumunda kalmaktadır. Zaten dünyadaki yoksulların tamamına bakıldığında her üç yoksuldan ikisinin kadın olması da bunu doğrulamaktadır (Açıkgöz ve Yusufoglu, 2012:109).

1.3.2. Yoksulluğun Ölçülmesinde Kullanılan Endeksler

Yoksulluğun birçok tanımının olması yoksulluğun ölçümünü zorlaştırmaktadır. Bu nedenle yoksulluğun ölçülmesinde çok sayıda kullanılan endeks bulunmaktadır. Bu başlıkta da en sık kullanılan endekslere değinilecektir. Bunları kısaca şöyle sıralayabiliriz: Kafa Sayısı Endeksi, Yoksulluk Açığı Endeksi, Sen Endeksi ve Foster-Greer-Thorbecke Endeksi.

1.3.2.1. Kafa Sayısı Endeksi

Kafa sayım endeksi ölçümler içerisinde en yaygın olarak kullanılandır. Endeksin bu kadar sık kullanılmasının sebebi düzenli, kolay anlaşılabilir olması ve hesaplanmasının basit olmasından kaynaklıdır (Çelik, 2018: 10). Bu oranı yoksul sayısının yani yoksulluk sınırının altında kalan kişileri nüfusa oranlaması ile bulunur. Yoksul olarak belirlenen bireylere ulaşmanın ve hesaplamanın kolay olması bir yarar sağlıyor olsa da, bu endeks yoksulları bir takım halinde yani alt gruplara ayırmadan değerlendirmektedir (Zülfikar, 2010: 22).

Yoksulluk sınırının altındaki kişi içinde bulunduğu durumdan daha yoksul bir duruma geldiğinde yoksulluk oranı sabit kalmaktadır. Fertler yoksulluk sınırının altında olduğu sürece refah seviyelerindeki değişimler orana uygulanmamaktadır. Ayrıca kafa sayısı endeksi, yoksulluk sınırında meydana gelecek ufak değişimler yoksulluk oranında önemli değişikliklere yol açabilecektir (Gediklioğlu, 2015: 12).

1.3.2.2. Yoksulluk Açığı Endeksi

Yoksul olan kişilerin yoksulluk çizgisinin üstüne çıkabilmeleri için gerekli olan ortalama gelir seviyesini gösteren ya da yoksulluk çizgisine göre yoksulların ortalama gelir seviyesinin altında kalmaları sonucunu ifade eden bir yoğunluk kıstası olarak tanımlanmaktadır. Yoksulluğun daha da artması ve şiddetlenmesi yoksulluk açığının artmasından kaynaklıdır. Yoksulluk açığı endeksi yoksulluk çizgisinin altında kalan kişilerin gelirlerinin artması sonucu azalmaktadır. Bir nevi yoksulluk çizgisinin altında kalan kişiler ile gelir arasında ters yönlü bir ilişki mevcuttur. Bu kişilerin gelirlerinin artması ile yoksulluk çizgisinin üzerine çıkmaları diğer yoksul olan kişilerin gelir ortalamasını azaltmakta böylelikle gelir açığı oranını artırmaktadır (Sancak Baktır, 2014: 21).

Kafa sayım endeksinden sonra en çok kullanılan endeks yoksulluk açığı endeksidir. “Yoksulluğun derinliğini ölçebilmek ve yoksulluk oranının yoksulluk çizgisine duyarlılığını azaltabilmek için geliştirilmiştir”. Yoksulluk sınırı ile kişinin geliri arasındaki farka göre endeksi açıklar. Bu nedenle yoksulluğun derinliğini ortaya koyabilir (Tosuner, 2007: 15). Yoksulların içinde bulundukları konumu daha da iyileştirebilmek için neye ne kadar ihtiyaçları olduğunu belirleme fırsatı sunar. Fakat “yoksulluk derecesini göstermez” (Erol, 2006: 20).

Çizelge 1.3. Hanehalkı Kullanılabilir Fert Gelirine Göre Hesaplanan Yoksul Sayıları, Yoksulluk Oranı ve Yoksulluk Açığı (2011-2020)

Yoksulluk Riski %50-%50	Yıllar									
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Yoksulluk Sınırı (TL)	4 069	4 515	5 007	5 554	6 246	7 116	7 944	8 892	10 793	12 394
Yoksul Sayısı (Bin Kişi)	11 670	11 998	11 137	11 332	11 219	11 026	10 622	11 091	11 641	12 267
Yoksulluk Oranı (%)	16,1	16,3	15,0	15,0	14,7	14,3	13,5	13,9	14,4	15,0
Yoksulluk Açığı	26,3	26,9	26,0	24,4	25,3	24,3	22,6	23,7	24,1	25,9

Kaynak: TÜİK verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır,
(<https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=gelir-yasam-tuketim-ve-yoksulluk-107&dil=1>).

Çizelge 1.3'te ülkemizde 2011-2020 yılları arasındaki hanehalkı kullanılabilir fert gelirine göre hesaplanan yoksul sayıları, yoksulluk oranı ve yoksulluk açığı verilmiştir. Yoksulluk açığının 2012 yılında 26,9 oranla en yüksek seviyede ve 2017 yılında ise 22,6 ile en düşük seviyeye gerilemiştir. Yoksulluk oranı yine 2012 yılında 16,3 iken en düşük seviyeye 13,5 ile 2017 yılında gerilemiştir. Yoksul sayısı 2012 yılında 11,998 ile en yüksek seviyede iken en düşük seviye 2017 yılında 10,622 bin kişidir. Yoksulluk sınırına bakacak olursak, 2020 yılında 12,394 ile en yüksek seviyelerde iken, 2011 yılında 4,069 ile en düşük seviyededir.

1.3.2.3. Sen Endeksi

1976 senesinde Amartya Sen tarafından oluşturulmuş bir endekstir. Sen bu çalışmada, kimin durumu daha iyi kim daha yoksul şeklinde bir karşılaştırma yapmak amacıyla bu endeksi öne sürmüştür (Sancak Baktır, 2014: 22).

Kafa sayım endeksi ve yoksulluk açığı endeksi yoksullar arasındaki gelir dağılımına etkisinin olmamasından dolayı sen endeksini geliştirmiştir. Bu endeks yoksulluğu birden çok faktörü içine alarak incelemiştir (Kabaş, 2007: 377).

Sen endeksi, yoksulluk açığı ve kafa sayısı endekslerine Gini katsayısı eklenerek yoksulluk endeksini gelir dağılımındaki adaletsizlik yardımıyla hesaplamıştır (Gediklioğlu, 2015: 15). Endeks 0 ile 1 arasında değer almaktadır. Eğer ki endeks 1 değerini alıyorsa yoksullar arasında eşitlik, 0 değerini alıyorsa da eşitsizlik var demektir (Altun, 2011: 47).

1.3.2.4. Foster-Greer-Thorbecke Endeksi

1984 yılında Foster, Greer ve Thorbecke tarafından ortaya atılmış bir endekstir. Yoksulluk çizgisinin ve bir bireyin kazancının yalnızca o kişinin gelir açığının ölçümüne bağlı olması gerekliliğinden yola çıkarak oluşturulmuş bir endekstir. Foster Greer ve Thorbecke endeksinin toplum yoksulluğunun farklı alt sınıflara ayrıştırması en önemli özelliğidir. Burada yoksul kesim sosyo ekonomik ya da bölgesel olarak sınıflara ayrılmakta bunun sonucunda da yoksul sayısı ile beraber derinliği ve her bir sınıf için nispi yoksulluk yoğunluğuna da ulaşılmaktadır. Diğer bir özelliği ise, yoksul olan bireylerin kazançlarında meydana gelen artışın diğer sınıfta bulunan yoksulların kazançlarındaki artışa göre daha fazla yarar sağlayacağı

düşüncesiyle yoksulluğa karşı oluşan reaksiyona bağlı olarak artış gösteren katsayıyı içermektedir (Çınar, 2015: 29-30).

1.4. Eğitim Kavramı

Birçok yazar ve düşünür tarafından yıllar boyunca eğitim kavramı tanımlanmaya çalışılmış ve bu açıklamalar sonucunda eğitimin farklı boyutları vurgulanmıştır. Eğitim birden fazla faktörle arasında ilişki barındırdığından ve fayda açısından kişilerle beraber toplumu da alakadar ettiği için yapılan tanımlara bakıldığında birbirinden değişik tanımlamalar ortaya çıkmıştır (Ela, 2013: 55). Eğitim her ne kadar kişilere yönelik yapılsa da toplumdaki etkisi kişilere nazaran daha etkili olmaktadır. Eğitim birçok eğitimci tarafından değişik şekilde tanımlanmıştır bunlardan bazıları şu şekildedir: (Özkan, 2006: 35). Durkheim’a göre eğitim, “toplumsal ve fiziki çevrenin insan üzerinde meydana getirdiği etkilerden” oluşmaktadır. Kant’a göre ise, “eğitim insanın mükemmelleştirilmesidir”. H. Spencer ve Herbart’a göre ise eğitim, “insan hayatının ve toplum hayatının iyileştirilmesine yönelik etkinliklerin tümü olarak tanımlanmaktadır”. Düşünürlerin bazıları eğitimi yalnızca bireysel açıdan ele alırken bazıları da birey ile birlikte toplumsal hayatın yararlarına yönelik faaliyetler olarak açıklamışlardır (Ortaç, 2003: 239).

Eğitim ile ilgili tüm tanımlamalara bakıldığında çok farklı şekillerde tanımlandığını görebilmek mümkündür. Bu değişiklikler çoğunluk ile eğitim kavramının soyutluğu, içeriğinin çok geniş olması, etkin olması ve çok değişik teorilere dayanmasından kaynaklanmaktadır. Aralarında mühim değişiklikler olmasına karşın bu tanımların hepsinin ortak noktası; eğitimin kişilerin bilgi, beceri ve davranışlarında farklılıkları ortaya çıkarma süreci olarak ele alınmasıdır. Tüm bunlardan yola çıkarak eğitimi, genel manada kişiye davranış kazandırma süreci olarak tanımlamak mümkündür (Özkan, 2006: 35).

1.5. Eğitimin Faydaları

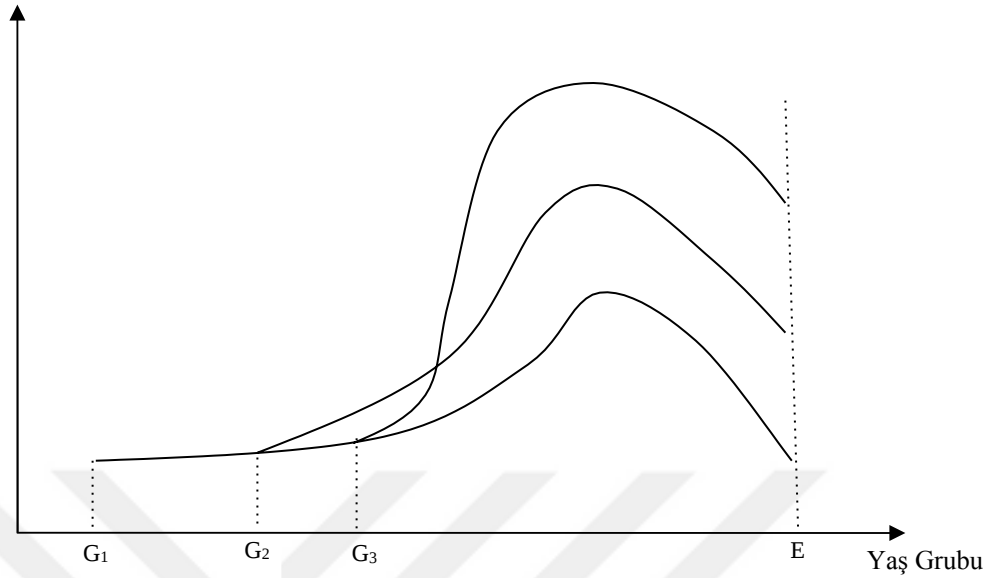
Eğitimin faydaları yalnızca bireyle sınırlı kalmayıp ekonomik, siyasal ve toplumsal alanlarda da kalkınmaya olumlu yönde etkileri olmaktadır (Altıntop, 2006: 4).

Her açıdan düşünebilen, sorgulayabilen, doğru kararlar verebilen, yeniliklere açık fertler yetiştirerek onlara uygun ilgi ve yeteneklere yönlendirerek, sahip oldukları

bilgi ve birikimlerine göre meslek seçiminde bulunmalarını sağlamak eğitimin bireye sağladığı faydalar arasında sayılabilir (Doğan, 2019: 23).

Eğitimin bireysel faydasını ayrıca beşeri sermaye kavramı ile de açıklamak mümkündür. Beşeri sermaye kavramı, kişinin bilgi ve becerileri sonucu bir şeyler üreterek ortaya çıkarabileceği her şeyi içermektedir. Ortaya çıkardığı bütün bu faaliyetler yatırım olarak değerlendirilir (Çalcalı, 2009: 27). Bu yatırımlardan beklenen getiriler, iyi bir meslek edinerek buradan sağlayacağı yüksek ücret ile ömür boyu sağlayacağı psikolojik tatmin ve bireyin içinde bulunduğu sınıfta yükselme, toplumda daha aktif olabilme şeklinde kısaca özetlenebilir (Altıntop, 2006: 5). Eğitim, beşeri sermayenin gelişmesinde önemli bir faktörken okulda öğrenciler, okul dışında da eğitimin sürekli olması gerekliliğinden hareketle bütün bireyler yararlanmaktadır. Nitelikli işgücü ve istihdamında artış göstermesi beşeri sermayenin gelişimi ile yakından ilişkilidir. Özellikle 1980’den sonra üretimin bilgiye dayalı olması eğitim gelir dağılımı ilişkisine açıklık kazandırmış ve aralarındaki ilişkiyi güçlendirmiştir (Öztürk, 2019: 65).

Eğitimin bireye sağladığı diğer bir fayda ise, fertlerin gelir düzeylerinde meydana gelen artışlardır. 1960 yılı nüfus sayımı verilerine dayanarak ABD’de yapılan bir araştırmada öğrenim ve gelir seviyesi arasındaki bağlantıyı araştıran Denison, yüksek lisans yahut doktora mezunu olan bir kişinin bir yıllık kazancının ilköğretim mezunu bir kişiye göre 2.46 kat daha fazla olduğunu görmüştür. İnceleme sonucunda lise mezununun gelirini %24, yükseköğretim mezunlarının gelir düzeyinin %47, üniversite mezunu olanlarında %89 artırdığını analiz etmiştir (Altıntop, 2006: 5).

Şekil 1.3. Eğitim Seviyelerine Göre Yaş-Kazanç Profilleri

Kaynak: Ünal, 1996: 73.

Şekil 1.3'te farklı eğitim seviyesindeki kişiler için ömür boyunca elde ettikleri gelirlerin ortalamaları görülmektedir. G₁; ilköğretim mezunlarının, G₂; ortaöğretim mezunlarının, G₃; yükseköğretim mezunlarının daha erken işe başlama yaşlarını, E ise emeklilik yaşını göstermektedir (Ünal, 1996: 73).

Şekilden de görüldüğü üzere eğitim düzeyiyle kişisel gelir arasında kuvvetli bir ilişki bulunmaktadır. Gelir profili diğerlerine göre daha fazla artış gösteren eğitim düzeyi daha yüksek kişilerdir. İlköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim mezunu olup da çalışan kişilerin hepsinin ortalama gelir düzeylerini gösteren eğriler yaş ile birlikte doğru orantılı olarak artmakta meslek hayatlarının ortalarına geldiklerinde ise ortalama 40'lı yaşlarda en yüksek seviyeye ulaşp sonrasında düzleşip ardında da azalmaktadır. Eğitim düzeyi yüksek olan kişilerin meslek hayatlarının başlarında gelirlerinin daha hızlı artması “yüksek bir başlangıç gelirine erişilmesini sağlamaktadır”. Yükseköğrenim mezunu olan kişiler ulaşabilecekleri en yüksek gelir düzeyine başka eğitim seviyesindeki kişilere göre daha geç ulaşırlar da emekli olduklarında gelirleri bu eğitim düzeyi için daha fazladır (Doğrul, 2008: 58-59).

Şekil 1.3'te de görüldüğü üzere farklı seviyede eğitim almış kişilerin kazançları da farklı olmaktadır.

Tüm bu sonuçlara karşın yaş kazanç profilleri mukayese edildiğinde ortaya bir sebep sonuç ilişkisi sunmaz. Eğitim seviyesi yüksek olan kişilerle gelirleri arasında her ne kadar da doğru yönlü bir orantı olsa da, eğitimin fazla gelir getirmesinin sebebinin kanıtıdır. Gelir düzeyinin yalnızca eğitimden kaynaklandığını söylemek yanlış olur çünkü diğer faktörlerinde yetiştirilme, doğuştan gelen yetenekler gibi etkenlere de bakılması gerekir. Böylece yaş kazanç profilleri belirli grupların kazançlarının dönemler içerisinde farklılaşmalarından çok belli bir nüfusun belirlenip o grubun yaş ve eğitim seviyelerine göre gelirlerini göstermektedir (Ünal, 1996: 186).

Eğitim kişilere fayda sağladığı gibi topluma da fayda sağlamaktadır. Eğitim sektörünün öteki sektörlerle göre daha çok dışsallık ortaya çıkarması toplumsal faydayı daha da kuvvetlendirmektedir. Eğitim hizmetlerinin daha çok yarar sağlayabilmesi için eğitim hizmetlerinden toplumdaki herkesin faydalanabilmesi gerekmektedir. Çünkü nitelikli insan gücü eğitim sayesinde ortaya çıkmaktadır. Ortaya çıkan bu nitelikli iş gücünün zamanında sağlanması ülkelerin kalkınmaları için milli hâsıla üzerinde olumlu etkiler yaratacaktır (Ayaz, 2017: 6-7). Bunun dışında; eğitim alan kişiler ile eğitim almamış kişiler kıyaslandığında eğitilmiş kişiler daha fazla gelir elde ederler ve eğitilmiş kişilerin gelirlerindeki bu artış toplumdaki herkes için düşünüldüğünde bu da toplumsal gelirin artması demektir. Eğitim ile beraber yetenekli kişilerin bulunması ile bilim ve teknolojiye araştırmayı teşvik edici kurumsal çevrelerin oluşturulması, günümüzde eğitim alan bireylerin iyi eğitim alması gelecekteki nesillerin de gelirlerinin artmasını sağlamakla birlikte ortak kültürel mirasın da nesilden nesile geçicini destekleyici niteliktedir, bilinçli seçmenler ile daha demokratik bir yapı eğitim ile daha rahat sağlanabilmesi eğitimin yarattığı dışsal faydalar olarak sayabiliriz (Doğrul, 2008: 63-64).

Bir toplumun eğitim seviyesiyle yani kişilerin aldıkları eğitim seviyeleriyle başta kendisi ve ailesinin sağlık durumu, meslek seçimi, suç işleme oranlarının düşmesi, evlilik kararı gibi etkenlerle de yakın ilişki kurulabilmektedir. Böylelikle bireyin ya da toplumun eğitim seviyesinin yükselmesiyle beraber toplumdaki diğer faktörlerinde olumlu etkilendiğini söylemek mümkün olmaktadır. Örneğin; nüfus artış hızının, bebek ölüm ve suç işleme oranlarının azalması, kadının toplum içindeki yerinin giderek önemli hale gelmesi gibi (Yalçınkaya, 2015: 18-19).

Eğitim hizmetinin yürütülmesi ve bu hizmetten faydalanan kişilerin belli bir bedelle bu hizmetten faydalanması, eğitimin sosyal ve bireysel açıdan gelir yaratma etkisinin

olması, verimlilik ile finansman arasında kuvvetli bir bağ olması ve eğitimin arz talebi gibi etkenler eğitim ve ekonomi arasındaki bağı ortaya koymaktadır (Çakmak, 2008: 35).

Eğitim kurumları, siyasi kurumların güçlenmesine toplumdaki kişilerin millet bilincini geliştirerek ve siyasi bir ideolojiyi benimseyen kişiler yetiştirerek yardımcı olur. Eğitim kurumları, demokrasinin gelişimi ve korunmasında da önemli bir role sahiptir (Altıntop,2006: 17). Eğitimin en önemli siyasal faydası demokrasidir. Demokrasi, halkın kendi kendini yönetmesini gerektiren çağdaş bir yönetim biçimi olarak tanımlanabilir. Demokrasinin temel kavramlarını adalet, eşitlik, özgürlük, insana saygı gibi değerler olarak saymakla beraber bu değerleri topluma kazandıran da eğitimidir (Büyükdüvenci, 1990: 583).

Fertlerin eğitim düzeyiyle oy kullanma arasındaki ilişki eğitimle demokratikleşme arasındaki önemli bir göstergedir. ABD’de yapılan bir araştırma sonucu ilk ve ortaokul mezunu olan vatandaşlar arasında oy kullanma oranı % 23 seviyelerinde olup bu bireylerin oy kullanırken en çok etkilendiği kampanyaların başında reklamların olduğu görülmüştür (Altıntop, 2006: 18).

2. TÜRKİYE’DE YOKSULLUKLA MÜCADELE VE EĞİTİM SİSTEMİNİN GELİŞİMİ

2.1. Türkiye’de Yoksullukla Mücadele

2.1.1. Yoksullukla Mücadele Yaklaşımları

Tüm toplumlarda yoksulluk önemli bir problemdir, çünkü toplumdaki birçok probleme sorun açtığı için yoksulluğu önlemeye yönelik bir takım önlemler alınmalı, yoksulluk en aza indirmeye çalışılmalıdır. Yoksullukla mücadele edilmesinin gerekli olduğu konusunda herkes hem fikir olsa da mücadele yaklaşımları konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Bu görüşleri doğrudan ve dolaylı mücadele ve radikal reform yaklaşımları olarak söyleyebiliriz.

2.1.1.1. Dolaylı Mücadele

Dolaylı mücadele yaklaşımında daha çok ekonomik büyüme dikkate alınmakta aynı ya da parasal yardımlar yapılmamaktadır. Büyümenin gerçekleştiği dönemlerde yoksulluğunda azaldığı gözlemlenmiştir. Bu yaklaşım daha çok makroekonomik göstergelerle yakından ilişkilidir. Dolaylı mücadele yaklaşımında gelir dağılımındaki eşitsizliklerin giderilmesi, kalkınmanın sağlanması gibi unsurlar hedeflenmiştir (Pekdaş, 2019: 37). Bu yaklaşım türünde iktisadi büyüme tek başına yeterli değildir fakat etkisi de oldukça önemlidir. Yoksulluk ile ilgili temel faktör olan büyüme, gelir dağılımını düzenleyici etkisini yanında işgücü piyasaları ile sosyal göstergeleri artırma beklentisi oluşturarak yoksullukla mücadele politikaları uygulayacaklara yöntemlerle ilgili zemin oluşturmaktadır (Bayram, 2013: 50).

Geçmiş zamanlara da bakıldığında yoksulluk oranındaki azalışların gerçekleştiği zamanlar ile büyümenin düzenli bir şekilde artış gösterdiği dönemlerin paralellik gösterdiği gözlemlenmiştir. Örneğin, 1981 ile 2000 döneminde Çin’deki yoksulluk seviyesi yüzde ellilerden yüzde sekizlere yıllık yüzde sekiz buçukluk bir büyüme oranı gerçekleştiği için düşmüştür. Yine başka bir örnek verecek olursak, 1993-2002 döneminde Vietnam’daki yoksulluk seviyesi yıllık yüzde altılık bir büyüme ile

yüzde eli sekizden yüzde yirmi dokuza düşmüştür. Büyüme yoksulluk ilişkisinin odağında büyüme hızıyla beraber büyümeden kaynaklanan eğitim, sağlık, istihdam gibi faktörlerin ve bu gibi hizmetlerin yoksul kesime ulaşmasıyla ne gibi değişiklikler meydana getireceği yatmaktadır. Bu sebeple büyümenin hızı kadar farklı sektörler, bölgeler, kadınlar ve çocuklar gibi birden fazla ülkede avantajlı kesimde olmayan kesimler ile işgücü piyasaları olmak üzere avantajlı olarak sayabileceğimiz ayrımcılıklara sahip kesimin tüm gruplar üzerindeki etkisi daha fazla olmaktadır (Gündoğan, 2008: 49).

Yoksulluk ile mücadelede dolaylı yaklaşıma getirilen bazı eleştiriler mevcuttur. Bunlardan birincisi ve en önemlisi sadece büyüme unsurunun dikkate alınması ve artan gelirin yeniden paylaşılmasının ve dağılımının dikkate alınmadığıdır. Büyüme ile beraber meydana gelen gelir artışı toplumda yaşayan herkes pay alamamaktadır. Dolayısı ile yoksul kesimin büyüme sürecinde nasıl etkileneceğini belirlemek zordur. Bir diğer eleştiri ise büyüme ile sağlanan eğitim, işsizliğin azalması, sağlık gibi imkânlarının kırsal kesimde yaşayan yoksullara ulaşamadığı ve bu tür hizmetlerden daha çok yoksul olmayan kesimin daha çok faydalandığıdır (İncedal, 2013: 117).

2.1.1.2. Dolaysız (Doğrudan) Mücadele

Bir diğer yaklaşım olan dolaysız (doğrudan) yaklaşım ise, devletin yoksul olan kişilere karşılıksız olarak sunduğu gıda, barınma ve sağlık gibi temel ihtiyaçları içermektedir. Bu yaklaşım modelinin Avrupa ve bizim ülkemizdeki en belirgin örneği kamu harcamalarıdır (Banazlı ve Ozan, 2019: 398). Yoksullukla mücadele kapsamında kamu harcamalarının dolaysız transferler uygulandığında uygulanan transferlerin miktarının yüksekliği ve ülkedeki yoksulluk oranı etkilidir (Özsoy, 2019: 38).

Dolaysız yaklaşım türünde program veya projelerle yoksulluğa bir çözüm getirmeyi amaçlamaktadır. Bu yaklaşımda devlet vergilerle, eğitim, sağlık gibi politikalarla daha çok müdahaleci konumundadır. Özellikle transfer harcamalarıyla yoksulların yaşam koşulları daha da iyileştirilmeye çalışılmaktadır. Transfer harcamalarında sosyal transferler yoksullukla mücadelede özellikle önemli bir yer tutmaktadır. Ne de olsa sosyal transfer harcamaları sosyal devlet anlayışının olmazsa olmaz yönünü oluşturmaktadır. Bakıldığında her iki yaklaşımda yoksullukla mücadelede birbirinin tamamlayıcısı niteliğindedir. Bir taraf ekonomik büyümeyle yoksulluğun

oluşturduğu olumsuz havayı azaltmaya çalışırken diğer tarafta geliştirdiği politika ya da programlarla mücadele etmeye çalışmakta ancak tüm bunların kalıcı ve uzun süreli olması isteniyorsa her iki yaklaşımında beraber yürütülmesi gereklidir (Gündoğan, 2008: 51).

Dolaysız yoksullukla mücadele etmek için oluşturulan programlar yoksulluğu en aza indirebilmesi üç temel şartı sağlaması lazımdır. İlki yoksulluk ile mücadelenin toplum tarafından öncelikli amaç olarak benimsemeli ve mücadele kapsamında uygulanacak politikaların toplumun büyük çoğunluğunun desteği gereklidir. İkinci şart ise, hedef alınan yoksul kesimin kesinleştirilmiş olması gerekir. Son şart ise, uygulanan politikaların her aşamada hızlı karar alabilen bürokratların olması, alınan ya da uygulanan politikaların şeffaf ve somut olması gereklidir (Daşlı, 2018: 531).

Dolaysız yaklaşıma getirilen eleştiriler, yoksul olan kesimlerin devletin sunduğu yardımlara bağımlı hale gelmesi ve uygulanan politikaların bürokratların müdahale etmesine ya da amacı dışında kullanılmasına zemin hazırlamaktadır (Özsoy, 2019: 38).

2.1.1.3. Radikal Reform Yaklaşımı

Dolaylı ve dolaysız yaklaşımların tersine bireylere değil, yoksul kesimdeki kişilerin geçimlerini artırmaya yönelik projelere yönelmektedir. Radikal reform yaklaşımında yoksul kişiler için istihdam imkânları ulaşım, eğitim, sağlık, içme suyu ve yerel düzeyde sulama, kredi gibi imkânlar büyük önem taşımaktadır. Bu kapsamda örneğin, bölgesel kalkınma projesi olan GAP, kendi bölgesinde yoksulluk ile mücadelede radikal reform olarak nitelendirilebilmektedir (Üzümcü ve Korkat, 2014: 152).

2.1.2. Yoksullukla Mücadele Politikaları

Türkiye, anayasada da belirtildiği üzere sosyal hukuk devletidir. Bu nedenle de bazı sorumlulukları üstlenmek durumundadır. Bu sorumluluğun en başında da farklı nedenler ile yoksulluğa maruz kalmış bireyleri koruyabilmek olmuş ve bunu da bazen dolaylı veya doğrudan yollar kullanarak gerçekleştirmektedir. Devletin yoksul fertlerin yalnızca temel fizyolojik ihtiyaçları karşılamakla kalmayıp uygulanan politikalar ile eğitim, sosyal güvenlik gibi kişileri tekrar yoksulluğa itecek sebeplerin önüne geçilmekle beraber asıl amaç yoksul bireylerin refah seviyelerini artırmak olmalıdır (Arslan, 2018: 35).

Günümüzde yeterli düzeyde olmasa da yoksulluk ile mücadele etmek üzere doğrudan uygulanan bazı politikalardan söz edilebilir. Yoksulluk ile mücadele sosyal yardımda bulunan birden çok kurum ve kuruluş vardır. Bu kurumlar Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Milli Eğitim Bakanlığı, Sosyal Güvenlik Kurumu Yerel Yönetimler ve Mikro kredi uygulamaları olarak sayabiliriz.

2.1.2.1. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (AÇSHB)

Kadınlar, çocuklar, yaşlı ve engelliler gibi birden fazla insan gurupları yoksulluktan etkilenmektedir. Bu sebeple de bu tür gurupların problemlerine çözüm bulmak amacıyla Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (AÇSHB) kuruldu. “AÇSHB, sosyal devlet anlayışının bir ürünü olup, sosyal yardımların takip edildiği ve yoksul vatandaşların haklarının korunduğu devlet otoritesidir” (Günel, 2019: 94).

Çok sayıda birimi içerisinde barındıran AÇSHB, yoksulluk ile mücadele kapsamında farklı program ve projeler geliştirmiş olup bizim için önemli olanları yoksulluk bağlamında inceleyeceğiz.

2.1.2.1.1. Sosyal Yardım Programları

Tüm ülkelerde yoksulluğun sürekli sorun teşkil etmesi yoksullukla mücadelede ister istemez sosyal yardımları akla getirmektedir. Günümüze de baktığımız zaman gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerinde sosyal yardımların yoksulluk ile mücadele aracı olarak kullandığını görmekteyiz. Tıpkı yoksulluk gibi sosyal yardımlarda çok boyutlu bir kavram olmakla birlikte ülkeden ülkeye değişiklik göstermektedir. Bu değişiklik, farklı tanımların yapılmasını gerekli kılmıştır. Bu tanımlardan bir kaçını tanımlayacak olur isek, temel ihtiyaçlarını karşılayabilme fırsatından mahrum olan bireylere yönelik sosyal güvenlik ve hizmet alanına sosyal yardım denir. Ya da sosyal yardımlar, yardıma muhtaç, yeterli bir kazancı olamayan bireylere sürekli verilen bir gelir yani maddi destek olarak düşünülmekte ve tanımlanmaktadır (Daşlı, 2018: 532).

Sosyal devlet anlayışı gereği sosyal yardım programları yoksul fertlere yardımda bulunan, AÇSHB altında bulunan ve yoksulluk ile mücadelede önemli bir yere sahip olan bir birimdir (Günel, 2019: 96).

Yoksullukla mücadelede Aile, Çalışma Ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın da sosyal yardımları bulunmaktadır. Bu yardımlara muhtaç olanların belirlenmesinde ve tekrarlayan yardımların önlenmesinde Bakanlık Sosyal Yardım Bilgi Sistemi adı

altında bir sistem oluşturmuşlardır. Bu sistem ile kişilerin yardıma muhtaç olduklarını kanıtlama gibi problemleri son bulmuş ve yardımların gerçek yardıma ihtiyaç duyan kişilere ulaşması sağlanmıştır (Yaşar ve Taşar, 2019: 137). Sosyal yardımların yapılmasında kurumların kurumsal imkânlarının yetersiz kalması, kurumlar arasında iletişim ve işbirliğinin yeterince geliştirilememesi, kaynakların sosyal yardım alanında yeterince kullanılamaması karşılaşılan sorunlar arasındadır. Bu sorunlar dikkate alınarak tıpkı Aile, Çalışma Sosyal Hizmetler Bakanlığının geliştirdiği Sosyal Yardım Bilgi Sistemi gibi sistemler geliştirilmelidir (Güneş, 2012: 175).

Ülkemizde birden çok sosyal yardım türü bulunmaktadır ve bu tür yardımlar sosyal yardım kurumları tarafından yönetilmektedirler. Ayrıca bu kurumlar Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışmayı Teşvik Fonu dâhilinde oluşturulmaktadır (Türk ve Ünlü, 2016: 99). Bu fon ile amaçlanan gelir dağılımındaki adaletsizlikler giderilerek yoksul kişilere yardım etmektir (Erol, 2006: 106). Bu fonun yardımları genelde eğitim, sağlık, gıda ve ısınma ihtiyaçlarının karşılanması gibi diğer sosyal yardımlardan oluşmaktadır (Gündüz, 2006: 50). Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışma Teşvik Fonu tarafından yapılan yardımlar ve 1992 de Sağlık Bakanlığının Yeşil Kart adı altında verilen sağlık yardımları yoksullukla mücadele kapsamında uygulanan etkili bir uygulamadır. Ancak 2012 de Genel Sağlık Sigortasının yürürlüğe girmesiyle ve tam gelir tespiti sağlayamadığı için kötüye kullanımlarında artmış olmasından dolayı Yeşil Kart uygulamasına son verilmiştir (Yaşar ve Taşar, 2019: 134).

Çizelge 2.1. Rakamlar İle Sosyal Yardım

Tür	2019	2020
Toplam Sosyal Yardım Harcaması Tutarı (TL)	55 Milyar	69 Milyar
Sosyal Yardımların GSYH İçindeki Payı	%1,24	% 1,42
Sosyal Yardımlardan Faydalanan Hane Sayısı	3.282.975	6.630.682
SYDTF Kaynaklarıyla Yapılan Yardımlara Aktarılan Tutar (TL)	7.371.671.702	16.802.348.539
SYDV sayısı	1.003	1.003
GSS Primi Devlet Tarafından Ödenen Kişi Sayısı(*)	7.524.138	7.810.588
GSS Prim Desteği (SGK'ya Ödenen) (TL)	12.118.762.128	14.454.882.659

Kaynak: Aile Çalışma Ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı 2020 Yılı Faaliyet Raporu, 2021: 148. (<https://www.aile.gov.tr/media/73627/2020-faaliyet-raporu.pdf>), Erişim Tarihi: 28.01.2022.

“(*) GSS Primi Devlet tarafından ödenen kişi sayısı yıl içerisindeki en yüksek sayıyı ifade etmektedir”.

Çizelge 2.1’de 2019 ve 2020 yılları sosyal yardım harcamaları verilmiş ve verilen yıllarda sosyal yardım harcama tutarı artış göstermiştir. Bu artışın yanı sıra GSYH içerisindeki payı da artış göstermiştir. 2019 yılında % 1,24 olan pay 2020 yılında %1,42’e ulaşmıştır. Aynı zamanda sosyal yardımlardan faydalanan hane sayısında 2019 yılında 3.282.975 TL iken, 2020 yılında 6.630.682 TL olarak gerçekleşmekle beraber bir artış olduğu görülmektedir. Bu da göstermektedir ki sosyal yardımların artması bu yardımların gerçek ihtiyaç sahiplerine ulaştırıldığına bir nevi kanıtı şeklinde düşünülebilir.

İktisadi büyüme sonucu ortaya çıkan refah artışı, sosyal yardım programları vasıtası ile toplumun her bir kesimine ulaştırılmaktadır. Sosyal yardım alanında birden fazla yenilik hayata geçirilerek sosyal yardım programları çeşitlendirilmiştir. Bu bağlamda sosyal yardım harcamaları için 2019 yılı bütçesinden 62,1 milyar TL, 2020 yılı için ise 69,5 milyar TL kaynak ayrılmıştır (Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019).

Ayrıca sosyal yardım programları değişik gruplar altında sınıflandırılmışlardır.

Çizelge 2.2. Ana Gruplar Temelinde Sosyal Yardım Programları

AİLE YARDIMLARI	EĞİTİM YARDIMLARI	SAĞLIK YARDIMLARI	ÖZEL AMAÇLI YARDIMLAR	YAŞLI VE ENGELLİ YARDIMLARI
Gıda Yardımları	Eğitim Materyali Yardımı	Şartlı Sağlık yardımları	Aşevleri	Yaşlılık Aylığı
Barınma Yardımları	Şartlı Eğitim Yardımları	Engelli İhtiyaç Yardımları		
Yakacak Yardımları	Öğle Yemeği Yardımı	Kronik Hastalara Yönelik Yardım Programı	Afet Ve Acil Durum Yardımları	Engelli Aylığı
Sosyal Konut Projesi	Ücretsiz Ders Kitabı	Çoklu Doğum Yardımı	Terör Zararları Yardımı	Engelli Yakını Yardımı
Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yardım	Öğrenci Taşıma Barınma Ve İaşe Yardımı	Genel Sağlık Sigortası Katılım Payı Ödemeleri	Yabancılar Yönelik Şartlı Eğitim Yardımı	Evde Bakım Aylığı
Muhtaç Asker Ailelerine Yardım	Engelli Öğrencilerin Ücretsiz Taşınması	Genel Sağlık Sigortası Prim Ödemeleri		
Öksüz Ve Yetim Yardımı	Yurt yapımı			
Doğum Yardımı				

Kaynak: Aile Çalışma Ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı 2019 Yılı Faaliyet Raporu, 2020: 137. https://ailevecalisma.gov.tr/media/49934/acshb_2019_yili_faaliyet_raporu.pdf, Erişim Tarihi: 04. 12. 2020.

2.1.2.1.1.1. Aile Yardımları

Bakanlık tarafından ihtiyacı olan ailelere sosyal yardımlar yapılmakla beraber konut, doğum yardımı gibi diğer çeşitli ihtiyaçları da karşılamaktadır.

AÇSHB (2019: 138-140) faaliyet raporunda belirtilen bazı yardım türleri aşağıdaki şekilde sıralanmıştır;

-Gıda Yardımları: Ekonomik ve sosyal yoksulluk içinde bulunan ailelerin gıda, giyim gibi ihtiyaçlarının karşılanması için her sene Ramazan ve Kurban Bayramı öncesi Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarına kaynak aktarılarak yürütülen yardım programıdır

-Barınma Yardımları: Fakir olan bireylerin oturulamayacak kadar kötü durumundaki evlerinin bakım onarımları için ve ev eşyası almaları amacıyla yapılan yardımlardır

-Yakacak Yardımları: 2003 yılından bu yana uygulanan bu yardım türü Türkiye Kömür İşletmeleri tarafından Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları aracılığı ile kömür dağıtımı yapılmaktadır

-Sosyal Konut Projesi: Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ) ve bakanlık ile beraber sosyal güvenceden yoksun ihtiyaç sahibi insanlara geri ödemek koşulu ile yapılan yardım türüdür

-Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yardım: Eşini kaybeden yardıma muhtaç kadınlara şartları devam ettikçe yani yoksulluk ve dul olma durumu devam ettiği sürece aylık 275 TL olmak üzere 2 aylık dönemlerde 550 TL'lik yardımda bulunmaktadır

-Muhtaç Asker Ailelerine Yardım: Askerlik görevini yerine getirmekte olan askerlerin temel ihtiyaçlarının giderilebilmesi için askerlik görevi süresince ailelerine aylık 275 TL olmak üzere 2 ayda bir 550 TL şeklinde nakdi yardım yapılmaktadır

-Öksüz ve Yetim Yardımı: Anne veya babasından herhangi birisi ölmüş olan yaşı 18 den küçük olan ihtiyaç sahibi çocuklara aylık 100 TL verilerek yapılan nakdi yardım türüdür

-Doğum Yardımı: Bu yardım türü 2015 yılından beri günümüzde uygulanmaktadır. Türk vatandaşlarına canlı doğan ilk çocuk için 300 TL, ikinci çocuğu için 400 TL, üçüncü ve bundan sonra doğacak çocukları için 600 TL doğum yardımı verilmektedir (AÇSHB 2019 Faaliyet Raporu, 2020: 138-139-140).

Şekil 2.2 ‘de verilen yıllar arasında şartlı eğitim yardımı için aktarılan kaynak 2017 yılında en yüksek seviyeye ulaşmıştır. 2017 yılından itibaren de yardıma aktarılan kaynak miktarında azalama olduğu görülmektedir.

-Öğle Yemeği Yardımı: Taşınmalı eğitim uygulaması kapsamında okulların bulunduğu merkezlere taşınan yardıma muhtaç öğrencilere öğle yemeği verilmesinin SYDF’den karşılanmak üzere Milli Eğitim Müdürlüklerince yürütülen yardım programıdır (AÇSHB 2019 Yılı Faaliyet Raporu, 2020: 142).

-Ücretsiz Kitap Yardımı: 2003 senesinden bu yana ilkokul öğrencilerine ücretsiz kitap dağıtımı yürütülmektedir (AÇSHB 2019 Yılı Faaliyet Raporu, 2020: 142).

-Öğrenci Taşıma, Barınma ve İaşe Yardımı: “Taşınmalı sistem dışında kalan” öğrencilerin barınma, ulaşım gibi ihtiyaçlarını gidermeleri için “SYDV’lerce verilen desteklerdir” (AÇSHB 2019 Yılı Faaliyet Raporu, 2020: 142).

-Engelli Öğrencilerin Ücretsiz Taşınması: Özel eğitime ihtiyaç duyan “engelli öğrencilerin okullarına ücretsiz ulaşımı sağlanmaktadır” (AÇSHB 2019 Yılı Faaliyet Raporu, 2020: 142).

-Yurt Yapımı: 1986 yılından günümüze kadar SYDV’lerin taleplerince öğrenci yurtları yapılmaktadır (AÇSHB 2019 Yılı Faaliyet Raporu, 2020: 142).

2.1.2.1.1.3. Sağlık Yardımları

Sağlık yardımları, çizelge 2.2’de gösterildiği gibidir. Ancak konumuzla daha yakından ilgili olduğu için şartlı sağlık yardımları ve Genel Sağlık Sigortası (GSS) gelir tespiti ve prim ödemeleri üstünde duracağız.

-Şartlı Sağlık Yardımları (Sağlık ve Gebelik): Nüfusun daha çok yardıma muhtaç bölgelerinde yer alan ailelere 0-6 yaş arasındaki çocuklarını düzenli olarak sağlık kontrollerine götürmeleri koşuluyla ve ayrıca gebe kalanlarında düzenli sağlık kontrollerini yaptırmaları ve doğumlarını devlet hastanelerinde gerçekleştirmeleri koşuluyla verilen nakdi yardımlardır (AÇSHB 2019 Yılı Faaliyet Raporu, 2020: 143).

-Genel Sağlık Sigortası (GSS) Gelir Tespiti ve Prim Desteği: 2012 yılından itibaren GSS gelir testi işlemleri SYDV tarafından Bütünleşik Sosyal Yardım Hizmetleri Bilgi Sistemi üzerinden yürütülmektedir. Vakıflara başvuruda bulunan bireylerin sistem üzerinden mal varlıkları bilgileri ile gelir seviyesi incelenmekte ayrıca haneler

ziyaret edilerek de ekonomik durumları hakkında değerlendirme yapılabilmektedir (AÇSHB 2019 Yılı Faaliyet Raporu, 2020: 144).

Devlet tarafından GSS primleri ödenecek bireylerin tespit edilmesinde brüt asgari ücretin üçte birinden az gelire sahip olma koşulu vardır. G0, G1, G2 ve G3 olmak üzere dört farklı gelir düzeyi belirlenmiş ve gelir düzeylerine göre ayrı ayrı ödeme tutarları belirlenmiştir. G0 gelir düzeyinde olanlar için herhangi bir ödeme alınmadan sağlık hizmetlerinden yararlanmaktadır (İncedal, 2013: 93).

2017 yılından bu yanda da G0, G1, G2 ve G3 gibi gelir düzeyleri kaldırılarak G0 ve tek prim uygulamasına geçilmiştir. Gelir düzeyi G0 olan bireylerin GSS primlerini AÇSHBınca karşılanmaktadır. Bu uygulamada da geliri “net asgari ücretin üçte birinden fazla olanlar brüt asgari ücretin yüzde 3 ü kadar ödeyerek” sağlıktan yararlanabileceklerdir (Yücel, 2017: 109). 2020 yılı için ise GSS prim tutarı aylık 88,29 TL olarak belirlenmiştir.

2.1.2.1.1.4. Özel Amaçlı Yardımlar

-Aşevleri: İşsizlik ve fakirliğin yoğun olarak yaşandığı yerlerde evinde yemek yapamayacak durumda olan hasta, yaşlı, engelli, kimsesiz vatandaşlara günlük sıcak aş verilmektedir. Bu kapsamda 87 SYDV’ye fondan 45.289.545 TL kaynak aktarılmıştır (AÇSHB 2019 Yılı Faaliyet Raporu, 2020: 147).

-Afet ve Acil Durum Yardımları: Doğal afet diye tabir ettiğimiz deprem, sel, yangın gibi hayatı olumsuz yönde etkileyen olağanüstü durumlara maruz kalan vatandaşlara temel ihtiyaçlarını karşılanması amacıyla verilen destek yardımlarıdır (AÇSHB 2019 Yılı Faaliyet Raporu, 2020: 147).

-Terör Zararları Yardımları: Ülkemizde yaşayan terörden zarar görmüş yoksul durumdaki bu kişilerin temel zorunlu ihtiyaçlarının giderilmesi için yapılan yardımlardır (AÇSHB 2019 Yılı Faaliyet Raporu, 2020: 147).

-Yabancılar Yönelik Şartlı Eğitim Yardımı: Avrupa Birliği tarafında finanse edilen UNICEF, Kızılay, MEB ve AÇSHB arasında oluşturulan ortak bir yardım uygulamasıdır. Geçici barınma merkezlerinin dışında ikamet eden tüm yabancı uyruklu vatandaşlara yoksul durumda ve sağlık güvencelerinin de olmamaları şartı ile Suriyeliler ve diğer tüm yabancılar bu yardım türünden faydalanabilmektedir. 1. ve 8. Sınıfta okuyan erkek öğrencilere 35, kız öğrencilere ise 40 TL; 9-12 sınıf

arasındaki erkek öğrencilere ise 50 TL, kız öğrenciye ise 60 TL ödeme yapılmaktadır (AÇSHB 2019 Yılı Faaliyet Raporu, 2020: 147-148).

2.1.2.1.1.5. Yaşlı ve Engelli Yardımları

Yaşlı, engelli ve engelli yakını olan kişilere verilen nakdi yardım türüdür.

-*Evde Bakım Aylığı*: Evde bakıma ihtiyacı olan engellilere destek için yapılan ödemelerdir (AÇSHB 2019 Yılı Faaliyet Yılı Raporu, 2020: 149).

2.1.2.2. Vakıflar Genel Müdürlüğü

Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı olan Vakıflar Genel Müdürlüğü yazılı belgelerde yer alan koşullara uygun olarak kültürel, sosyal ve ekonomik hayır hizmetlerini yerine getirmek üzere görevlendirilmiştir (Yıldırım, 2019: 28).

Yoksullukla mücadele açısından önemli kurumlardan bir tanesi olan kurum aşevi ve kuru gıda yardımı, muhtaç aylığı ve öğrenci bursu yardımı gibi yardımlarda bulunmaktadır (Aydos, 2020: 67).

Anne ya da babasını kaybeden yardıma muhtaç çocuklar ile %40 dan fazla engelliği olan herhangi bir sosyal güvencesi veya geliri olmayan, kirada taşınır ve taşınmaz malının bulunmaması ya da bulunuyorsa bile Vakıflar Yönetmeliğince belirlenen muhtaç aylığı miktarını geçmemesi koşulunu sağlamaları halinde muhtaç aylığı bağlanır (Vakıflar Genel Müdürlüğü 2019 Faaliyet Raporu, 2020: 25).

Kuru gıda yardımı, sosyal güvencesi olmayan ya da geliri net asgari ücretten fazla olmayan 2022 sayılı kanun gereğince aylık alanlara yapılan yardımdır (Vakıflar Genel Müdürlüğü 2019 Faaliyet Raporu, 2020: 25).

Vakıflar Genel Müdürlüğünce Milli Eğitim Bakanlığına (MEB) bağlı olan ilkokul, ortaokul ve liselerde eğitim alan öğrencilere burs verilmektedir (Vakıflar Genel Müdürlüğü 2019 Faaliyet Raporu, 2020: 25).

2.1.2.3. Milli Eğitim Bakanlığı

Kişi ve toplumlara fayda sağlayan eğitim aynı zamanda yoksullukla mücadelede önemli bir paya sahiptir. Yeterli eğitim almamış hanehalkı ve fertlerde yoksulluk daha belirgin kendini gösterdiğinden dolayı öğrencilerin eğitim harcamalarını üstlenerek eğitimlerine devam etmelerine katkı sağlamak amacıyla MEB ve Yüksek

Öğrenim Kredi Yurtlar Kurumu (KYK) yoksulluk ile mücadelede yardımcı olan kurumlar arasında sayılmıştır (Şantaş, 2017: 565).

Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ilk ve ortaöğretimde okuyan öğrencilere sosyal yardımlarda bulunmak ve parasız yatılı burslu okumaları için Bakanlığa bazı görev ve sorumluluklar verilmiştir (İncedal, 2013: 107). Koşulları yerine getiren ilköğretim ve ortaöğretim öğrencilerine MEB tarafından parasız yatılı ve burslu okuma imkânı verilmektedir. 2017-2018 eğitim öğretim yılında burstan faydalanan 258.281 kişi, 2018-2019 da 470.423 kişi, 2019-2020 yılında ise 278.896 kişidir (MEB, 2021).

İlköğretim ve ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilere verilecek burs miktarı her sene Hazine ve Maliye Bakanlığı ile Milli Eğitim Bakanlığınca belirlenen gösterge rakamının memur aylıklarına uygulanan katsayıyla çarpımı sonucu belirlenmektedir. Ayrıca tatil dönemlerinde de burs vermeye devam edilir. Yaz aylarında parasız yatılı olan kimsesiz öğrenciler yurtlarda kalabilmektedirler (Bayram, 2017: 113).

2.1.2.4. Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK)

Ülkemizde sosyal güvenlik sistemi, Emekli Sandığı, Sosyal Sigortalar Kurumu ve Bağ-Kur olmak üzere üçlü bir yapıda iken 2006 yılında Sosyal Güvenlik Kurumu adı altında tek çatı altında toplanmıştır (Şener, 2010: 9).

Sosyal güvenlik tabanı genişletilerek, işgücüne katılım oranı artırılarak, bağlı nüfus hem de kayıt dışılık azaltılarak yoksulluk ile mücadele edilebilir. Sosyal güvenlik tabanının genişletilmesi mali açıdan sistemi ferahlatacağı gibi kıdem tazminatı uygulaması, işsizlik sigortası uygulamaları yoksulluk ile mücadelede önemli düzenekler arasında sayılmışlardır (Şener, 2010: 11).

2019 Eylül ayı itibarıyla herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna bağlı olmadan çalışanların oranı %36, işgücüne katılma oranı %53,5 olarak gerçekleşmiştir. Ayrıca kadınlarda işgücüne katılma oranı %34,9 iken erkeklerde bu oran %72,6 dır (TÜİK, 2019). İşgücüne katılım oranının artırılması için özellikle kadınların işgücüne katılmalarını sağlamak gereklidir. Kadınların işgücüne katılmamaları bağımlı nüfus sayısını çoğaltacak bu da sosyal güvenlik sisteminin etkinliğinin azalmasına sebep olacaktır (Günel, 2019: 104).

2.1.2.5. Yerel Yönetimler

Yoksulluk ile mücadele etmek için uygulanan bir diğer strateji ise, yerel yönetimlerdir. Ülke geneline de bakıldığında yerel yönetimlerin yoksulluk ile yakından ilgilendiği görülmektedir. Bunu iki sebebi bulunmaktadır. Birincisi, Belediyelerin ilçe, büyükşehir ve daha merkezden uzak daha küçük yerleri kapsamı ikincisi ise, kırsal bölgelerde daha fazla yoksulluğun görülmesidir. Kentlerde yaşayan ve yoksul durumda olanlarla birlikte yerel yönetimler yoksulluk ile mücadelede önem kazanmıştır. İktisadi kalkınmada, sosyal ve kamu hizmetlerinin sağlanmasında da yerel yönetimler fazlaca sorumluluk üstlenmektedirler (Yeşildal, 2020: 467).

Yerel yönetimler yoksul kişiler ile iletişim kurarak ve onlara fayda sağlayacak eylemlerde bulunarak bir nevi onları yani yoksulluğu anlayarak refahın farklı yönleri arasında denge kurmak suretiyle yoksulluğu önleyebilirler (Yeşildal, 2020: 468).

Sosyal yardım faaliyeti olarak belediyeler, huzurevi açmak, yaşlılara yönelik onların bakımı, sağlık tedavileri, belediye otobüslerine bedava ya da az bir ücret ödemeleri sağlayarak çeşitli yardımlarda bulunmak ayrıca yardıma muhtaç çocuk ve gençler için de koruma evleri açma zorunluluğu getirilmekle beraber engellilere yönelik ücretsiz sağlık ve rehabilitasyon hizmeti açmakta zorunlu hizmetleri arasındadır (Yıldırım, 2019: 28). Belediyelerin yoksulluk ile mücadeleye dönük çalışmaları uzun vadede yoksulluğu ortadan kaldıracı bir nitelikte değildir. Çünkü genel olarak yapılan yardımlara bakıldığında kadın koruma ve bakımevleri, meslek edindirme kursları, gıda, yakacak, giyecek yardımı gibi temel ihtiyaçları gidermeye yönelik yardımlardır (Özel, 2015: 175). Yerel yönetimler tarafından yapılan yardımlar merkezi yönetimden destek alarak sürdürülebilir projelerle geliştirilerek daha da etkili olabilmektedirler. Genellikle yerel yönetimler halka daha yakındır bu sebeple halkın sorunlarına daha yakından takip edebilme olanaklarına sahiptirler. Bizim gibi gelişmekte olan ülkelerde yoksullukla mücadele kapsamında eksiklikler mevcuttur. Örneğin, yoksul nüfusa yönelik temel ihtiyaçların giderilmesinde mali açıdan yetersiz kalması veya demokratikleşme açısından eksikliklerinin olması gibi etkenleri söyleyebiliriz. 1990'ların ortalarına doğru sosyal belediyciliğinde daha da geliştiğini gözlemlenmiştir (Gediklioğlu, 2015: 57-58).

Belediyelerin düzenli bir yardım programları yoktur bu sebeple de ülke geneline bakıldığında sosyal belediye kapsamında yapılan yardımların kaç kişiye yapıldığına

dair net bir sayı bulunmamaktadır. Belediyeler kendi belirledikleri ölçütler doğrultusunda sosyal hizmetlerde bulunmaktadır. Her belediyenin bütçesi farklı olduğundan dolayı yapılan sosyal yardımlarda belediyeden belediye değişiklik göstermektedir (İncedal, 2013: 113-114).

2.1.2.6. Mikrokredi Uygulamaları

Bu uygulama mevcut şartlar altında finans kuruluşlarından hizmet alamayan dar gelirli kişileri bağımlılıktan kurtaran ve üretim kapasitesini artırması nedeniyle de ekonomik büyüme, kalkınma gibi “makroekonomik değişkenler üzerinde olumlu etkiler” yaratan bir sistemdir. Bu tür krediler daha çok dar gelirli kadınlara yönelik olarak verilmektedir (Yaşar ve Taşar, 2019: 134-135). Mikro kredi bir bireyi potansiyel müteşebbis olarak görmekte ve birçok kişinin küçümsediği projeleri dahi üretime dönüştürebilmektedir. Ayrıca sosyo ekonomik alanlarda fayda sağlamalarından dolayı yoksulluk açığını azaltmada önemli bir araç olarak da görülmektedir (Yıldız, 2013: 109-110).

Son olarak yoksullukla mücadele için daha neler yapılmalıdır sorusunun birçok cevabı olsa da bunun en net cevaplarından biride yoksulluğun en aza indirilmesine yönelik yapılan uygulamaların başarılı olabilmesi için yalnızca makroekonomik yeniliklerin yeterli olmamasından kaynaklıdır. Bu nedenle yoksul ülkelere ilk olarak temel problemlerini çözmeye yönelik mali ve teknik destekler verilmelidir. Gelişmekte olan ülkelerin son zamanlarda yaptığı makroekonomik yenilikler yatırımları olumlu yönde etkileyebilmektedir. Yatırımların olumlu etkilenmesi büyümeyi, büyümede yoksulluğun en aza indirilmesi için uygulanan politikaları da kolaylaştırmaktadır (Uzun, 2003: 167-168). Bunların dışında yoksullukla mücadelede beşeri sermaye güçlendirilmeli, sosyal kalkınmaya önem verilmeli, kırsal yoksulluk azaltılmalı, kadınlar çalışma hayatına katılmalı, kentlerde yaşayan yoksul kişilerin yaşadıkları sorunlar çözüme kavuşturulmalı, siyaset ve piyasadan kaynaklanan tehlikeler önlenmeye çalışılmalıdır.

Son zamanlarda yoksulluk ile mücadele kapsamında oluşturulan politikaların yaygınlaşmasına rağmen alınan önlem ve uygulanan politikalar yoksul kişi sayısını azaltmada yeterli olamamaktadır. Yoksulluk ile mücadele kapsamında ülkemizde kapsamlı ve sistematik çalışmanın olmadığı söylenebilir. Bundan dolayı da yoksulluğun derinliği ve yapısı konusunda yeterli bilgiye ulaşılamamaktadır. Yeterli

bilgiye ulaşamadığı içinde sağlıklı değerlendirmeler yapılamamakla beraber yoksulluğun sebep olduğu problemlere de net bir çözüm getirilememektedir (Türk ve Ünlü, 2016: 102).

Ülkemizde yoksullukla mücadelede başarıya ulaşabilmek için geçerli olan ve her zaman uygulanan yöntemler yerine yoksulluğun yaşandığı her bir kesimin ya da bölgenin ihtiyaçlarına yönelik tedbirler alabilen, yoksulluğa neyin neden olduğu sebepler dikkate alınarak esnek politikalar geliştirilmelidir. Böylece kimin neye ne kadar ihtiyaç duyduğu kolayca tespit edilebilir. Ayrıca yoksullukla mücadelede doğrudan yardım olarak daha fazla kaynak ayrılmasının önüne geçilmesine ve bunun yerine örneğin, işsizlik oranını azaltma yönünde politikaların uygulanması daha etkili sonuçlar ortaya çıkaracaktır (Karakoyun, 2013: 26).

Eğitim, kişilerin zihni, bedeni, hissi, toplumsal kabiliyetlerinin, davranışlarının uygun bir yolla veya istenilen bir biçimde değiştirilmesi ve kişilerin bazı amaçlarını gerçekleştirebilmek için yeni özellikler kazandırılmasıdır. Eğitim, bireylerin ömrü boyunca planlı veya plansız bir biçimde sürmektedir (Algur, 2019: 3).

Eğitim, bireyi geliştiren ve bireyi geleceğe hazırlayan yani bireyin kendine ve topluma faydalı olacak biçimde yetiştirilmesi süreci olarak da tanımlanabilmektedir. Topluma faydası olan bireyler ekonomik olarak da ülkesinin gelişimine katkı sağlamaktadır. Eğitim bu sebeple ülkelerin kalkınmaları açısından önemli bir faktördür (Algur, 2019: 4). Eğitim, kişilerin ve toplumun gelişmesi için gerekli olan, iktisadi kalkınmaya yardımcı olan, toplumdaki kültürel değerleri koruyup geliştirerek gelecek kuşaklara aktarılmasına imkân veren önemli bir faktördür (Karaarslan, 2005: 36).

2.2. Türkiye’de Eğitim Sisteminin Gelişimi

Eğitim ülkemizde, devletin başlıca görevlerinden birisidir. Vatandaşlara anayasayla eğitim hakkı verilmiş ve bu hak garanti altına alınmıştır. Milli eğitimin ve ülkemizdeki eğitim ve öğretim sisteminin amaçları arasında Atatürk ilke ve inkılâplarına sadık, milli kültür değerlerimizi benimseyip, koruyup, geliştiren bireyler yetiştirerek devletine ve topluma karşı sorumluluklarını bilen kişiler yetiştirmektir (Balcı, 2019: 26).

Ülkemizde eğitim sisteminin serbest, örgün ve yaygın eğitim olmak üzere üç bölümden oluştuğu görülmektedir.

2.2.1. Serbest Eğitim

Örgün veya yaygın eğitim ile edinilemeyen kendiliğinden serbest olarak kişilerin deneyimlerine dayanılarak kazanılan her çeşit öğrenmeyi içerir (Adam, 2016: 42).

2.2.2. Örgün Eğitim

Aynı seviyede bulunan ve belirli yaş grubundaki kişilere amaca göre hazırlanmış programlar ile okullarda sürekli olarak yapılan düzenli eğitime örgün öğretim adı verilmektedir (MEB, 2020: 36). Anaokulu, ilk ve ortaokul, lise ve yükseköğretim, örgün eğitimin kurumlarını oluşturmaktadır (Aydın, 2017:10).

Anaokulları ve ilkokullara bağlı ana sınıfları ile uygulamalı ana sınıfları okul öncesi eğitim kurumları arasındadır. Okul öncesi eğitim 3-6 yaş arasında mecburi ilköğretimde okuyacak yaşa gelmemiş çocukların eğitimlerini kapsamaktadır (Gülcan, 2008: 46). Okulöncesi eğitime ülkemizde büyük şehirler dışında yeterince önem verilmediği görülmektedir (Polat, 2008: 49).

Kesintili eğitime 2012-2013 eğitim öğretim yılında geçildiğinde yani 4+4+4 eğitim sistemine dönülerek, devlet okullarında eğitime para ödemedi eğitimlerini tamamlayabilmektedirler. İlköğretim kendi içerisinde ilk dört senesi ilkokul, ikinci dört senesi ortaokul olmak üzere iki aşamadan oluşmaktadır. Bunların eğitim programlarının ilköğretimin amaçlarına elverişli olarak yani her bir çocuğun iyi birer yurttaş, temel davranış ve alışkanlıkları kazanarak yetiştirilmesi, yetenek ve ilgi alanlarına göre öğretime hazırlanması ve bu amaçların birbirlerini tamamlaması gerekmektedir. Eski eğitim sisteminden farklı olduğu için yeni bina, öğretmen ve eğitim materyallerine ihtiyaç duyulmakta bu da maliyetli artırdığı için pahalıya mal olmaktadır. Ancak yine de Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), ilkokulları fazlaştırmayı düşünmektedir. 2014-2015 öğretim yılına bakıldığında ilköğretimde toplam okullaşma oranı %96,30 iken ortaokul bu oran %94,35' tir (Adam,2016: 47).

Günümüzde modern ve sanayileşmiş ülkelere bakıldığında ilkokul aşamasında çözülememiş bir sorun yaşayan ülke görülmemektedir. OECD ülkeleri ile ülkemiz kıyaslandığında ilkokulda eğitim gören öğrenciler pek çok gelişmiş ülke öğrencilerinden daha fazla eğitim aldığı görülmekte fakat ülkemizde verilen eğitimin kalitesine bakıldığında ise, birçok soru işareti ortaya çıkmaktadır (Balcı, 2019: 29).

Ortaöğretim ise ortaokuldan sonra 4 yıllık öğrenim süresi olan genel mesleki ve teknik liselerden oluşmaktadır (Doğan, 2019: 67). Amaçlarına bakıldığında ortaöğretim düzeyindeki tüm öğrencilere en azından ortak bir genel kültür vermek amacıyla öğrencilere bireysel ve sosyal hayatta yaşanan problemleri tanıtmak ve bu problemlere çözüm bulmak, ülkenin ekonomik sosyal ve kültürel kalkınmasında yardımcı olacak bilinci kazandırarak ilgi duydukları alanda ve yetenekleri doğrultusunda yükseköğretime ve iş alanlarındaki hayata hazırlamak amaçlanmaktadır (Kızıloluk, 2007: 26-27).

Ortaöğretime dayalı en az iki yıllık eğitim veren eğitim kurumlarının hepsini yükseköğretim oluşturur. Yükseköğretimin amacı (Polat, 2008: 50):

- Öğrencileri bilgi ilgi ve yetenekleri doğrultusunda ülkemizin bilim politikasına toplumun yüksek kademelerindeki ve farklı aşamalardaki iş gücü ihtiyaçlarına uygun yetiştirmek,
- Teknik kültürel ve bilimsel problemleri çözmek üzere bilimsel alanlarda araştırma ve incelemeler yaparak bilimin gelişmesini sağlayan her türlü yayın yapmak,
- Toplumdaki bireylerin genel düzeyini artırıcı ve kamuoyunu aydınlatıcı bilimsel dataları söz veya yazıyla kamuya duyurmak ve yaygın eğitim hizmetinde bulunmaktır.

Yükseköğretim, ilk ve orta öğretimden amaçları ve yöntem olarak farklılık göstermektedir. İlk ve ortaöğretimde başlıca amaç okutulacak kaynakların önceden belirli olması ve var olan bilgi birikiminin aktarılması olup yükseköğretimde amaç, yalnızca var olan bilgilerin aktarılmasının dışında yapılan bilimsel çalışmaları öğrencilere aktarmak ve bilimsel araştırma yapma konusunda isteklendirilmelilerdir (Polat, 2008: 51).

Ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora programları yükseköğretimin basamaklarını oluşturmaktadır. Üniversiteler 4 senelik bir süreci kapsamakla beraber yüksek lisans ile eğitime devam edilebilen kurumlardır. 2 senelik eğitim veren belirli bir mesleğe yönelik öğrenci yetiştiren okullarsa meslek yüksekokuludur. Ülkemizde yükseköğretim eğitimini ve vakıf üniversitelerinin de bazı şartları yerine getirilmesiyle devlet hem katkı sağlamakta da hem de eğitimi ağırlıklı olarak kamu üstlenmektedir (Balcı, 2019: 32).

Çizelge 2.4. Yükseköğretimde Okul, Öğrenci, Öğretmen ve Mezun Sayıları

Yıllar	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı	Mezun Sayısı
2011-2012	1 914	4 112 687	118 839	573 434
2012-2013	2 086	4 676 566	130 653	648 535
2013-2014	2 748	5 139 469	142 437	686 879
2014-2015	3 196	5 642 562	148 903	752 593
2015-2016	3 735	6 186 007	156 168	753 480
2016-2017	3 729	6 627 505	151 763	749 707
2017-2018	3 827	7 010 598	158 098	771 460
2018-2019	3 982	7 250 129	166 225	797 138
2019-2020	3 979	7 541 890	174 494	-

Kaynak: MEB, Milli Eğitim İstatistikleri, 2019-2020.

Çizelge 2.4'te yükseköğretime ait okul, öğrenci öğretmen ve mezun sayıları belli yıllar temel alınarak verilmiştir. Tablo incelendiğinde 2019-2020 yılında en fazla okul ve öğretmen sayısına sahip olduğu görülmektedir. Yine öğrenci sayısında diğer yıllara göre fazla olmak ile beraber mezun olan kişi sayısı bir sonraki yıl verildiği için bilinmemektedir.

Çizelge 2.5. Öğretim Yılına ve Okul Türlerine Göre Net Okullaşma Oranları

Yıllar	Okul Öncesi	İlkokul	Ortaokul	Ortaöğretim	Yükseköğretim
2011-2012	-	98,6	-	67,3	35,5
2012-2013	26,6	98,8	93,0	70,0	38,5
2013-2014	27,7	99,5	94,5	76,6	39,8
2014-2015	32,6	96,3	94,3	79,3	39,4
2015-2016	33,2	94,8	94,3	79,7	40,8
2016-2017	35,2	91,1	95,6	82,5	41,7
2017-2018	38,5	91,5	94,4	83,5	45,6
2018-2019	39,1	91,9	93,2	84,2	44,1
2019-2020	41,7	93,6	95,9	85,0	43,3

Kaynak: MEB, Milli Eğitim İstatistikleri, 2019-2020.

Okul öncesi, ilkokul, ortaokul, ortaöğretim, yükseköğretime kayıtlı olan bütün öğrencilerin ait olduğu eğitim seviyesinde bulunan kişilerin toplam nüfusa bölünmesiyle okullaşma oranı bulunmaktadır. Okullaşma oranları eğitim

dönemindeki nüfusun eğitim için gerekli olan temel ihtiyaçları ne miktarda karşıladığını göstermektedir (Günay ve Günay, 2016: 14).

Çizelge 2.5 incelendiğinde en fazla okullaşma oranının ilkokul ve ortaokul eğitim türüne ait olduğu görülmektedir. Buna karşın zorunlu eğitim kademelerinde eğitim politikaları geliştirilerek ve uygulanarak okullaşma oranının %100 olması sağlanabilir. Okul öncesi ve yükseköğretim eğitim düzeyinde okullaşma oranının %50'nin altında kaldığı görülmektedir. Ülkemizi diğer ülkeler ile kıyasladığımız zaman ilk ve ortaokul ile yükseköğretim seviyesinde OECD ortalamaları birbirlerine yakın iken ortaöğretim OECD ortalamasının üzerinde gerçekleşmiş ancak okulöncesinde ortalamanın oldukça altında kaldığı gözlemlenmiştir. Ülkemizde de okulöncesi eğitime verilen değer zaman içerisinde artış gösterse de önemi hala kavranabilmiş değildir. Buna karşın okullaşma oranının yükseköğretim eğitim türünde giderek artış göstermesi ileriki yıllar için olumlu etkiler gösterse de yine de ülkemiz için bu oranlar oldukça düşüktür (Balcı, 2019: 33).

2.2.3. Yaygın Eğitim

Son yıllarda yoksulluk ile mücadelede gelişmekte olan ülkelerin çoğunlukla kullandığı araçlardan biri de yaygın eğitimidir. Yaygın eğitim; örgün eğitim ile birlikte ve örgün öğretimden farklı olarak düzenlenen, kişilerin talep ve gereksinimlerini dikkate alarak bunlara uygun faaliyete bulunan önceden hazırlanan eğitim programına göre işlenen ve ömür boyu devam eden bir eğitim programı olarak tanımlanmaktadır. Gelişmekte olan ülkeler yaygın eğitim türünü örgün eğitim türüne göre daha çok seçer ve yaygın eğitimi seçmelerinin de birden fazla sebebi vardır. Bunlardan birincisi, yaygın eğitim ile örgün eğitim karşılaştırıldığında yaygın eğitim örgüne göre maliyet bakımından daha düşük olmasıdır. İkincisi, yaygın eğitimde genellikle öğrencilerin talep ve gereksinimleri dikkate alarak piyasanın ihtiyaçlarına uygun alanlarda eğitim programları düzenlemesidir. Üçüncüsü ise, yaygın eğitim örgün eğitime göre ulaşılması daha kolaydır. Çünkü yaygın eğitimlerin büyük çoğunluğu gazete, dergi, kitap, internet aracılığıyla veya radyo, televizyon gibi araçlarla eğitime kolay ulaşılabilme olanağı sağlamaktadır. Son olarak da, yaygın eğitimle birçok eğitim türünün verilebilir olması gelişmekte olan ülkelerde bu eğitim türünün seçilmesinin önemli bir sebebi olarak görülmektedir (Çokgezen ve Erdene, 2015: 48-53).

2.3. Eğitim Harcamaları ve Eğitim Seviyelerine Göre Yoksulluk

2.3.1. Eğitim Harcamaları

Eğitim harcamasının ne demek olduğunu açıklamadan önce eğitim gibi birden fazla harcama yapısını içinde bulunduran ve geniş çapta değerlendirebileceğimiz kamu harcamalarını açıklamakta fayda vardır (Ayaz, 2017: 2). Kısaca kamu harcaması, devletin toplumdaki ihtiyaçları karşılayabilmesi için yapmış olduğu diğer bir deyişle, insanların toplu yaşamlarından kaynaklı olarak doğan toplumsal ihtiyaçların giderilmesi maksadıyla devlet tarafından yapılan harcamalar şeklinde tanımlanabilir (Akdoğan, 2008: 60). Eğitim hizmetlerinin kamusal niteliğe sahip olup olmadığının tespit edilebilmesi için tam ve yarı kamusal mal, erdemli mal bağlamında değerlendirilmesi gerekir (Yardımcıoğlu, 2012: 24). Tam kamusal mallar, faydalanma bakımından ortaklık içermesi, üretiminde devletin yer aldığı ve faydası pazarlanamayan, bölünemeyen ve kişilerin birbirlerine rakip olmadığı mallara denilmektedir. Adalet, ulusal güvenlik gibi hizmetler tam kamusal mallara örnek olarak verilebilir (Arabacı, 2011: 101). Yarı kamusal mal ve hizmet ise, kamusal ya da özel mal niteliği gösteren ve faydanın bir kısmının hizmetten faydalanan kişi ve topluma ait olmasıdır. Yarı kamusal mallar bölünebilir, piyasa tarafından üretilebilir ve fiyatlandırılabilir. Fakat malın toplum bakımından önem ve faydası, gereğince üretilmemesi durumunda ortaya çıkacak maliyetlerin özel sektörün yanında devletinde üretim ya da harcama yapmasını mecbur kılmaktadır. Yarı kamusal mal ve hizmetlere sağlık, eğitim gibi hizmetler örnek olarak verilebilir (Karaaslan, 2005: 40). Erdemli mal ve hizmetleri ise, piyasa tarafından da üretilebilmesine rağmen toplumdaki refahı yükseltmek ve yaygın bir duruma getirmek için devlet tarafından bütçeyle karşılanan, parasız olarak sunulan bu mal ve hizmetin tüketimleri sonucu dışsal fayda çıkaran mal ve hizmetlere denir (Yardımcıoğlu, 2012: 27).

Görüldüğü üzere eğitim harcamaları kamusal mal veya hizmet sınıflandırması içinde yarı kamusal mal ve hizmet sınıfı içerisinde yer almaktadır. Gerek özel gerekse de kamu mallarının özelliklerini gösterdikleri için hem de finansman ve fayda bakımından eğitim harcamaları, yarı kamusal ya da karma mal olarak adlandırılmaktadır (Karaaslan, 2005: 40). Bu mal ve hizmetlerin ortaya çıkardıkları faydalardan yararlanmada bir ücretin alınıp alınmayacağı alınacak ise ne kadar olacağı toplumların ekonomik ve sosyal gelişmişlik seviyelerine göre değişiklikler

göstermektedir. Gelişmekte olan ülkelerde gelir ve eğitim düzeylerinin düşük olmasından dolayı eğitim hizmetleri bedava olarak verilebilmektedir. Bedava olması ve “bedelin marjinal maliyetin altında tutulması halinde” gerekli olan para vergiler aracılığıyla tedarik edilecektir. Ülke ekonomisi temel alınarak eğitim harcamaları; büyüme ile kalkınmaya yardımcı olması, sağladığı uzun süreli faydalar, gelirin yeniden dağılımına katkı sağlamasından dolayı yatırım harcaması olarak da nitelendirilebilmektedir. Başka açıdan eğitim nedeniyle ortaya çıkacak faydaların kısa süreli olması ise, tüketim harcaması olarak nitelendirilmesine sebep olmaktadır (Ortaç, 2003: 240).

Eğitim hizmetlerinin yapılması ve nitel ve nicel manada genişletilebilmesi için kamu sektörü ve özel sektör tarafından yapılan harcama türü eğitim harcamasıdır (Güngör ve Göksü, 2013: 66). Genelde eğitim harcamaları kamu ve özel kesim tarafından karşılanmakla beraber kamu kesimince yapılan harcamalar ve kişilerin ailelerince ya da kendilerince yapılan harcamaları içermektedir. Bu sebeple kamu kesimince yapılan harcamalar daha çok göz önünde bulunmaktadır (DjibrilIssoufou, 2017: 33). Kamu tarafından gerçekleştirilen en önemli sosyal harcamalardan birisi eğitim harcamalarıdır. Gelişmiş ülkelerin kamu harcamalarına bakıldığında eğitim harcamalarının aldığı payın fazla olduğu görülmektedir (Arabacı, 2011: 103). Bunun sebebi ise, eğitimin diğer sektörlerinde temel yapısını oluşturması ve kalkınma ve ekonomik büyümede belirleyici faktör olmasıdır (Mutlu, 1998: 249).

Çizelge 2.6. Türkiye’de Eğitim Harcamalarının Göstergeleri (2011-2020)

Yıllar	Toplam Eğitim Harcaması (Milyon TL)	Öğrenci Başına Eğitim Harcaması (TL)	Eğitim Harcamasının Gayrisafi Yurtiçi Hasıla İçindeki Payı (%)	Devlet Eğitim Harcamasının Gayrisafi Yurtiçi Hasıla İçindeki Payı (%)	Öğrenci Başına Eğitim Harcaması (\$)	Toplam Eğitim Harcaması (Milyon \$)
2011	77,308	4 008	5,5	4,2	2 389	46,069
2012	93,041	4 729	5,9	4,4	2 626	51,658
2013	106,041	5 242	5,8	4,3	2 751	55,653
2014	122,741	5 941	6,0	4,4	2 710	56,000

Çizelge 2.6. (Devamı) Türkiye’de Eğitim Harcamalarının Göstergeleri (2011-2020)

Yıllar	Toplam Eğitim Harcaması (Milyon TL)	Öğrenci Başına Eğitim Harcaması (TL)	Eğitim Harcamasının Gayrisafi Yurtiçi Hasıla İçindeki Payı (%)	Devlet Eğitim Harcamasının Gayrisafi Yurtiçi Hasıla İçindeki Payı (%)	Öğrenci Başına Eğitim Harcaması (\$)	Toplam Eğitim Harcaması (Milyon \$)
2015	135,249	6 426	5,8	4,3	2 358	49,635
2016	160,733	7 498	6,1	4,6	2 477	53,105
2017	176,452	8 111	5,6	4,2	2 220	48,287
2018	219,363	10 005	5,8	4,3	2 075	45,491
2019	259,220	11 769	6,0	4,4	2 071	45,626
2020	270,921	12 311	5,4	4,0	1 754	38,614

Kaynak: TÜİK (2021), (<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Egitim-Harcamaları-Istatistikleri-2020-37199>) Erişim Tarihi: 28.01.2022.

Türkiye’de 2011 – 2020 yılları arasında eğitim harcamalarına dair temel göstergeler Çizelge 2.6’da gösterilmiştir. Verilen yıllar içerisinde toplam eğitim harcaması 77,308 milyon TL’den 270,921 milyon TL’ye çıktığı görülmektedir. TL cinsinden öğrenci başına eğitim harcaması 2020 yılında en yüksek seviyeye ulaşmışken, eğitim harcamasının Gayrisafi Yurtiçi Hasıla içerisindeki payı 2016 yılında en yüksek seviyeye ulaştığı görülmektedir. Devlet eğitim harcamasının Gayrisafi Yurtiçi Hasıla içerisindeki payı 2011 yılındaki payı %4,2 iken bu pay 2020 yılına gelindiğinde %4,0 olduğu görülmektedir. Verilen yıllar arasında öğrenci başına verilen eğitim harcaması 2011 yılında 2 389 dolardan, 2020 yılında 1 754 dolara, aynı şekilde toplam eğitim harcaması da 2011 yılında 46,069 milyon dolar iken, 2020 de 38,614 milyon dolara düştüğü görülmektedir. Genel olarak harcamaların yıllara göre artış olmasına karşı çizelgeden de anlaşılacağı üzere ülkemizde eğitim harcamalarının Gayrisafi Yurtiçi Hasıla içerisindeki payının düşük olduğu gözlemlenmektedir.

Çizelgeye bakıldığında 2020 yılı itibariyle okul öncesi eğitimde toplam eğitim harcaması; 14 306 iken, öğrenci başına düşen eğitim harcaması; 10 311 TL'ye karşılık olarak 1 469 \$'dır. Verilen yıllar arasında tüm kalemlerde yükseliş olduğu görülmektedir. İlkokul eğitim seviyesine bakıldığında toplam eğitim harcamasının 49 543 milyon TL iken, öğrenci başına düşen eğitim harcaması; 9 332 TL'ye karşılık 1 330 \$ iken, ortaokul eğitim seviyesine gelindiğinde 2020 yılında toplam 51 398 milyon TL harcama yapılmış, öğrenci başına düşen 9 503 TL harcamasına karşılık 1 354 \$'dır. Ortaöğretime gelindiğinde 2020 yılı itibariyle eğitim harcaması; 75 514 milyon TL iken öğrenci başına yapılan 12 495 TL'ye karşılık 1 781 \$'dır. Eğitim seviyelerine göre değerlendirildiğinde 2020 yılında öğrenci başına harcamanın en fazla harcamanın yapıldığı eğitim seviyesi 20 774 TL'ye karşılık 2 961 \$ ile yükseköğretim olduğu görülmektedir (Balci, 2019: 37). Çizelge incelendiğinde, öğrenci başına toplam eğitim harcaması 2018 yılına göre %17,6, 2019 yılına göre ise %4,6 arttığı görülmektedir. Eğitim harcamalarının 2019 yılından bir önceki seneye göre en çok yükseliş gösteren eğitim seviyesi ise % 30,1 ile ilkokul olurken, %25,1 ile bunu ortaokulun takip ettiği görülmektedir. 2020 yılından bir önceki seneye göre ise, en fazla yükseliş gösteren eğitim seviyesinin %10,3 ile yükseköğretim iken, %4,7 ile bunu ilkokul eğitim düzeyinin takip ettiği görülmektedir (TÜİK, 2021).

Ülkemizde eğitim yapısına bakıldığında eğitim harcamalarının kamu ve özel kurumların yaptığı ancak kamunun özele göre daha fazla harcama yaptığı görülmektedir. 2019 yılında yapılan eğitim harcamalarının %74 ü kamu tarafından karşılanmıştır. Kamu tarafınca yapılan harcamalar içerisinde en fazla payı %30,3 ile yükseköğretim almışken bunu % 24,9 ile ortaöğretim takip etmiştir. Özel eğitim kurumlarınca eğitime yapılan harcamaların % 38,4 ü ortaöğretime yapılmışken, %36,8 i ise yükseköğretime yapılmıştır. Hem özel hem de kamu tarafından yapılan eğitim harcamalarına bakıldığında her ikisinin de en fazla yükseköğretim eğitim seviyesine yapılmıştır. Bununla birlikte öğrenci başına en çok harcama da eğitim seviyelerine göre değerlendirildiğinde yükseköğretime yapılmıştır (Ayaz, 2017: 11).

2.3.2. OECD Ülkelerinde Eğitim Harcamaları

Aşağıda çizelge 2.8'de 2018 yılına ait yıllık öğrenci başına eğitim kurumları tarafından yapılan harcamalara aşağıda yer verilmektedir. Çizelgede yer alan verilere dayanarak OECD ülkelerinin ilköğretim seviyesindeki ortalaması 9.550 dolardır. İlköğretim seviyesinde OECD ortalamasının altında kalan 16 ülkenin içerisinde en

son sırayı Macaristan, Türkiye ve Meksika almıştır. İlköğretim seviyesi için yapılan eğitim harcaması ülkemizde 3.945 dolar ve bu değer OECD ortalamasının yarısı değerinde bile değildir. İlköğretim düzeyinde öğrenci başına yapılan eğitim harcamasında en fazla payı ayıran ülke 21.143 dolar harcama yaparak Lüksemburg’dur.

Çizelge 2.8. OECD Ülkelerinde Yıllık Öğrenci Başına Eğitim Kurumları Tarafından Yapılan Harcamalar (2018,\$)

	İlköğretim	Ortaöğretim	Yükseköğretim	Tüm Eğitim Düzeyleri
Avustralya	10.745	14.162	20.647	12.531
Avusturya	13.151	16.747	20.452	15.171
Belçika	11.482	14.758	20.471	13.330
Kanada	10.629	14.575	24.496	-
Şili	6.425	6.287	8.813	6.950
Çek Cumhuriyeti	6.614	11.191	16.148	9.476
Danimarka	12.292	10.892	19.684	11.322
Estonya	8.362	8.506	17.433	8.910
Finlandiya	10.056	11.061	18.170	10.516
Fransa	8.724	13.006	17.420	11.382
Almanya	10.096	13.926	19.324	12.350
Yunanistan	6.768	7.109	3.503	5.133
Macaristan	5.784	7.319	13.738	7.900
İzlanda	14.414	14.735	15.675	-
İrlanda	8.539	10.634	17.152	10.308
İsrail	9.696	9.555	12.336	9.359
İtalya	9.947	11.692	12.305	10.584
Japonya	8.977	11.330	19.309	-
Kore	12.535	14.978	11.290	12.069
Lüksemburg	21.143	25.421	47.694	23.679
Meksika	2.958	2.878	7.907	3.493
Hollanda	9.891	14.726	20.988	12.852
Yeni Zelanda	8.868	11.138	17.923	10.717
Norveç	15.410	16.441	25.428	15.988
Polonya	8.562	8.220	11.192	8.344
Portekiz	8.812	11.001	11.779	9.778
Slovakya	7.305	6.873	12.113	7.432
Slovenya	9.385	9.772	14.060	9.842
İspanya	8.329	10.290	13.800	9.563
İsveç	12.911	13.500	26.147	12.976
İsviçre	-	-	-	-
Türkiye	3.945	5.058	10.008	5.372
Birleşik Kr.	11.679	12.765	29.911	14.187
ABD	13.139	14.859	34.036	17.662
OECD Ort.	9.550	11.192	17.065	10.488

Kaynak: OECD 2021: 241.

Çizelge 2.8’de yükseköğretim eğitim seviyesine bakıldığında, ilköğretim ve ortaöğretim eğitim seviyesine ayrılan eğitim harcamalarına göre öğrenci başına eğitim harcamalarının daha fazla olduğu görülmektedir. Bunun sebebi olarak da son on yılda özel fonların daha fazla kullanılmasının yükseköğretim eğitim düzeyine yapılan harcamalardan ayrılan miktarın ilk ve ortaöğretimle karşılaştırıldığında farklılık göstermesidir. Yükseköğretimde öğrenci başına yapılan eğitim harcamasında 47.694 dolar ile Lüksemburg birinci sıradayken bunu 34.036 dolar ile ABD takip etmektedir. Yine tüm eğitim düzeyinde ortalama olarak en fazla harcama yapan ülke 23.679 dolar harcayan Lüksemburg’dur. Genel olarak baktığımızda ülkemizin de öğrenci başına yaptığı yıllık harcamalar OECD ülkeleri arasında verilen eğitim düzeylerinde son sıralarda yer aldığı görülmektedir.

Çizelge 2.9. OECD Ülkelerinde Eğitim Harcamalarının GSYH İçindeki Payı (%)

	Eğitim Düzeyi (İlkokul, Ortaokul, Lise)		Yükseköğretim		Tüm Eğitim Düzeyleri	
	2008	2018	2008	2018	2008	2018
Avustralya	3,8	4,0	1,5	1,8	5,3	5,8
Avusturya	.	2,9	.	1,7	.	4,6
Belçika	4,3	4,1	1,2	1,5	5,5	5,6
Kanada	3,6	3,5	2,4	2,3	6,0	5,8
Şili	3,6	4,1	1,8	2,3	5,4	6,4
Çek Cumhuriyeti	2,5	2,9	1,0	1,1	3,5	4,0
Danimarka	4,1	3,4	1,6	1,7	5,7	5,1
Estonya	3,7	3,1	1,2	1,6	4,9	4,7
Finlandiya	3,5	3,6	1,6	1,5	5,1	5,1
Fransa	3,7	3,7	1,3	1,4	5,0	5,1
Almanya	3,1	3,0	1,0	1,2	4,1	4,2
Yunanistan	.	2,8	.	0,8	.	3,6
Macaristan	.	2,7	.	1,0	.	3,7
İzlanda	4,7	4,5	1,1	1,1	5,8	5,6
İrlanda	3,9	2,4	1,3	0,8	5,2	3,2
İsrail	3,9	4,8	1,5	1,4	5,4	6,2
İtalya	3,0	3,1	0,9	0,9	3,9	4,0
Japonya	.	2,5	.	1,3	.	3,8
Kore	.	3,5	.	1,5	.	5,0
Lüksemburg	3,0	2,8	.	0,4	3,0	3,2
Meksika	3,6	3,2	1,2	1,4	4,8	4,6
Hollanda	3,4	3,4	1,4	1,6	4,8	5,0
Yeni Zelanda	.	4,4	.	1,7	.	6,1
Norveç	4,6	4,6	1,5	1,9	6,1	6,5
Polonya	3,5	3,2	1,4	1,1	4,9	4,3
Portekiz	3,2	3,8	1,2	1,1	4,4	4,9
Slovakya	2,5	2,7	0,8	0,9	3,3	3,6
Slovenya	3,6	3,1	1,1	1,0	4,7	4,1

Çizelge 2.9. (Devamı) OECD Ülkelerinde Eğitim Harcamalarının GSYH İçindeki Payı (%)

	Eğitim Düzeyi (İlkokul, Ortaokul, Lise)		Yükseköğretim		Tüm Eğitim Düzeyleri	
	2008	2018	2008	2018	2008	2018
İspanya	3,0	3,0	1,1	1,2	4,1	4,2
İsveç	3,7	3,9	1,4	1,5	5,1	5,4
İsviçre	.	.	.	.	.	.
Türkiye	.	3,3	.	1,6	.	4,9
Birleşik Kr.	3,8	4,1	.	2,0	3,8	6,1
ABD	3,9	3,4	2,5	2,5	6,4	5,9
OECD Ort.	3,6	3,4	1,4	1,4	5,0	4,8

Kaynak: OECD (2022), Education spending (indicator).

Çizelge 2.9’da OECD ülkelerinde 2008 ve 2018 yılına ait eğitim harcamalarının GSYH içindeki payı yüzde olarak gösterilmektedir. Çizelgedeki verilerden yararlanarak ilk ve ortaokul, lise eğitim harcamalarının OECD ortalamasının GSYH’den aldıkları pay 2008 yılında %3,6, 2018 yılında %3,4 olduğu görülmektedir. OECD ülkelerinde eğitime yapılan harcamaların GSYH içerisindeki payı ilkökul, ortaokul ve lise eğitim seviyeleri yükseköğretim eğitim seviyesine göre daha fazla pay almaktadır. İlkokul, ortaokul ve lise eğitim seviyelerinde 2008 yılında OECD ortalamasının çok daha üstünde kalan ülkeler İzlanda, Norveç, Belçika, Danimarka iken, ortalamanın daha da altında kalan ülkeler ise, Çek Cumhuriyeti, Slovakya’dır. İlkokul, ortaokul ve lise eğitim seviyelerinde 2018 yılına bakıldığında ise, OECD ortalamasının üstünde kalan ülkelerin İsrail, Norveç, İzlanda, Yeni Zelanda, iken, ortalamanın altında kalan ülkelerinse, İrlanda, Japonya, Macaristan, Slovakya, Yunanistan, Lüksemburg olduğu görülmektedir. OECD ortalamasında eğitim harcamalarının GSYH’den 2008 ve 2018 yılında yükseköğretime ayrılan payın %1,4 olduğu görülmektedir. 2008 yılında yükseköğretim düzeyinde eğitim harcamalarının GSYH’den en fazla pay alan ülkeler ABD, Kanada, Şili, Danimarka ve Finlandiya iken, en az pay alan ülkelere Slovakya, İtalya, Çek Cumhuriyeti, Almanya’dır. 2018 yılında yükseköğretim için OECD ortalamasının üzerinde kalan en yüksek ülkeler ABD, Kanada, Şili, Birleşik Krallık iken, ortalamanın daha altında kalan ülkelerin ise, Lüksemburg, Yunanistan, İrlanda, İtalya, Slovakya olduğu görülmektedir. Tüm eğitim seviyeleri için bakıldığında ise, 2008 yılında OECD ortalamasının %5,0 olduğu görülmekte ve bunun çok daha üstünde olan ülkeler ABD, Norveç, Kanada, İzlanda, Danimarka iken, ortalamanın altında kalan ülkeler ise, Lüksemburg, Slovakya, Çek Cumhuriyeti, Birleşik Krallık olduğu görülmektedir. Tüm eğitim seviyelerinde 2018 yılına bakıldığında OECD ortalamasının %4,8 olduğu görülmekte ve bu ortalamanın çok daha üstünde kalan ülkeler Norveç, Şili,

İsrail, Yeni Zelanda, Birleşik Krallık iken, ortalamanın çok daha altında kalan ülkelerin ise, İrlanda, Lüksemburg, Slovakya, Japonya'dır. 2018 yılında Türkiye açısından bakıldığında yükseköğretim ve tüm eğitim düzeylerindeki eğitim harcamalarının GSYH içerisindeki payının da OECD ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir. Genel olarak çizelge değerlendirildiğinde Türkiye yükseköğretim ve tüm eğitim düzeyi hariç OECD ülkeleri ile karşılaştırıldığında eğitim harcamalarının GSYH içerisindeki payının ortalamanın altında kaldığı söylenebilir.

Çizelge 2.10. OECD Ülkelerinde Eğitime Yapılan Kamu Harcamalarının GSYH İçindeki Payı (%)

	Eğitim Düzeyi (İlkokul, Ortaokul, Lise)		Yükseköğretim		Tüm Eğitim Düzeyleri	
	2008	2018	2008	2018	2008	2018
Avustralya	3.1	3.2	0.6	0.6	3.8	3.9
Avusturya	.	2.8	.	1.5	.	4.3
Belçika	4.1	3.9	1.1	1.2	5.2	5.2
Kanada	3.2	3.2	1.5	1.2	4.7	4.4
Şili	2.8	2.9	0.2	0.9	3	3.9
Çek Cumhuriyeti	2.2	2.6	0.8	0.9	3.1	3.5
Danimarka	4	3.3	1.5	1.4	5.5	4.7
Estonya	3.7	2.9	0.9	1.1	4.6	4
Finlandiya	3.5	3.5	1.5	1.3	5	4.9
Fransa	3.4	3.3	1.1	1.1	4.5	4.4
Almanya	2.6	2.6	0.9	1	3.5	3.6
Yunanistan	.	2.6	.	0.6	.	3.2
Macaristan	2.9	2.5	0.8	0.7	3.7	3.2
İzlanda	4.5	4.4	1	1	5.6	5.4
İrlanda	3.8	2.1	1.1	0.5	4.9	2.7
İsrail	3.6	4.3	0.7	0.7	4.4	5
İtalya	3.8	2.9	0.6	0.5	3.7	3.4
Japonya	.	2.3	.	0.4	.	2.8
Kore	.	3.1	.	0.6	.	3.7
Lüksemburg	.	2.7	.	0.3	.	3.1
Meksika	3	2.6	0.8	0.8	3.8	3.4
Hollanda	2.9	3	0.9	1.1	3.9	4.1
Yeni Zelanda	.	3.7	.	0.9	.	4.6
Norveç	4.6	4.6	1.5	1.8	6.1	6.4
Polonya	3.3	2.7	1	0.9	4.4	3.7
Portekiz	3.2	3.3	0.7	0.6	4	3.9
Slovakya	2.1	2.5	0.6	0.6	2.7	3.1
Slovenya	3.3	2.8	0.9	0.8	4.2	3.7
İspanya	2.8	2.6	0.9	0.8	3.7	3.4
İsveç	3.7	3.9	1.2	1.3	5	5.2
İsviçre	2.9	.	1	1.2	4	.
Türkiye	2	2.4	0.7	1.2	2.7	3.6
Birleşik Kr.	2.9	3.4	.	0.4	.	3.9
ABD	3.6	3.2	1	0.8	4.6	4.1
OECD Ort.	3.3	3.1	0.9	0.9	4.3	4

Kaynak: OECD, (2021).

Çizelge 2.10’da OECD ülkelerinin 2008 ve 2018 yılına ait eğitime yapılan kamu harcamalarının GSYH içindeki payı yüzde olarak verilmiştir. Buradaki verilerden yararlanarak ilkokul, ortaokul, lise eğitim mezunlarının OECD ortalamasının GSYH’ den aldıkları payı 2008 yılında %3,3, 2018 yılında %3,1 olarak gerçekleşmiş; verilen yıllarda pay azda olsa bir düşme eğilimi gösterse de yaklaşık olarak aynı düzeyde kaldığı söylenebilir. OECD ülkelerinde eğitime yapılan kamu harcamalarının ilkokul, ortaokul ve lise eğitim düzeylerine daha çok pay ayrılmışken, yükseköğretim eğitim düzeyi mezunlarının GSYH içerisindeki payı ilkokul, ortaokul ve lise eğitim düzeyinden daha az pay aldığı görülmektedir. OECD ortalamasında GSYH’ den 2008 yılında yükseköğretime ayrılan pay %0,9 olduğu görülmektedir. 2008 yılında yükseköğretim eğitim düzeyinde GSYH’ den en az pay alan ülkeler Şili, Avustralya, İtalya, Slovakya, İsrail, Türkiye, Portekiz, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Meksika iken en fazla payı alan ülkeler ise, Kanada, Danimarka, Finlandiya, Norveç, İsveç, Belçika, Fransa, İrlanda’dır. Tüm eğitim düzeyleri için 2008 yılındaki OECD ortalamasının çok üstünde olan ülkeler ise, Norveç, İzlanda ve Danimarka, Belçika’dır. OECD ortalamasının çok daha altında kalan ülkeler ise, Slovakya, Türkiye, Şili, Çek Cumhuriyeti’dir. Ülkemiz diğer OECD ülkeleri ile kıyaslandığında düşük seviyelerde pay aldığı söylenebilir. İlkokul, ortaokul, lise eğitim düzeyinin 2018 yılı içerisinde GSYH’den aldıkların payın ortalaması %3.1, yükseköğretimin ise, %0.9 olduğu görülmektedir. İlköğretim, ortaokul, lise eğitim mezunlarının 2018 yılında OECD ortalamasının üstünde kalan ülkeler Norveç, İzlanda, İsrail, Belçika, İsveç’tir. Bu pay yükseköğretim için ise, ortalamanın üzerindeki en yüksek ülkeler Norveç, Avusturya, Danimarka, Finlandiya, İsveç olmuştur. Yükseköğretim için 2018 yılında Türkiye açısından bakıldığında ise OECD ortalamasının üstünde olduğu görülmektedir. Tüm eğitim düzeyindeki GSYH’ den ayrılan pay 2018 yılı OECD ortalamasının çok daha üstünde olan ülkeler İzlanda, Belçika, İsveç, İsrail’dir. 2018 yılı için OECD ortalamasının oldukça altında kalan ülkeler ise, İrlanda, Japonya, Lüksemburg, Slovakya Yunanistan, Macaristan’ dır. Genel olarak bakıldığında Türkiye’nin OECD ülkeleri ile kıyaslandığında ortalamanın altında kaldığı söylenebilir.

2.3.3. Eğitim Seviyesine Göre Yoksulluk

Eğitime farklı görevler yüklemek yoksulluk ile ilgili yapılan çalışmalarda sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle eğitim faktörü yoksul kişiler için yoksulluk ile

mücadele kapsamında göz ardı edilemeyen bir politika aracı olmaktadır. Yoksulluk eğitimi, eğitimde yoksulluğu etkilediği için yoksulluk ve eğitim arasında sıkı bir ilişki bulunmaktadır (Kızılgöl, 2012: 180).

Çizelge 2.11’de eğitim seviyelerine göre yoksulluk sayıları ve yoksulluk oranları verilmiştir. Çizelgeden de görüldüğü üzere eğitim durumu ile yoksulluk oranı arasında sıkı bir ilişki olduğu ve zamanla eğitim seviyelerine göre yoksulluk oranlarının azaldığı görülmekte olup eğitim seviyesi düşük olan bireylerin yoksulluk oranlarının fazla olduğu görülmektedir. En düşük yoksulluk oranının ise, eğitim seviyesi yükseköğretim mezunu olan kişilerdir. Yükseköğretim mezunlarının ve lise altı veya dengi okul mezunlarının yoksulluk oranlarının ve sayılarının 2016-2020 yılları arasında artış gösterdiği gözlemlenmiştir. Çizelgede göze çarpan bir nokta ise, 2017-2020 yılları arasında yoksulluk riskinin yükseköğretim için %1,7, okuryazar olmayanlardaysa %1,3 olmasıdır. Bu iki oranın birbirine bu kadar yakın olması eğitim kalitesindeki eksikliklerin giderilememesi ve eğitimin kalitesinin azalması nedeniyle nitelik ile nicelik arasındaki değişime örnek verilebilir.

Çizelge 2.11. Eğitim Seviyelerine Göre Yoksulluk Sayıları ve Yoksulluk Oranı (%)

		Yıllar				
Yoksulluk Riski (%50-%50)	Eğitim Durumu	2016	2017	2018	2019	2020
Yoksul Sayısı (Bin Kişi)	Okuryazar Değil	1 523	1 451	1 539	1 405	1 386
	Bir Okul Bitiremeyenler	929	843	906	840	928
	Lise Altı Eğitimliler	3 734	3 566	3 708	4 114	4 296
	Lise ve Dengi Okul Mezunları	642	599	639	791	1 042
	Yükseköğretim Mezunları	150	139	207	251	336
Yoksulluk Oranı (%)	Okuryazar Değil	26,2	25,4	27,5	26,1	26,7
	Bir Okul Bitiremeyenler	24,1	21,7	23,6	22,4	25,7
	Lise Altı Eğitimliler	12,5	11,7	12,1	13,4	14,0
	Lise ve Dengi Okul Mezunları	6,2	5,5	5,8	6,9	8,3
	Yükseköğretim Mezunları	1,7	1,5	2,2	2,5	3,2

Kaynak: TÜİK verilerinden yararlanılarak tarafımızca oluşturulmuştur, (<https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Gelir,-Yasam,-Tuketim-ve-Yoksulluk-107>), Erişim Tarihi: 29.01.2022.

Eğitim seviyesi ile yoksulluk arasında ters orantı mevcuttur yani eğitim seviyesi arttıkça yoksulluk azalmakta, eğitim seviyesi azaldıkça da yoksulluk artmaktadır. Çağımızda da bilgi, geliri etkileyen önemli bir kaynak olarak görölmektedir. Ülkemizde eğitim kalitesinin ve seviyesinin yetersiz olması, iş olanaklarının zamanla azalması, verilen ücretlerin azlığı gibi faktörlerde işsizliğin artmasına sebep olmaktadır. Bunun sebebi ise eğitimin yeterli olmamasından kaynaklanmaktadır (Çalışkan, 2007: 293).

3. EĞİTİM HARCAMALARI VE YOKSULLUK ARASINDAKİ İLİŞKİ

Yoksulluk, içerisinde birden fazla faktörü barındıran bir problemdir. Eğitim ve yoksulluk ile ilgili birçok araştırma yapılmış ve aralarında doğru yönlü olmayan bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır (Özdemir, 2011: 711). Eğitim ve yoksulluk kısır bir döngü içerisinde. Özellikle az gelişmiş ülkelerde az gelir elde etmek tasarrufların düşmesine, düşük tasarruf yatırımların azalmasına, yatırımların düşüklüğü verimliliğin azalmasına, azalan verimlilik ise gelirin azalmasına neden olacak ve bu şekilde kendini yineleyerek sürdürecektir. Bu şekilde yoksulluğun kendini yinelemesinin yanında başka faktörlerde kendini yinelemektedir. Ülkemizde de yoksulluğun en önemli nedeni, yeterli düzeyde eğitimin alınamamış olmasıdır. Yoksulluk yeterli düzeyde alınamamış eğitime, yeterli düzeyde alınamayan eğitim verimliliğin azalmasına, azalan verimlilik gelirin azalmasına ve bunun sonucu da yoksulluğa sebep olacaktır. Bu kendini tekrarlama durumunu durdurmanın yolu, ülkelerin içinde bulunduğu geri kalmışlığa sebep olan faktörleri belirleyip, eğitim ve bilim yardımıyla problemlere kalıcı çözümler üretilip yok etmek olacaktır (Ükünç, 2016: 54-55).

Eğitim ile yoksulluk arasındaki ilişki iki şekilde anlaşılabilir. Bunlardan birincisi, yoksul olan kişilerin verimlilik ve becerilerini artıracak bir biçimde yoksulluğu azaltmaya yönelik olarak eğitime yatırım yapmak. İkincisi ise, genel olarak yoksul ülkelerdeki eğitim seviyesinin düşük olması ve yoksul olan bireylerin çocuklarının aldıkları eğitim ile diğer yoksul olmayan ülke ve bireylerin çocukları kıyaslandığında, genelde yoksul bireylerin çocuklarının daha az eğitim aldıkları görülür; dolayısıyla da yoksulluk eğitimin önündeki duvar olarak görülebilir (Karayılmazlar, 2006: 215).

3.1. Eğitim ve İşsizlik Arasındaki İlişki

Eğitim seviyesinin yükselmesiyle beraber yoksulluk seviyesinde bir düşme görülmektedir. Eğitim seviyesindeki yükselişin, toplumdaki eşitsizlikleri de düşürdüğü gözlenmektedir (Özdemir, 2011: 712). Örnek verilecek olursak, Blom vd., (2001), yapmış oldukları çalışmada, Brezilyada yapılan bir inceleme sonucunda, eğitim seviyesi yüksek olan bölümlerin refah seviyelerinin daha fazla olduğunu tespit etmişlerdir. Yine Gambi, (2003), Latin Amerika’da yaptığı bir çalışmada ise, eğitim seviyesi ilköğretim mezunu olan bireylerin uzmanlık istemeyen işlerde görev aldıkları, dolayısıyla az ücret almalarından ötürü yoksulluk sınırında hayatlarını idame ettirdikleri sonucuna varılmıştır. Yine aynı çalışmada, lise ve üniversite eğitim seviyesine sahip olan çalışanların, uzmanlık gerektiren işlerde çalışıp daha yüksek kazanç elde ettikleri sonucuna varılmıştır. Eğitim seviyesi düşük ve niteliksiz olarak adlandırılabilir kişiler iş alanları sınırlıdır ve bu grupta çalışan kişilerin ücretlerinin de az olması sebebiyle bazı kişiler çalışmak yerine işsiz kalmayı isteyebilmektedir. Ücretin az olması veya işsiz kişilerin sayısının yüksek olması toplumun zamanla yoksullaşmasına sebep olacaktır (Aydın, 2021: 25-26).

Eğitim seviyesi yüksek olan örneğin, yükseköğretim mezunu olan bireyler işsiz kaldıklarında diğer eğitim düzeyindeki kişilere göre daha kısa sürede iş bulabilmektedirler. Çünkü bu grupta yer alan ve çalışmak isteyen ya da iş değiştirmek isteyen kişiler daha vasıflı ve üst düzey pozisyonlarda görev aldıklarından piyasa koşullarını daha iyi araştırıp bildiklerinden dolayı diğer gruplara nazaran daha şanslı olmaktadır (Çalışkan, 2007: 291).

İşsiz kalmak eğitilmiş bireyler içinde maliyetlidir. Öyle ki “öğrenim süresince kaybedilen her türlü üretim şeklindeki alternatif maliyetler”, eğitim için harcadıkları her türlü giderler gibi maliyetlere katlanmak durumundadır. Toplumsal maliyelerinde yükselmesi, eğitim düzeyi yüksek olan bireylerin işsiz kalması, eğitim için ayrılan kaynakların büyük çoğunluğunun kamu tarafından karşılanması “yaratılabilecek pozitif dışsallıkların ve yapılan yatırımların geri dönüşümünün az” olmasından da kaynaklanabilmektedir. Kişisel bakımdan ise, gelir kaybının yanı sıra gelir kaybının oluşturabileceği bunalımlara ve diğer istenmeyen olayların ortaya çıkmasına sebep olabilmektedir. Kazanılmayan gelirse, gelir dağılımının bozulmasına sebep olabilecektir (Ela, 2013: 76).

gelir sağlayan işte çalışma anlamına gelmektedir. Yeterince eğitim almış ve kendini geliştirmiş kişiler yüksek gelir sağlamalarının yanı sıra gerek yatırım ve birikimlerini gerekse de harcamalarını daha gerçekçi yaparak refah seviyelerini artırıp yoksul olma ihtimallerini azaltmaktadırlar (Ayan ve Değirmenci, 2021: 84). Ebeveynlerin eğitim seviyesi yüksekse, çocuklarının eğitim harcamaları da bundan olumlu yönde etkilenmektedir. Orta ve üst gelir grubundaki haneler, lise ve üniversitede eğitim gören üst gelir grupları çoğunlukla eğitim harcamalarını daha fazla yapmaktadır. Buradan da yola çıkarak, hanehalkı gelir düzeyinin yükselmesi eğitim harcamalarının da doğrudan artmasına sebep olmaktadır (Köse ve Akyol, 2021: 808). Ailelerin gelir seviyelerinin az olması durumunda ise, ya hiç eğitim harcaması yapılmamakta ya da daha az eğitim harcaması yapılmaktadır (Bray, 1999: 15). Hanehalkındaki bireylerin çalıştıkları mesleklerde eğitim harcamalarını etkilemektedir. Uzmanlık gerektiren bir işte çalışan hanehalkı daha fazla eğitim harcaması yaparken, geleneksel olarak tarım sektöründe çalışan ailelerin eğitim harcaması daha az olmaktadır. Çünkü tarımla ilgilenen aileler çocuğunda emeğine ihtiyaç duymaktadırlar (Arthaud, 2008: 28). Özellikle tarım sektörü ile ilgilenen bölgelerde yoksul sayısının fazla olmasının nedeni, bölgede yaşayan halkın eğitim için yeterli kaynak ayıramamasından kaynaklıdır (Bakırtaş ve Kandemir, 2012: 8). Tüm eğitim düzeyleri için kırsal bölgede yaşayan nüfusun yoksulluk oranları, kentte yaşayanlara göre daha fazladır. Kırsal alanlarda daha çok hissedilen yoksullukla mücadele edebilmek için eğitim düzeyinin yükseltilmesiyle birlikte bu bölgelerdeki okullarında eğitim kalitesi de artırılmalıdır (Çalışkan, 2007: 305). Yoksulluğun önlenmesi için daha fazla eğitim harcaması yapılması ve aynı zamanda gelir dağılımının da daha adaletli hale getirilebilmesi için iktisadi büyümenin düzenli olması ve oluşan gelirin avantajlı olmayan sektör ve kesimlere eşit bir biçimde bölüştürülmesi gereklidir (Yücel, 2011: 254).

Eğitim harcamaları, hanehalkının geliri, hanehalkında bulunan fert sayısı, yaşadığı bölge veya yerleşim yeri, aile büyüklerinin eğitim düzeyi, geçmişi, okullaşma oranı, kişilerin kolayca eğitim almaları, ileriki zamanlarda arzuladıkları yaşam koşullarının sağlanabilmesi gibi pek çok faktöre bağlı olarak değişkenlik gösterebilmektedir. (Köse ve Akyol, 2021: 805).

3.5. Türkiye’de Eğitim Harcamalarının Gelişimi

Ülkelerin gelişmişlik ve eğitim seviyeleri arasında doğru yönlü bir ilişki vardır. Eğitim kişilere daha önce edindiği beceri ve bilgilerden farklı bilgi ve beceriler kazandırır bu durumda verimliliğin artmasına sebep olmaktadır. Verimliliğin artması ile beraber eğitim sürecinde ortaya çıkan teknolojik yenilikler büyüme hızını artırmaktadır (Saxton, 2000: 1).

Eğitim harcamaları, harcamayı yapan veya yaptığı harcamadan faydalanan kesimler bakımından, “eğitime ayrılan kaynakların ekonominin diğer” kesimlerine göre boyutunun ve yerlerinin belirleyicisidir. Büyük çaplı yapılan eğitim harcamaları, diğer ülkelerle kıyaslama yapıldığında kullanılmakta ve böylece ülkelerin eğitim için ayırdığı kaynakla iktisadi kalkınma ya da refah seviyesi arasındaki bağlantının araştırılması da yapılabilmektedir (Kahveci, 2009: 40). Eğitim için yapılan harcamalar, ekonomik olarak büyüme ve kalkınmanın sağlanmasına, nitelikli beşeri sermayenin oluşmasına, rekabet gücü ve refah düzeyinin artması gibi pek çok alanda önemlilik arz etmektedir. Bundan dolayıda politika yapan kişiler tarafınca eğitim için yapılan harcamalar “ülke için en karlı yatırımdır” (Pamuk ve Bektaş, 2014: 86). Bu sebeple eğitim için yapılan harcamalar maliyet olarak düşünülmemelidir. Ülkemizde gelir dağılımı eşitsizliğinin de olduğu göz önünde bulundurularak eğitimde fırsat eşitliği sağlanmalıdır (Öztürk ve Suluk, 2019: 82).

Eğitim, hem kişiler hem de toplum bakımından önemli bir olgudur. Bu yüzden devletler kişilerin eğitim fırsatlarından yararlanabilmeleri için maksimum efor sarf etmektedirler. Bütün bu harcanan efor eğitim harcamalarının adil bir biçimde dağılımını sağlamak içindir. Ülkelerin kalkınması ya da gelişmesinde vasıflı insan sermayesinin önemi dikkate alındığında ülkemizin en az OECD ülkeleri ortalamasında öğrenci başına eğitim harcaması yapması gerektiği ortaya çıkmıştır. Türkiye’de gelir dağılımının da adaletli olmadığını varsayarsak, gelir dağılımını adaletli hale getirmek için yapılan çalışmalardan öne çıkan ve en belirgin olanı “eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması” ve buna yönelik politikalar uygulanmasıdır. Yine Türkiye’de önümüze çıkan bir diğer zorlukta eğitim harcamalarının yürütülmesinde karşımıza çıkmaktadır. Okulların bütçe dışı giderlerinin gereğinden yüksek olması, bütçelerinin yeterli olmaması gibi sebepler eğitim harcamalarıyla alakalı doğru bilgilere ulaşılmasını zorlaştırmaktadır (Arabacı, 2011: 110).

Çizelge 3.1. Türkiye’de 2011-2020 Yılları Arası Eğitim Bütçesi (TL)

Yıllar	MEB	YÖK ve Üniversiteler	ÖSYM	Kredi ve Yurtlar Kurumu (KYK)	Toplam Eğitim Bütçesi
2011	34.112.163.000	11.503.927.500	160.192.000	3.368.437.000	49.144.719.500
2012	39.169.379.190	12.743.603.000	232.559.000	4.449.878.000	56.595.419.190
2013	47.496.378.650	15.227.760.500	291.996.000	5.328.558.000	68.344.693.150
2014	55.704.817.610	16.939.010.000	359.980.000	5.862.584.000	78.866.391.610
2015	62.000.248.000	18.493.252.000	364.239.000	7.052.675.000	87.910.414.000
2016	76.354.306.000	23.590.696.000	445.303.000	9.377.831.000	109.768.136.000
2017	85.048.584.000	25.620.450.000	408.536.000	11.336.431.000	122.414.001.000
2018	92.528.652.000	27.761.363.000	537.550.000	13.899.262.000	134.726.827.000
2019	113.813.013.000	33.023.355.000	549.555.000	14.225.998.000	161.611.921.000
2020	125.396.862.000	36.145.740.000	717.792.000	15.345.110.000	177.605.504.000

Kaynak: MEB, 2019: 180.

Çizelge 3.1’de görüldüğü üzere ülkemizde eğitim bütçesi de verilen yıllar itibariyle artış göstermektedir. Eğitim bütçesi; MEB, YÖK ve üniversiteler, Ölçme, Seçme, Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) ve Kredi Yurtlar Kurumu (KYK) olarak ifade edilmiştir. MEB’in içerisinde bulunan eğitim kurumlarınca yapılan harcamalar 2011-2020 yılları arasında artış göstermektedir ve toplam harcamalar içerisinde en büyük payı MEB’in aldığı ve aynı zamanda 10 yılda en büyük payın yine MEB’e ayrıldığı görülmektedir. Buradaki artışı Yükseköğretim Kurulu (YÖK) ve üniversiteler ile diğer eğitim kurumları takip ettiği görülmektedir. Bu artış ülkemizde eğitime ayrılan kaynakların büyüklüğünün bir göstergesidir. Zaten ülkemizde de kamu harcamaları içerisinde en fazla pay eğitim harcamalarına verilmektedir. Ancak bu gelişmiş ülkelere göre yine de pek yeterli değildir. Eğitim harcamaları gelişmiş ülkelerin seviyesine ulaşabilmesi ve arasındaki farkın en aza indirilebilmesi için bu artışların düzenli ve sürekli bir şekilde sürdürülebilmesi gereklidir.

Bir ülkede eğitim amacıyla GSYH’den ayrılan pay, o ülkede insana verilen önem olarak görülmektedir (Çalışkan, 2010: 14). Eğitim harcamalarına merkezi yönetim bütçesinden ve GSYH ayrılan pay diğer ülkelerle kıyaslanabilirlik açısından önemlidir (Ela, 2013: 59).

Az gelişmiş, gelişmekte olan ve gelişmiş ülke biçiminde ülkelerin ayrılmasında milli hâsıllarından eğitime ayrılan payın önemli olduğu gözlemlenmiştir. Ülkemizde de bu yüzden eğitim faaliyetlerinin yerine getirilmesi sebebiyle bütçeden ve milli hasıladan ne kadar pay aldığını incelemekte yarar vardır. Öyle ki eğitim faaliyetlerinin kayda değer pozitif dışsallıkları kapsamının yanı sıra bütçe ve milli hasıladan eğitim için ayrılan pay yükseldikçe sosyal refah seviyesini de artırmaktadır (Ayrangöl ve Tekdere, 2014: 9).

Çizelge 3.2. Türkiye’de 2011-2020 Yılları Arası Eğitim Bütçesinin GSYH ve Merkezi Yönetim Bütçesine Oranı

Yıllar	GSYH	Merkezi Yönetim Bütçesi	Eğitim Bütçesi	Eğitim Bütçesinin GSYH’ya Oranı (%)	Eğitim Bütçesinin Merkezi Yönetim Bütçesine Oranı (%)
2011	1.297.713.210.117	312.572.607.330	49.144.719.500	3,79	15,72
2012	1.416.798.489.819	350.898.317.817	56.595.419.190	3,99	16,13
2013	1.567.289.237.901	404.045.669.000	68.344.693.150	4,36	16,92
2014	1.748.167.816.609	434.995.765.000	78.866.391.610	4,51	18,13
2015	2.338.647.000.000	472.943.000.000	87.910.414.000	3,76	18,59
2016	2.608.526.000.000	570.507.000.000	109.768.136.000	4,21	19,24
2017	3.035.450.000.000	645.124.000.000	122.414.001.000	4,03	18,98
2018	3.445.782.000.000	762.753.000.000	134.726.827.000	3,91	17,66
2019	4.450.000.000.000	960.976.000.000	161.611.921.000	3,63	16,82
2020	4.872.000.000.000	1.095.461.000.000	177.605.504.000	3,65	16,21

Kaynak: MEB, 2019: 181.

Çizelge 3.2’de toplam eğitim bütçesinin GSYH ve merkezi yönetim bütçesinden aldığı paylar gösterilmiştir. Toplam eğitim bütçesi TL cinsinden verilen yıllara göre artış gösterse de GSYH ve merkezi yönetim bütçe oranları inişli çıkışlı bir ilerleyiş göstermektedir. 2011 yılından 2014 yılına kadar eğitim bütçesinin GSYH oranı 3,79 dan 4,51’e çıkmıştır. Fakat bu artışın 2015 yılından 2016 ve 2017 yılları hariç olmak üzere sonrasında tersine döndüğü gözlemlenmektedir. 2016 yılında eğitim bütçesinin merkezi yönetim bütçesine oranı 19,24 ile en yüksek seviyesine çıktığı görülmektedir. Eğitim bütçesinin merkezi yönetim bütçesi içerisindeki oranı 2011’den 2016 senesine kadar arttığı görülmekle birlikte 2016 yılından sonrada

yoksulluğu birbirine bağı ve takip eden olayların bir kültür haline geldiklerini ifade etmekle beraber yoksul olan kesimin eğitim almak için çaba göstermemesi ve bu durumu böyle devam ettirdikleri sürece yoksulluk kültürünün devam edeceğini söylemektedir (Kirazoğlu, 2022: 88).

Gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerin makroekonomi politikalarının merkezinde yoksulluk geniş yer tutmaktadır. Yoksulluk olgusu, ülkelerin kalkınmasını engelleyen bir faktördür ve yoksulluğun önlenmesi içinde hükümetler birçok politika yürütmektedir. Dolayısıyla birçok ülkenin de yoksulluğu en aza indirebilmek amacıyla uyguladığı en önemli politika araçlarından birini de eğitim harcamaları olmuştur. Gelişmiş ülkelerde özellikle eğitime daha fazla değer verilmekte ve böylece uzun vadede eğitim sayesinde yoksulluk en aza indirilebilmektedir (Eser, vd., 2021: 30).

Görüldüğü üzere eğitim için yapılan harcamalar iktisadi açıdan önem taşımaktadır. Eğitim ile yoksulluk arasındaki ilişkide kısır bir döngü mevcuttur. Yoksulluk fazlaştıkça eğitim almak için olanaklar zorlaşmakta, eğitim seviyesi düştükçe ya da eğitim alınamadıkça yoksulluk artış göstermektedir. Yapılan birçok çalışmaya bakıldığında ise, yoksulluk oranı üzerinde uzun dönemde eğitim harcamalarının önemli katkıları olduğu görülmüş ve ne kadar fazla eğitim harcaması yapılırsa yoksulluk oranının da o kadar azaldığı sonucuna varılmıştır. Eğitim için yapılan yatırımlar yoksul olan kesim için önem arz etmektedir. Yoksulluk kısır döngüsünü kırmak ve gelecek kuşaklarında bu süreci etkilerini en az şekilde etkilenerek geçirebilmesi için eğitim ve yoksulluk ile ilgili yapılan politikaların iyileştirici olması gereklidir (Sipahi, 2021: 65-72).

SONUÇ

Yoksulluk farklı şekillerde tanımlanabilir ve tek bir tanımından da bahsetmek mümkün değildir. Yoksulluk sorunuyla başa çıkabilmek için temel ihtiyaçların giderilmesi gereklidir. Yoksulluk düzeyinin belirlenmesinde mutlak, nisbi ve insani yoksulluk türleri kullanılmaktadır. Bu yoksulluk türleri yoksulluk sınırının saptanmasına da yardımcı olmaktadır. Yoksulluk sınırının belirlenebilmesi için yoksulluğun ölçmesi gereklidir. Ancak bu sınırı tespit etmek yoksulluğun tanımının nasıl yapıldığına bağlı olarak da değişmektedir.

Yoksullukla ilgili çok sayıda tanım ve ölçüm yöntemleri olsa da yoksulluk ekonomik, sosyal, siyasal alanlarla da yakından ilişkilidir ve birçok bilim dalının da ilgi alanına girdiği için yoksulluk daha da karmaşık bir kavram haline gelmektedir. Yoksullukla mücadelede uygulanacak politikaların belirlenmesinde, yoksulluğun tanımının nasıl yapıldığı ve yoksulluğun ölçümü de önemlilik arz etmektedir. Hepsinin ortak noktası yoksulluğu aza indirmek ya da ortadan kaldırmak olsa da yoksulluğa neden olan faktörler iyi bir şekilde analiz edilmelidir. Yoksullukla mücadele eden her ülke, yoksulluğu en aza indirmek için çeşitli politikalar üretmekte veya kendi yoksulluk anlayışına göre bir politika oluşturup uygulamaktadır. Ülkemizde 2020 yılında eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert gelirlerinin %50'si temel alınarak yoksulluk sınırının 12.394 TL, yoksul sayısının ise, 12.267 bin kişi olduğu görülmüştür. Dünyada da yoksulluk endişe verici boyutlara ulaşmaktadır. Bugün alacağımız tedbirler yoksulluğun ilerleyen zamanlardaki konumunun da belirleyicisi olacaktır. Günümüze gelene kadar neredeyse her ülke yoksulluk problemi ile uğraşmış ve buna uygun politikalar geliştirerek yoksulluğu ortadan kaldırmaya çalışmıştır ancak bu pek de mümkün olmamıştır. Bu uygulanan politikaların başarılı olmamasının sebebi ise, ülkelerin ekonomik durumları göz önüne alınarak uygulanmaması ve yoksulluğa neden olan unsurların iyi bir şekilde analiz edilememesinden kaynaklıdır. Çünkü yoksullukla mücadele kapsamında işsizlik, büyüme, nüfus artışları, göç, millî gelir, eğitim seviyesinin düşüklüğü gibi

birçok faktör etkili problemlerdir. Bunların çözüme kavuşturulması yoksulluğa bağlı olarak ortaya çıkan birçok problemi de çözüme kavuşturacaktır.

Uzun vadede etkili ve verimli sonucu yoksulluk ile mücadele kapsamında eğitim ortaya çıkarmıştır. Eğitim, kişilere iş bulma imkânı sunma, gelirlerini artırma, yoksulluktan kurtarma gibi daha sayamayacağımız pek çok fayda sağlamaktadır. Eğitim ile yoksulluk arasında anlamlı bir ilişki vardır. Bu sebeple uygulanan eğitim politikaları yoksulluk ile mücadele kapsamında önemli bir yer tutmaktadır. Eğitim için ne kadar çok yatırım yapılırsa ülkenin büyüüp kalkınmasına da o kadar katkı sağlanmış olacaktır. Ayrıca kişiler arasında oluşan her türlü farklılık en aza indirilmeli ve gelir dağılımında eşitliliğin sağlanması gibi sebeplerden dolayı da eğitim harcamalarına ihtiyaç duyulmaktadır. Dolayısıyla yoksul olanlar başta olmak üzere genel olarak eğitim için yapılan her türlü harcamalar artırılarak milli gelirden daha fazla pay alması gereklidir.

Ülkelerde tercih edilen eğitimler genellikle iktisadi, kültürel ya da toplumsal yapıya bağlı olarak değişkenlik gösterse de çoğunlukla örgün ve yaygın eğitim türleri verilmektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkeler yoksullukla mücadele kapsamında daha çok yaygın eğitim türünü tercih etmektedir. Çünkü herkesin aynı zamanda eğitime erişebilmesi, eğitim fırsatlarından eşit yararlanma ve ucuz olması gibi faktörler tercih edilme konusunda önemlilik arz etmektedir.

Ülkelerin ekonomilerinin iyi olmalarının altında yatan sebeplerin başında eğitim faktörünün olduğu görülmektedir. Bu yüzden de eğitim ve eğitim için yapılan harcamalar yoksulluk ile mücadelede etkili araçlardan biridir ve bu çalışmanın da temelini oluşturmaktadır. OECD ülkeleriyle kıyaslanarak ülkemizdeki eğitim harcamalarının ne düzeyde olduğu incelenmeye çalışılmıştır. Buradan yola çıkarak ülkemiz genel olarak değerlendirildiğinde, 2018 yılında toplam eğitim harcamalarında ve öğrenci başına düşen eğitim harcamalarında en fazla artış olduğunu ancak genel olarak bakıldığında düşük seviyelerde kaldığı, 2015 ve 2017 senelerinde bir önceki seneye göre GSYH içerisindeki payında da azalma olduğu görülmüştür. Ayrıca nüfusun fazla olması ve giderek artış göstermesi de dikkate alınacak olursa, ülkemizdeki toplam eğitim harcamalarının düşük düzeylerde kaldığını söylemek mümkündür. Bütün eğitim düzeylerine bakıldığında ise, harcamalar giderek artış gösterse de, OECD ülkeleri içerisinde en az finansman ayıran ülkelerden bir tanesiyiz. Bütçeden ve milli gelirden ayrılan pay artıktıkça

toplumsal refah seviyesinin de artacağı, iktisadi büyüme ve eğitim için yapılan yatırımlar arasında pozitif yönlü ilişki olması ve bu ilişkinin uzun süre devam etmesi gibi sebeplerle ülkemizdeki eğitim harcamalarına daha da önem verilmesi gerekmektedir.

MEB, üniversiteler ve YÖK'e genel bütçeden ayrılan paylara giderek artış olsa da, GSYH ve merkezi yönetim bütçe payları için tam tersi bir durum söz konusudur. Eğitim harcamalarında yeterince artış olmamasının sebebi olarak, eğitim de yaşanan sorunlar gösterilebilir. Yine eğitim sisteminde yaşanan ani ve sürekli değişimlerin olması da eğitim için ayrılan bütçenin de ne kadar olması konusunda netlik kazandırmasını zorlaştırmaktadır. Eğitim için yapılan her türlü harcamaların artırılması için öncelikle kişiler bilinçlendirilmeli ve daha fazla kaynak ayrılabilmesi için kişilerin maddi durumlarının yanında ülke koşullarının da uygun veya yeterli seviyede olması gereklidir.

Ülkemizde yoksulluk riski en çok okuma yazma bilmeyen ve okuma yazma bilen ancak bir okuldan mezun olmayan eğitim düzeyindeki kişiler olduğu görülmektedir. Eğitim kalitesinin oluşturduğu nitelik ve nicelik arasındaki farklılıklar sebebiyle eğitim seviyesi en düşük ve eğitim seviyesi yüksek olanların yoksulluk riski kıyaslandığında aralarındaki yüzdelik değişimin fazla olmadığı görülmektedir. Ayrıca eğitim düzeyi yükseldikçe işgücüne katılma oranı da artış göstermektedir. Bu da yıllık esas gelirlerde artışa sebep olmaktadır.

Eğitimsiz kalmak yoksul olmaya sebep olurken, öte taraftan yoksul olan kişilerde eğitime yeterli düzeyde kaynak bulup harcama yapamamaktadır. Ülkemizde yoksulluğun fazla olduğu bölgelere bakıldığında o bölgede yaşayan kişilerin öncelikli amacının yaşamlarını idame ettirebilecek temel ihtiyaçlarını karşılamak olduğu görülmekte ve bu yüzden eğitime yeterli bütçe ayıramaması da yoksul olmalarına sebep olmaktadır. Yoksulluğu ve dolayısıyla buna sebep olan gelir düzeyinin düşüklüğünü ya da işsizliği önlemenin şartı, temel eğitim başta olmak üzere bütün eğitim düzeylerinde yeterli ve iyileştirici politikalar yapmak olacaktır. Eğitim seviyesi yükseldikçe yoksullukta azalmaktadır. Ancak yoksulluk sorunu uzun vadede çözülebilecek bir faktördür ve gerek yoksullukla mücadele gerekse de eğitim için uygulanan politikalar aktif bir şekilde uygulanmalı ve varsa eksikleri giderilmeye çalışılmalıdır.

Türkiye’de eğitim seviyeleri bakımından araştırıldığında, kamu ya da özel kaynaklı olarak değişkenlik gösterdiği görülse de daha çok kamu kaynaklı eğitim harcaması söz konusudur.

Sonuç olarak eğitim harcamalarına yönelik ayrılan kaynaklar artırılmalı ve eğitim bütçesi buna göre düzenlenerek eğitimin kalitesi artırılmalıdır. Çünkü kaliteli eğitim yeni iş kollarının açılmasına ve kişilerin gelirlerinin yükselmesine dolayısıyla yoksulluktan kurtulmalarına ve daha iyi yaşam standartlarına kavuşma imkânı sağlamaktadır.

KAYNAKLAR

- Açıkgöz, R. ve Yusufoglu, Ö. Ş. (2012). Türkiye’de Yoksulluk Olgusu ve Toplumsal Yansımaları. *İnsan Ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 76-117.
- Adam, G. (2016). Türkiye’de Eğitimin Ekonomik Etkileri ve Eğitim-İstihdam İlişkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Aydın.
- Akçakaya, M. (2009). Türkiye’de Bölgesel Yoksulluk. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.
- Akdoğan, A. (2008). *Kamu Maliyesi* (12. Baskı). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Aktan, C. C. ve Şen, H. (2001). Ekonomik Kriz: Nedenler ve Çözüm Önerileri. *Yeni Türkiye Dergisi*, 2(42), 1.
- Aktan, C. C. , ve Vural, İ. Y. (2002a). Yoksulluk: Terminoloji, Temel Kavramlar ve Ölçüm Yöntemleri. *Yoksullukla Mücadele Stratejileri*, 1-32.
- Aktan, C. C. , ve Vural, İ. Y. (2002b). *Yoksullukla Mücadeleye Yönelik Öneriler*. Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Hak-İş Konfederasyonu Yayınları, Ankara.
- Algur, G. (2019). Hanehalkının Eğitim Harcamalarını Etkileyen Faktörler: Erzurum İli Üzerine Bir Uygulama. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Erzurum Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Erzurum.
- Altıntop, S. (2006). Türkiye’de Eğitime Yönelik Vergisel Teşviklerin İncelenmesi ve Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Ankara.
- Altundemir, M.E. (2008). Eğitim Harcamalarında Türkiye ve OECD Ülkeleri. *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 27 (2), 51-70.
- Altun, Ö. (2011). Türkiye’de Uygulanan Yoksullukla Mücadele Programları ve Etkinlikleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara.
- Arabacı, İ. B. (2011). Türkiye’de ve OECD Ülkelerinde Eğitim Harcamaları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi (elektronik)*, 10 (35), 100-112.
- Armağan, R. (2007). Türkiye’de Gelir ve Kurumlar Vergisi Oranlarında İndirimin Vergi Gelirleri Üzerine Etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12(3), 227-252.
- Arpacioğlu, Ö. , ve Yıldırım, M. (2011). Dünyada ve Türkiye’de Yoksulluğun Analizi. *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, 4(2), 60-76.

Arpacioğlu, Ö. (2012). Dünyada ve Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Gaziantep.

Arsani, A. M., Ario, B. , Ramadhan, A. F. (2020). Impact of Education on Poverty and Health: Evidence from Indonesia. *Economics Development Analysis Journal*, 9(1), 87-96.

Arslan, Z. (2018). Türkiye’de Yoksulluğun Genel Görünümü: Güneydoğu Anadolu Bölgesi Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.

Arthaud, K. (2008). Household expenditure for children’s education. Unpublished Doctoral Dissertation. School of Applied Statistics National Institute of Development Administration.

Aslan, E. (2016). Dünya Bankası ve İslam Kalkınma Bankası’nın Yoksullukla Mücadele Politikaları: 2002 Sonrası Türkiye Örneği. Doktora Tezi. *Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara.

Ay, H. ve Haydanlı, M. L. (2017). Vergi Yüğü Ekseninde Toplumsal Yapının Gelir Dağılımı ve Yoksullukla İlişkisi. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(3), 136-153.

Ayan, T. Y. , ve Değirmenci, N. (2021). Hanehalkı Sorumlusu ve Yoksulluk: Probit Model. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 19(1), 77-87.

Ayaz, B. H. (2017). Türkiye’deki Eğitim Harcamalarının Gelir Dağılımı Kapsamında Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Adana.

Aydın, A. (2017). Genç İşsizliği Sorununun Almanya ve Türkiye Mesleki Eğitim Sistemi Çerçevesinde Değerlendirilmesi. *Sosyal Güvençe Dergisi*, (11), 1-23.

Aydın, A. (2021). Eğitim Harcamaları ve İşsizlik İlişkisi: OECD Ülkeleri İçin Panel Nedensellik Analizi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Gaziantep.

Aydın, K. , ve Güloğlu, T. (2012). Türkiye’de Nispi Yoksulluğun Sosyo-Ekonomik Analizi. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (60), 89-118.

Aydos E. (2020). Çankırı Sosyal Hizmet Merkezi’nin Uygulamalarını ve Yansımalarını “Yoksulluk Kültürü Kuramı” Kapsamında Değerlendirmek. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Çankırı.

Ayhan, E. E. (2017). Hanehalkının Yoksulluk Algısı Üzerine Bir Araştırma: Bartın İli Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Bartın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Bartın.

Ayrançöl, Z. ve Tekdere, M. (2014). Türkiye ve OECD Ülkelerinde Yapılan Eğitim Harcamalarının Karşılaştırmalı Analizi. *LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2), 1-30.

Bakırtaş, T. ve Kandemir, O. (2012). Türkiye’de Yetersiz Eğitim ve Yoksulluk İlişkisi: İller Bazında Ekonometrik Bir Analiz. *Uluslararası İstanbul Finans Kongresi*, 11-14.

Balcı, G. (2019). Türkiye’de Eğitim Sisteminin Gelişimi ve Eğitim Harcamalarının Ekonomik Büyümeye Etkisi: OECD Ülkeleri İle Karşılaştırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Bandırma On yedi Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Bandırma.

Banazlı, A. M. ve Ozan, M. S. (2019). Türkiye’de Yoksullukla Mücadele Politikaları Kapsamında Sivil Toplum Kuruluşları. *Sosyal Bilimler Dergisi/ The Journal of Social Science*, yıl:6, sayı: 33, 396-412.

Başaran, A. A. ve Çetinkaya, M. (2013). Türkiye’de Sübjektif Yoksulluk Profili: 2003–2008. *Sosyoekonomi*, 19(19).

Bayram, E. (2013). Sosyal Yardımların Yoksulluk Üzerindeki Etkisi: Türkiye Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Bilecik.

Bayram, Z. (2017). Yoksullukla Mücadelede Kamu Politikalarının Etkinliği: Diyarbakır-Şanlıurfa Üzerine Bir Uygulama. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Şanlıurfa.

Blom, A. , Holm-Nielsen, L., & Verner, D. (2001). Education, earnings, and inequality in Brazil, 1982-1998: implications for education policy. *Peabody journal of education*, 76(3-4), 180-221.

Bray, M. (1999). The Private Costs of Public Schooling: Household and Community Financing of Primary Education in Cambodia. Unesco, Paris. Erişim Adresi: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000117632/PDF/117632eng.pdf.multi>

Büyükdüvenci, S. (1990). Demokrasi, eğitim ve Türkiye. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 23(2), 583-597.

Çakmak, Ö. (2008). Eğitimin Ekonomiye ve Kalkınmaya Etkisi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (11), 33-41.

Çalcalı, Ö. (2009). Türkiye’de 1990 Sonrası Kamu Harcamaları İçerisinde Eğitim Harcamalarının Yeri Ve Önemi (1990- 2007). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Tokat.

Çalışkan, Ş. (2007). Eğitim İşsizlik Ve Yoksulluk İlişkisi. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 7(13), 284-308.

Çalışkan, Ş. (2010). Türkiye’de Beşeri Sermaye ve İnsani Gelişmişlik. *Is, Guc: The Journal of Industrial Relations & Human Resources*, 12(1), 7-28.

Çelik, H. (2018). Yoksulluk Ve Yoksulluğu Azaltma Yöntemleri: Az Gelişmiş Ülkeler Üzerine Bir Araştırma. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Adana.

Çınar, H. (2015). 2000-2012 Döneminde Türkiye’de Yoksulluk ve Gelir Dağılımındaki Eşitsizlik Sorunsalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.

Çokgezen, M. ve Erdene, O. (2015). Gelişmekte Olan Ülkelerde Yaygın Eğitimin Yoksulluğu Azaltma Üzerindeki Etkisi. *Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 19 (2) , 47-64.

Daşlı, Y. (2018). Yoksullukla Mücadele Yaklaşımı Olarak Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 19 (2), 525-542.

Djıbrıl Issoufou, M. B. (2017). Eğitim Göstergelerinin Kişisel Ekonomik Getiri Düzeyi İle İlişkisi: Türkiye, Nijer Ve Fransa Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İzmir.

Doğan, F. Y. (2019). Kamu Kesimi Eğitim Harcamalarının Genç İşsizliği Üzerine Etkisi: Türkiye ve İngiltere Açısından Bir Değerlendirme. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara.

Doğan, E. (2014). Türkiye’de Yoksulluğun Ölçülmesi. *Kalkınma Bakanlığı Uzmanlık Tezi*, Yayın, (2880). Erişim Adresi: https://www.academia.edu/42275324/T%C3%9CRK%C4%B0YEDE_YOKSULLU%C4%9EUN_%C3%96L%C3%87%C3%9CLMES%C4%B0

Doğrul, A. N. (2008). Türkiye’de Eğitim Harcamalarının Ekonomik Büyüme Üzerine Etkileri. Doktora Tezi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Kütahya.

Duman, A. (2008). Education And Income Inequality In Turkey: Does Schooling Matter ? . *Financial Theory and Practice*, 32(3), 369-385.

Ela, M. (2013). Türkiye’de Kayıt Dışı Ekonomi Ve Eğitim Düzeyi İlişkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Adana.

Erdoğan M. ve Yenigün E. (ed.) Ahmet B. (2008). *Türkiye’de Sosyal Bütçe Nasıl Yapılıyor? Nasıl İzlenir?* . TESEV Yayınları.

Erdoğan, S. , ve Kutlu, D. (2014). Dünyada ve Türkiye’de Çalışan Yoksulluğu: İşgücü Piyasası ve Sosyal Koruma Politikaları Bağlamında Bir Değerlendirme. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 41 (2).

Eroğlu, E. (2010). Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksulluğu Önlemeye Yönelik Uygulanan Kamusal Politikaların Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Bursa.

Erol, N. (2006). Gelişmekte Olan Ülkelerde Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele Politikaları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Konya.

Eser, L.Y. , Genç, M. C. ve Güneş, T. (2021). Eğitim Harcamalarının Yoksulluk Üzerindeki Etkisi: Avrupa Birliği Ülkeleri İçin Panel Veri Analizi. *Vergi Sorunları Dergisi*, 44 (392), 30-42.

Evcim, N. , Güneş, S. ve Karaalp, Orhan, H. S. (2020). Türkiye'de Hanehalkı Göreli Yoksulluğunu Etkileyen Faktörler: Lojistik Regresyon Analizi. *Sosyoekonomi*, 28(43), 11-32.

Gambi, M. O. (2003). Poverty Reduction in Chile: Has Economic Growth Enough? *Journal of Human Development*, 4(1), 103-123.

Gediklioğlu, G. (2015). Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele: Biga Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.

Gregorio, J.D., Lee, J.W. (2002). Education and Income Inequality: New Evidence from Cross- Country Data. *Review of Income and Wealth*, 48(3), 395-416.

Gülcan, M. C. (2008). Kamu Harcamaları İçinde Eğitim ve Sağlık Harcamalarının Yeri, Ekonomik Etkileri ve Türkiye Uygulaması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Kırıkkale.

Güloğlu, T. ve Es, M. (2011). Bilgi Toplumuna Geçişte Kentlileşme ve Kentsel Yoksulluk: Kocaeli Örneği. *Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi: TASAM*. http://www.tasam.org/trTR/Icerik/3177/bilgi_toplumuna_geciste_kentlilesme_ve_kentsel_yoksulluk_kocaeli_ornegi.

Günay, D. ve Günay, A. (2016). Dünyada ve Türkiye'de Yükseköğretim Okullaşma Oranları ve Gelişmeler. *Journal of Higher Education & Science/ Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 6(1), 13-30.

Gündoğan, N. (2008). Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele. *Ankara Sanayi Odası*, 42-56.

Güneş, M. (2012). Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardımların Bir Kamu Yönetimi Politikası Olarak Sürdürülebilirliği. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 12(24), 149-184.

Gündüz, A. Y. (2006). Türkiye’de Yoksullukla mücadele Üzerine Bir İnceleme. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(15), 34-55.

Güngör, G. Ve Göksu, A. (2013). Türkiye’de Eğitimin Finansmanı Ve Ülkeler Arası Bir Karşılaştırma. *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Üniversitesi Dergisi*, 20(1), 59-72.

Günel, Ö. (2019). Gelir Dağılımı Adaletsizliği Ve Türkiye’de Yoksullukla Mücadele Politikalarının Etkinliği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.

İncedal, S. (2013). Türkiye’de Yoksulluğun Boyutları: Mücadele Politikaları ve Müdahale Araçları. Aile ve Sosyal Politikalar Uzmanlık Tezi. *Aile Ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü*, Ankara.

- Kabaş, T. (2007). Yoksulluğun Çok Boyutlu Olarak Ölçülmesi Ve Ülkeler Arasında Yoksulluk Sıralamalarının Yapılması. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(1), 375-394.
- Kabaş, T. (2009). Gelişmekte Olan Ülkelerde Yoksulluğun Nedenleri ve Yoksullukla Mücadele Yolları. Doktora Tezi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Adana.
- Kahveci, S. S. (2009). Ortaöğretim Kurumlarına Geçiş Sisteminde Uygulanan Sınavların Ailelerine Maliyetinin Ailelerin Toplam Eğitim Harcamaları İçerisindeki Payı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Ankara.
- Karaarslan, E. (2005). Kamu Kesimi Eğitim Harcamalarının Analizi. *Maliye Dergisi*, 149(42), 36-73.
- Karakaş, M. (2010). Küresel Yoksulluğun Öteki Yüzü: Yeni Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma. *Afyon Kocatepe University Journal of Social Sciences*, 12(2).
- Karakoyun, İ. (2013). Sosyal yardımlar ve yoksulluk. *Karacadağ Bölgesel Kalkınma*, 3(4), 23-26.
- Kartal, N. ve Demirhan, Y. (2014). Türkiye'de Kentsel Yoksulluğun Kırsal Nedenleri ve Çözüm Önerileri Üzerine. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 15(2), 135-154.
- Karayılmazlar, E. (2006). Küreselleşme Sürecinde Yoksulluk ve Eğitim. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 24(2), 205-225.
- Kayalıdere, G., ve Şahin, H. (2014). Sosyal Devlet Anlayışı Çerçevesinde Türkiye'de Sosyal Koruma Harcamalarının Gelişimi ve Yoksulluk. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 57-75.
- Kızılgöl, Ö. A. (2012). Türkiye'de Eğitimde Cinsiyet Eşitsizliğinin Yoksulluk Üzerindeki Etkisi. *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 19(1), 179-191.
- Kızılloluk, H. (2007) Ekonominin Eğitimin Amaçları ve İçeriği Üzerindeki Etkileri, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 8(1), 21-30.
- Kirazoğlu, Ş. (2022). Türkiye'de Eğitim ve Yoksulluk İlişkisi. İçinde A.T. Öcal (Edt.); *Sosyal Politika Ekseninde Yoksulluk Güncel Sorunlar ve Tartışmalar* (ss. 83-101). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Kömürcü, M. (2014). Türkiye'de Yoksulluk Olgusu, Yoksullukla Mücadele Politikaları Ve Gelir Dağılımı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Balıkesir.
- Köse, D. ve Akyol, S. (2021). Eğitim Harcamaları, Gelir ve Eşitlik İlişkisi: Akdeniz Üniversitesi Örneği. *Fiscaoeconomia*, 5(3), 801-823.
- Meytioğulları, T. E. (2019). Türkiye'de Yoksullukla Mücadele Programlarının Etkinliği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.

Mutlu, A. (1998). Türkiye’de Konsolide Bütçe Harcamalarının Değerlendirilmesi 1981-1985. Türkiye’de Kamu Ekonomisi Ve Mali Kriz, XII. Türkiye Maliye Sempozyumu. İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Türkiye, 15- 17 Mayıs.

Odabaşı, F. (2009). Yoksullukla Mücadelede İstihdamın Rolü. Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi. Ankara: T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü.

OECD (2021), Public spending on education (indicator). doi: 10.1787/f99b45d0-en (Accessed on 10 December 2021).

OECD (2022), Education spending (indicator). doi: 10.1787/ca274bac-en (Accessed on 11 February 2022).

Ortaç, R. (2003). Cumhuriyetimizin 80. yılında Eğitim Harcamaları. Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 5(2), 239-247.

Özdemir, M. (2011). Eğitim Yönetimi Politikalarındaki Dönüşümün Yoksulluk Üzerindeki Olası Etkileri. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 31(3), 707-725.

Özel, M. (2015). Kentsel Yoksulluk ve Türkiye’de Yerel Yönetimlerin İşlevleri. İdealkent Kent Araştırmaları Dergisi, 6(16), 155-181.

Özkan, H. H. (2006). Popüler Kültür ve Eğitim. Kastamonu Eğitim Dergisi, 14(1), 29-38.

Özsoy, D. (2019). Türkiye’de Yoksullukla İlgili Sosyal Politikalar: Bir Değerlendirme Çalışması. Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Öztürk, M. ve Çetin, B. I. (2009). Dünyada ve Türkiye’de Yoksulluk ve Kadınlar. Journal of Yasar University, 4(16), 2661-2698.

Öztürk, N. (2019). Kalkınma ve Eğitimin Ekonomik Boyutu. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Öztürk, S. , Suluk, S. (2019). Türkiye’nin ve G7 Ülkelerinin Eğitim Politikalarının Karşılaştırılması: Kalkınma Sürecinde Eğitim Politikalarının Rolü. Ankara: Gece Akademi.

Pamuk, M. ve Bektaş, H. (2014). Türkiye’de Eğitim Harcamaları ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: ARDL Sınır Testi Yaklaşımı. Siyaset Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, 2(2), 77-90.

Pekdaş, M. (2019). Yoksullukla Mücadelede Sosyal Belediyecilik Uygulamaları: Sultanbeyli Belediyesi Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.

Pire, Ö. (2011). Türkiye’de Yoksullukla Mücadelede Uygulanan Sosyal Politika Programları: Isparta İli Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Polat, E. (2008). Türkiye'nin Demografik Yapısı İçinde Eğitim Ekonomisinin Yeri Ve Önemi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İzmir.

Sancak Baktır, N. (2014). Yoksulluk Sorununun Çözümünde Mikro Finans Sistemi ve Mikro Kredi Uygulamaları: Türkiye'de Kadın Yoksulluğu Üzerine Bir Araştırma. Doktora Tezi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Kayseri.

Sarısoy, İ. ve Koç, S. (2010). Türkiye'de Kamu Sosyal Transfer Harcamalarının Yoksulluğu Azaltmadaki Etkilerinin Ekonometrik Analizi. *Maliye Dergisi*, 158(1), 326-348.

Saxton, Jim. (2000). Investment in Education: Private and Public Returns. *Joint Economic Committee United States Congress*. <http://www.fsb.muohio.edu/evenwe/courses/eco361/f04/readings/investment%20in%20education.pdf> . Erişim Tarihi: 03.07.2022.

Sipahi, B. B. (2021). Türkiye'de Yoksulluk Üzerine Sağlık ve Eğitim Harcamalarının Etkisi. *Social Science Development Journal*, 6(25), 64-74.

Strateji ve Bütçe Başkanlığı, (2019). <https://www.sbb.gov.tr/sosyal-yardimlar/> Erişim Tarihi: 15.12.2020.

Süyen, Ö. (2019).Yoksulluk Ve Kayıtdışı Ekonomi Arasındaki İlişki. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Bilecik.

Şahin, T. (2009). Sosyal Dışlanma ve Yoksulluk İlişkisi. *Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü*.

Şantaş, F. (2017). Yoksulluğun Sağlık Statüsü ve Sağlık Hizmetleri Kullanımı İle İlişkisi. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (13), 545-591.

Şener, Ü. (2010). Yoksullukla Mücadelede Sosyal Güvenlik Sosyal Yardım Mekanizmaları ve İş Gücü Politikaları. *TEPAV Politika Notu*.

Şengür, M., ve Taban, S. (2012). Yoksullukla Mücadele Stratejisi Olarak Mikrokredi Uygulaması: Eskişehir İli Örneği. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 59-89.

T.C. Aile, Çalışma Ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, (2022).

T.C. Aile, Çalışma Ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı 2019 Yılı Faaliyet Raporu, Şubat 2020, https://ailevecalisma.gov.tr/media/49934/acshb_2019_yili_faaliyet_raporu.pdf, Erişim Tarihi: 04.12.2020.

T.C. Aile, Çalışma Ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı 2020 Yılı Faaliyet Raporu, Şubat 2021, <https://www.aile.gov.tr/media/73627/2020-faaliyet-raporu.pdf>, Erişim Tarihi: 28.01.2022.

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Vakıflar Genel Müdürlüğü 2019 Yılı İdare Faaliyet Raporu, Şubat 2020,

https://cdn.vgm.gov.tr/genelicerik/genelicerik_216_260519/vgm-2019-faaliyet-raporu.pdf

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı 2020 Yılı Bütçe Sunuşu, (2019). https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_12/18094404_2020_BUTCE_SUNU_YU_17.12.2019.pdf, Erişim Tarihi: 17.09.2020.

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, (2021). <http://sgb.meb.gov.tr/www/resmi-istatistikler/icerik/64>, Erişim Tarihi:10.09.2021.

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, *Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim*, 2019-2020.

Temiz, H. E. (2008). Dünyada kronik yoksulluk ve önleme stratejileri. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 17(2), 61-100.

Tosuner, Ö. (2007). Dünya Bankası ve Yoksullukla Mücadele. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Kocaeli.

TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu), (2019). <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-Eylul-2019-30688>, Erişim Tarihi:13.12.2020.

TÜİK, (2020). <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=gelir-yasam-tuketim-ve-yoksulluk-107&dil=1>, Erişim Tarihi: 28.01.2021.

TÜİK, (2020). <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Istihdam,-Issizlik-ve-Ucret-108>, Erişim Tarihi: 28.01.2021.

TÜİK, (2021). <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Gelir,-Yasam,-Tuketim-ve-Yoksulluk-107>, Erişim Tarihi: 29.01.2022.

TÜİK, (2021). <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Egitim-Harcamalari-Istatistikleri-2020-37199>, Erişim Tarihi: 28.01.2022.

TÜİK, (2021). <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Gelir-ve-Yasam-Kosullari-Arastirmasi-2020-37404>, Erişim Tarihi: 29.01.2022.

Türk, T. ve Ünlü, H. (2016). Yoksullukla Mücadele Politikaları: 2000 Sonrası Türkiye Örneği, *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 7(14), 92-104.

Uğur, M. S. (2016). Yoksulluğun Dinamiklerinin Çok Boyutlu Olarak İncelenmesi. Doktora Tezi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Adana.

Ulusoy, A. , Karakurt, B. , & Akbulut, E. (2015). Eğitim Harcamalarının Gelir Dağılımına Etkisi: Türkiye’de Yükseköğretimin Gelir Eşitsizliğini Giderici İşlevi. *Maliye Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 45-75.

Uzun, A. M. (2003). Yoksulluk Olgusu ve Dünya Bankası. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 4(2), 155-174.

Ükünç, F. (2016). Eğitim Ekonomisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Giresun.

Ünal, I. (1996). *Eğitim ve Yetiştirme Ekonomisi*, Epar Yayınları, https://www.academia.edu/1102080/E%C4%9Fitim_ve_Yeti%C5%9Firme_Ekono misi Erişim Tarihi: 11.02.2021.

Üzümcü, A. ve Korkat, M. (2014). Türkiye’de Gelir Dağılımı Adaletsizliği ve Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardımların Gelişimi (2003-2012). *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5 (8), 135-166.

Yalçın, N. (2008). Sivil Toplum Kuruluşları ve Yoksulluk. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Aydın.

Yalçinkaya, Ö. (2015). Sürdürülebilir Büyüme Bağlamında Eğitim: Ulusal ve Uluslararası Bir Değerlendirme. Doktora Tezi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Erzurum.

Yardımcıoğlu, F. (2012). Eğitim Harcamaları, Ekonomik Büyüme ve Gelir Dağılımı İlişkisi. Doktora Tezi. *Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Sakarya.

Yaşar, S. , ve Taşar, M. O. (2019). Kavramsal Olarak Yoksulluk ve Türkiye’de Yoksullukla Mücadele Politikalarının Etkileri. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 19(38), 118-144.

Yayla, R. (2018). Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksulluk Kültürü: Sakarya İli Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Yalova.

Yeşildal, A. (2020). Yerel Yönetimlerin Yoksullukla Mücadeledeki Yeri: Küresel Düzeyden Yerel Düzeye Yeni Yönelimler. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (78), 455-481.

Yıldırım, A. (2019). Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele. *İktisadi ve İdari Yaklaşımlar Dergisi*, 1 (1), 15-33.

Yıldız, B. (2013). Dünyada Ve Türkiye’de Yoksullukla Mücadelede Uygulanan Mali Tedbirler Ve Türkiye Analizi. Doktora Tezi. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Trabzon.

Yıldız, İ. (2015). İnsani Gelişme ve İnsani Yoksulluk Bağlamında İnsani Gelişme Endeksi: Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkeler İle Türkiye Karşılaştırması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.

Yılmaz, S. (2006). Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının Yoksullukla Savaşım Politikaları İçindeki Yeri (Eskişehir örneği). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Eskişehir.

Yolcu, H. (2011). Hanehalkının Eğitim Harcamalarını Etkileyen Etmenler: Kurumsal Bir Çalışma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(5), 12-35.

Yücel, B. N. (2017). 2000 Yılı Sonrası Türkiye’de Yoksulluk Ve Sosyal Politika. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Kırıkkale.

Yücel, D. (2011). Gelir Dağılımı Teorileri ve Politikaları: Türkiye’de Gelir Dağılımı-Yoksulluk Sorunu. Doktora Tezi. *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.

Zülfikar, B. Ş. (2010). Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele Yöntemleri: Katılımcı Bir Yaklaşımla Sosyal Riski Azaltma Projesi’nin Başarı Değerlendirilmesi - Ankara İli Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Funda Ayten TÖREDİ

Yabancı Dil : İngilizce

Eğitim Durumu

Lisans : Kırıkkale Üniversitesi/ İktisat A.B.D./2010-2014

Yüksek Lisans : Kırıkkale Üniversitesi/ Maliye A.B.D./2019-2022

Yayımları

Akdeniz Summit 7th International Social Sciences Congress, Yoksulluk ve Eğitim Harcamaları İlişkisi.